kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 37 MİNÂR 1999 — 200.000 TL. (KDV DAHİL)

3 yaşındayız

kürt kadınlara hizmet!

DEVLET BABA SEVİYOR MU DÖVÜYOR MU?

sıdıka

"KIZ ANNE SENİN VİZYONUN SÜNMÜŞ!"

• • • • • •

mina urgan

BİR DİNOZORUN HİKÂYESİ

• • • • • •

nerval serindi

İSTEMEDEN SOYUNAN YAZAR!

9 771

Merhaba,

Üç yıl önce, yani 1995 8 Mart'ında Pazartesi'nin çıkışını haber veren ve tanıtan özel sayımızı çıkarmıştık ve "Gazetelerde güme giden ya da hiç yer almayan ama kadınları ilgilendiren olaylar Pazartesi'de haber olacak," demiştik. Bu ay yaşgünümüz ve yaşgünümüzde basında başka biçimlerde yer alan bir habere yer veriyoruz. GAP Bölgesi'nde kurulan Çok Amaçlı Toplum Projeleri bir süredir ilgimizi çekiyordu. ÇATOM'lar kadınlara yönelik projeler. Ayşe Düzkan, bölgeye gitti; ÇATOM'lar ne amaçla örgütleniyor ve kadınlar için ne ifade ediyor, araştırdı.
31. sayımızda Behice Boran ve Nuran Akşit üzerine yazılarımızla, kadın olarak deneyimleri ve koşulları oldukça özel olan bir kuşağa, Cumhuriyet kuşağının kadınlarına çevirmiştik yüzümüzü. Bugün 70-80 yaşlarında olan bu kuşağın deneyimleri, hem Türkiye tarihinde çok belirleyici bir dönemi, hem de onun ideolojisini kavramak açısından büyük önem taşıyor ve günümüzde feminizm içinde yaşanan tartışmalar üzerinde belirleyici etkileri var. Bu kuşağı tanımaya geçen sayımızda Nihal Yeğinobalı'yla devam etmiştik. Bu sayımızda da Mina Urgan'la yaptığımız bir söyleşi var. Bu söyleşilere zaman zaman gene yer vereceğiz.
Necla Akgökçe nin Heidi Wedel'in araştırması üzerine yazdığı yazıya bu kez Wedel den yanıt geldi. Oryantalizm tartışması bir süre daha devam edeceğe benziyor.
Ve Sıdıka, Patti Smith, seks endüstrisi, Priştineli kadınların yürüyüşü, 8 Mart değerlendirmeleri, iç çamaşırlarımız ve okurlarımızdan gelen pek çok yazı...
Okurlarımızdan gelen yazılar bizi her zamanki gibi heyecanlandırıyor. Ancak yazılarınızı ayın ilk günlerinde göndermenizde fayda var. Dergiyi hazırladıktan sonra gelen yazıları maalesef değerlendiremiyoruz. Yazılarınızda bağlantı kurabileceğimiz bir telefon numarası yazarsanız seviniriz. Bazen kısaltmak ya da ufak değişiklikler yapmak gerekebiliyor.
Mayıs'ta yine buluşmak üzere...

Teşekkür

Üç yıldır bize gönüllü muhabirlik yapan, dergimizi satan, bayileri denetleyen tüm okurlarımıza, ilanlarımızı bedava basan mizah dergilerine, haberlerini bizden esirgemeyen IPS'e, bize destek veren gazeteci dostlarımıza teşekkürü borç biliriz...

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

"orası", bu coğrafyada işleyen bütün ezme-ezilme ilişkilerinin en yoğun, en kanlı, en yırtıcı tezahür ettiği bir bölge. çatom'lardan kürt kadınlara kalkan/uzanan devletin eli, bu ilişkilerin kâh uzlaşarak, kâh çelişerek nasıl bir arada var olduklarını ve karmaşık sonuçlarını da örnekliyor.

devlet kürt kadınlara niçin el uzatıyor?

Çatom'lardan kürt kadınlara kalkan/uzanan devletin eli, bölgedeki bütün ezme-ezilme ilişkilerinin kâh uzlaşarak, kâh çelişerek nasıl bir arada varolduklarını ve karmaşık sonuçlarını örnekliyor.

Kürt kadınlara hizmet!

Devletin eli uzan ka

genç kadın önüme bir broşür koyuyor. "bende bundan fazla yok, o yüzden veremeyeceğim. ama bir göz atın," diyor. broşürün girişinde bir harita var, şaşırıyorum. hani pkk operasyonlarında haritalar yakalanıyor, onların neredeyse aynısı. bu harita çok amaçlı toplum merkezleri'nin (çatom) kurulu olduğu yerleri gösteriyor.

çatom'lar tamamen kadınlara yönelik merkezler. t.c. başbakanlık güneydoğu anadolu projesi bölge kalkınma idaresi başkanlığı tarafından başta türkiye kalkınma vakfı olmak üzere çeşitli sivil toplum kuruluşları ile birlikte örgütleniyorlar. ilişkide olunan kuruluşlar arasında anakültür kooperatifi de var. şu anda yalnızca gap'a yönelik bir çalışma, ancak izmir gibi yoğun göçün olduğu yörelerde de kurulması planlanıyor. bundan çıkarttığımız sonuç, projenin bölgeden ziyade kürtlere yönelik olduğu. çatom'ların adı kamuoyunda geçen yıl urfa'da düzenlenen sevgi şöleni'nde duyulmuş olabilir ama 1995'ten beri bölgenin çeşitli yerlerinde merkezler kuruluyor. bunlara yönelik ilk toplantılar ise 1992-1993'te yapılıyor. ilk toplantı yeri ürgüp. şimdiki çalışmaları gap bölge kalkınma idaresi yürütüyorsa da işin içinde eğitim, tarım, köyişleri ve içişleri bakanlıkları da var. içişleri bakanlığı'nı es geçip bölge'de bir şey yapmak zor zaten.

çatom'larda en başta okuma yazma dersleri veriliyor. bu derslerin kürtçe konuşan kadınlara türkçe'yi öğretmenin bir vesilesi olduğu açıkça ifade ediliyor. bunun dışında, dikiş nakış, ev ekonomisi, çocuk bakımı ve doğum kontrolü öğretiliyor. bir de halıcılık ve ondan daha az olmak üzere oltu taşı işlemeciliği. bazı yerlerde dsi'yle ortak olarak tarım sulama dersleri var.

çatom'ların ilk toplantısından itibaren çalışmalarda yer almış, çeşitli eleştirileri sebebiyle görevde kalmamış, ancak hâlâ devlet memurluğu yapan ve bu sebeple ne adını ne de çalıştığı şehri açıklamak isteyen iki sağlık personeli kadınla görüştük. onlar çatom'ların esas olarak kürtleri asimile etmek üzere kurulduğu görüşündeler. "çünkü," diyorlar, "bu eğitimin yapılabileceği okullar, halk eğitim merkezleri gibi kurumlar var. neden ayrıca merkezler açılıyor? aynı şekilde ana çocuk sağlığı eğitimi vermek için de sağlık ocakları gibi kurumlar var. çatom'larda personelin halkın dilinden anlamaması, yani kürtçe bilmemeleri büyük bir sorun. buralarda köy kente entegre edilmeye çalışılıyor. sadece çatom'larla da değil, yatılı bölge okullarıyla kürt insanı kendi diline ve kültürüne yabancılaştırılmaya çalışılıyor. mesela sağlık bakanlığı'ndan gönderilen il eğitimcisi bir sosyolog var, çocuklara 'bayrak neyi temsil ediyor?' diye soruyor. ayrıca verilmeye çalışılan eğitimle buraya açılması düşünülen fabrikalar için ucuz işgücü yetiştiriliyor." siirt çatom'un idarecisi pelin demirhan'ın sözlerinde de bu bilgi var. sağlık personeli kadın devam ediyor, "şimdilik ortada bir gelir yok. el ürünleri kermeslerde satılıyor. bölge kadınına sağlık alanında bilgi verilmesi ise iyi bir şey. bu noktada bizi endişelendiren husus şu. cerrahi sterilizasyon, yani kısırlaştırma şu anda bölgede ücretsiz. burada kürt nüfusa yönelik bir politika var. burada yapılmak istenen aile planlaması değil, nüfus planlaması. ama bizim esas eleştirimiz geleneksel rollerin pekiştirilmesi. buralarda dikiş nakış ev ekonomisi gibi konularda verilen eğitim kadınların evdeki konumunu sor-

ÇATOM'ların kurulu olduğu yerler ve kuruluş tarihleri

Şanlıurfa
Yakubiye Mahallesi (Kasım 1995)
Sağlık Köyü (Kasım 1995)
Halfeti İlçesi (Eylül 1997)

Şırnak
Cizre İlçesi (Eylül 1997)
Merkez (Şubat 1998)

Batman
Seyitler Mahallesi (Aralık 1997)

Adıyaman
Varlık Mahallesi (Aralık 1997)

Mardin
Merkez (Kasım 1996)
Evren Mahallesi (Kasım 1996)
Ensar Mahallesi (Aralık 1996)
Ömerli İlçesi (Kasım 1996)
Dargeçit İlçesi (Kasım 1996)

Siirt
Evren Mahallesi (Eylül 1997)
Kurtalan İlçesi, Uluköy (Eylül 1997).

ıyor mu, lkıyor mu?

gulamaya değil. vazifelerini daha iyi yapmalarına yönelik. yoksa değişen bir şey yok, genç kızlar yine evden çıkamıyor."

yukarıdaki sözlere katılmamak mümkün değil. çatom'ların çeşitli işlevleri olduğu açık. bunlardan bir tanesi, tabii ki bir anadili annelerin dilini değiştirerek unutturmak. ama çatom'larda yürütülen faaliyetin sonuçları bununla sınırlı değil.

sermaye için cazip hale getirilmeye çalışılan, muhtemel ki cazip hale gelecek olan bölgede ucuz işgücü kadınlardan başka kim olacak? o kadınlara fabrikada çalışmaya girmek için gerekli olan okuma yazmayı, ilkokul diplomasını temin etmek gerekiyor. bu gerekliliği hem çatom'lar, hem de valiliklere bağlı çalışan toplum merkezleri yerine getirecek. öte yandan, yine sirt çatom'un iyiniyetli olduğuna samimiyetle inandığım genç yöneticisi pelin demirhan'ın da ağzından okuyacağınız gibi, küreselleşmenin oralara taşıdığı yabancı sermayenin emrine girecek ucuz işgücü, köylerin ve şehirlerin kenar mahallelerinin eviçlerinde saklı. küreselleşmenin kadınlar için ne anlama geldiğini anlatan birden fazla yazı çıktı pazartesi'de. "ora"daki kadınlar için de kore'deki, çin'deki, hindistan'daki kızkardeşlerinden çok farkb sonuçlar doğurmuyor. kürt kadınlar, bir de üstüne üstlük, anadillerinden başka bir dil öğrenmek zorunda kalıyorlar. onlar, çatom'larda, dünyayı dolaşmaya çıkmış sermayenin sömürebileceği biçimde eğitiliyorlar.

bütün bunlar madalyonun bir yüzü. ama bir de öteki yüz var. kürt kadınları türkçe bilmedikleri için çarşı pazara bile çıkamıyorlar, doktora gittiklerinde dertlerini anlatamıyorlar. buna karşılık kürt erkeklerin çoğu türkçe biliyorlar ve türkçe'nin açtığı kapılardan girebiliyorlar. türkçe öğrenmek kadınların erkeklerle aralarındaki uçurumu biraz olsun kapatacak belli ki. öte yandan, kapitalizmin sömürüsüne maruz kalacak donanıma erişen kadınlar, ücretsiz ev köleliğinden ücretli sömürüye geçme şansını elde edecekler. bu da biraz daha nefes almak demek. bizler hem ücretsiz köleliğe, hem de ücretli sömürüye karşı çıkıyoruz ama ücretin, yani en nihayetinde nasıl harcanacağına kendi kendine karar verme şansı olan bir gelirin özgürleşmek açısından kadınlar için ne büyük bir nimet olduğunun da farkındayız. çatom'ların, kırk yıldır bildiğimiz devletin eliyle kurulmuş herhangi bir kuruluşun kürt kadınlarının hayrını düşünerek bir şey yapacağına inanacak kadar safdil değiliz. ama devlet eliyle, devlet politikalarını, sermayenin politikalarını güçlendirmek, savaş politikalarını desteklemek için kurulan çatom'lar kadınlar için uzun vadede nefes alabilecekleri bir donanımı yaratabilir.

"orası", bu coğrafyada işleyen bütün ezme-ezilme ilişkilerinin en yoğun, en kanlı, en yırtıcı tezahür ettiği bir bölge. çatom'lardan kürt kadınlara kalkan/uzanan devletin eli, bu ilişkilerin kâh uzlaşarak, kâh çelişerek nasıl bir arada varolduklarını ve karmaşık sonuçlarını da örnekliyor.

ayşe düzkan

"Özellikle kadınları sorunlarını tanımlamaya teşvik etmek..."

Yaygın olarak dağıtılan broşürlerinde ÇATOM'lar şöyle tanıtılıyor.

"Kadınlara ve genç kızlara yönelik okuma-yazma, genel sağlık, ana-çocuk sağlığı, hijyen, beslenme, ev ekonomisi, gelir elde etmeye yönelik beceri kazandırma vb. konularda programların uygulandığı topluma dayalı merkezlerdir.

ÇATOM uygulamalarının koordinasyonu, T.C. Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı yetki ve sorumluluğunda olup; il düzeyinde valilerce koordinasyon sağlanmaktadır. Ayrıca, ÇATOM'larda yürütülmekte olan aktivitelerin planlama, uygulama. geliştirme, eğitim, izleme-değerlendirme, istihdam ve örgütleme çalışmalarında bir sivil toplum kuruluşu olan Türkiye Kalkınma Vakfı'ndan (TKV) destek almaktadır.

Hedef kitlesi 14-50 yaş grubu arasındaki kadın ve genç kızlar olan ÇATOM'ların nihai amaçları şunlardır;

- Halkı ve özellikle kadınları sorunlarını belirtmeye ve tanımlamaya teşvik etmek.
- Sorunlarına çözüm aramalarında onları yönlendirmek.
- Özgüven duygusunu geliştirmek.
- Toplumsal potansiyel liderliği geliştirici eğitim çalışmaları yaparak gönüllü liderler yetiştirmek.
- Hedef kitlenin, daha huzurlu ve güvenli bir geleceği hedefleyen kalkınma süreçlerine entegrasyonunu sağlamak.
- Bölge koşullarına uygun sürdürülebilir modellerin geliştirilmesine katkı yapmaktır."

Aynı broşürde ÇATOM'ların yaklaşımı şöyle anlatılıyor:

"ÇATOM'ların temel özelliği: katılımcı ve entegre bir yaklaşıma sahip olmasıdır. Yürütülen temel faaliyetlerini içerdiği hedef kitlenin katılımıyla belirlemekte ve uygulamalar yine toplum katılımı ile yürütülmektedir.

Planlama ve uygulama süreçlerinde esnek bir yaklaşım izlenmekte, değişiklik ve müdahaleler zamanında yapılabilmektedir. Sosyal ve gelir getirici programlar, birbirleriyle bir bütünlük içinde ele alınmaktadır. Sosyal programları yürüten eğiticiler, Valilik kanalıyla ilgili il müdürlüklerinden sağlanmaktadır.

Bu merkezlerin yürütülmesinde ilgili farklı birimler arasında etkili bir koordinasyon öngörülmektedir. GAP İdaresi, ÇATOM'ların kurulması ve işletilmesinde uluslararası kuruluşlar, kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler ile işbirliği yapmaktadır."

Ceylan Orhon

"Amerika'da da Çince okul açın denmiyor"

Anakültür yöneticilerinden Ceylan Orhon, ÇATOM'ların olumsuz bir yanının olmadığını söylüyor.

Sizin ÇATOM'larla ilginiz nasıl başladı?

Anakültür olarak geçen sene haberimiz oldu ÇATOM'lardan. Sevgi Şöleni'nine çağırdık. O güzel kıyafetleriyle geldiler. Hatta ben onlardan birinin kıyafetini giydim Şölen boyunca. Geçen sene GAP İdaresi lojistik destek verdi Sevgi şöleni sırasmda. Bu sene tekrar başvurduğumuzda GAP Bölge Kalkınma İdaresi Bölge Müdürlüğü resmi destek verdi. Ayrıca bu sene Türkiye Kalkınma Vakfı sevgi Şöleni'ne destek verdi. Şu anda ÇATOM'larla işbirliği yapmak üzere girişimlerimiz var.

ÇATOM'larla ilgili olumlu olumsuz bir çok iddia var. Olumsuz iddialardan bir tanesi ÇATOM'ların geleneksel kadın rolünü pekiştirdiği yönünde. Ne dersin?

Ben buna katılmıyorum. Türkiye genelinde baktığında geleneksel kadın rolünde dikiş nakış var ama bir de çoğunluğun çarşıya pazara gitme hakkı var. Güneydoğu açısından baktığımızda iki nedenden kadının yaşama hakkı yok ki geleneksel rolü pekiştirilsin. Birincisi törelerin yörede kadma yaşama hakkı tanımaması, ikincisi yörenin olağanüstü durumu ve geri kalmışlığı. Bunlardan ötürü kadının sosyal hayatı ya da geleneksel rolünü yaşayacağı bir alanı yok. ÇATOM'lar kadının o beğenmediğimiz geleneksel rolü de olsa bir rolü olmasını ve bir yurttaş olarak bir kimlik edinmesini sağlıyor.

ÇATOM'ların Kürt halkının asimile edilmesi konusundaki sosyal müdahalelerden birisi olduğu söyleniyor. Ne düşünüyorsun bu konuda?

Ben buna katılmıyorum. Bugün demokrasinin ideal ülkesi olarak gördüğümüz Amerika'ya baktığımızda bir sürü etnik kimliklerin birarada yaşadığını, halen de göçmen aldığım görüyoruz. Orada bir demokratik düzen oluşturulmaya çalışılırken siz Almanca okulunuzu kurun, siz Hintçe okulunuzu kurun, yahut siz Çince okulunuzu kurun denmemiş. Amerika kurulurken de bu ayrını yapılmamış. Biz hepimiz Türkiye'devsek ve hepimiz Türkiyeli'ysek ve bu pasaportu ya da nüfus cüzdanını taşıyorsak, doğal ki resmi dil de Türkçe'yse önce Türkçe eğitimi yapılacak. Ondan sonra Kürtçe de vakıflar dernekler aracılığıyla verilecekse ona katılırım. Ama çoğunluğun Türkçe konuştuğu, televizyon kanallarının Türkçe vayın yaptığı, yayınların Türkçe çıktığı bir yerde ilk önce Kürtçe öğrenmesinin bir kadına ne kadar yararı olacağı konusunda soru işaretleri var kafamda.

Ama zaten anadili...

Ama anadilini kullanacak ortamı yok. Diyelim ki bu kadın ilkokulu, ortaokulu, liseyi okudu. Üniversiteye gidecek ne yapacağız o zaman?

Ama daha isimlerini bile bilmiyorlar deyip nüfus müdürlüklerinde zorla yazılmış Türkçe isimlerini öğretiyorlar.

Ama bu ÇATOM'larm çok ötesinde bir politika.

Sen böyle bir şey gözledin mi?

Hayır hiç böyle bir şey gözlemedim. Sen de bilirsin, her yerde böyle bir iki sempatizan çıkar. Ama buna bakarak ÇATOM'ları yargılamak mümkün değil.

Bölge şu anda sermayenin yatırımına açık. ÇATOM'ların bu yeni kurulacak sanayiye ve globalleşmeyle buraya gelecek yabancı sermayeye ucuz işgücü yetiştirdiği öne sürülüyor.

Anladığını kadarıyla şunu söylemeye çalışıyorsun, ÇATOM'da kadınlar ücretli köle olacaklar; hani Asya'daki sweat-shop'lardaki kadınlar gibi. Buna katılmıyorum. ÇATOM'ların hedefleri arasında bu yok. sadece ekonomik kalkınmaya, eğitime, sağlığa değil sosyo-kültürel kalkınmaya da yön vermevi hedeflivorlar. Kadınların genel kültürüne de katkıda bulunmak. Mesela bizim girişimimiz sonucu Dargeçit ÇATOM'da bir folklor ekibi oluştu: vörede böyle bir şey olmamış. Zaten GAP İdaresinin ve Kalkınma Vakfı'nın Anakültür'e sıcak bakmasının sebebi de onların dolduramadığı bir alanı bizim Anakültür olarak doldurmaya talip olmamız. Bu bugün folklor, varın tiyatro, okuma... Okumuşsundur, Dargeçit ÇATOM'a kütüphane kurulması için bağış kampanyası başlattık. Böyle bir mikrop oraya girmişken bu kadınların kendilerinin köleleştirilmesine izin vereceklerini ben sanmıyorum.

Hayır, ÇATOM'dan söz etmiyorum, orada kurulacak fabrikalardan söz ediyorum.

Bu dediğini Sema Küçüköz yaptı ama devlet yapmadı.

Bu yılki Sevgi Şöleni'yle ilgili Ece Temelkuran'ın bazı iddiaları var. Biz bunlara yer vereceğiz. Bunları sana sormak istiyorum. Mesela kadınların tellerin dışında olduğunu yazıyor.

Abartmış. Üç bin kadının o tellerle çevrili alanın içine sığmasına imkân yok. Ama böyle bir şey sözkonusu değil. Resimler gösterebilirim.

Özel timin telin dışındaki kadınlara müdahale ettiğini söylüyor.

Özel tim vardı orada evet, çünkü hepimizin güvenliğim düşünebiliyor musun? Oradayken o coşku içinde insan fark etmiyor ama döndüğümde bunu düşündüm, "Aman Allahım ben ne yaptım?" dedim. Binlerce insan var, bir PKK saldırısı olsa, bir roket atılsaydı orada üç yüz kişi ölseydi vicdan azabından ölürdüm.

Ressam Muteber Hanım'ın aynalarını oraya yabancı bir şey olarak tanımlamış.

Bizim hedefimiz zaten kültürler arasında iletişim sağlamak. Biz ne kadar Dargeçitli kadınların veya erkeklerin sazlarını, folklorlarını seyrediyor-

Dargeçit'te 8 mart

"İsimlerini söylemenin. bedeli ne?"

Bu yıl Dargeçit ÇATOM'da Anakültür Kooperatifi ve Dargeçit Kaymakamlığı'nın ortak düzenledikleri 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Sevgi Şöleni Türkçe basında çok yer aldı. Genellikle övülen etkinlikle ilgili Ece Temelkuran'ın *Artıhaber*'de yazdıkları ise hayli farklıydı.

"Otobüsün mikrofonundan birbirine yabancı kadınların birbirine yabancı sözleri geçiyor. (...)

Hanımefendi (...) için buralı erkekler ve kadınlar fazla çalışan birer kuluçka makinası, "düzeltmek" lazım. (...)

Tabii ki davul zurna, tabii ki keskin bakışlı özel timciler, suskun kız çocukları ve her birinin kucağında bir bebek... (...)

"Cehaletin pençesi, yükselen meşale, sevginin gücü" vesaireden bahsedilirken birilerinin aklına olup bitenleri Kürtçe'ye çevirmek geliyor. (...)

Buket Uzuner, "Hepimizin adları var. Hepimizin adının bir anlamı var. İsimlerinize sahip çıkın, öykülerinize sahip çıkın," diyor. Sahip çıkmanın, isimlerini söylemenin, hikâyelerini anlatmanın bedeli ne? (...)

Nevval Sevindi konuşmasını yaparken protokolün arkasındaki Dargeçitli'ler ona yaklaşmak için çaba sarfediyor. Ama yararsız. Çünkü Dünya Kadınlar Günü'nde özel tim de görevini yapıyor. Ve İstanbullu kadınları kendi günlerini "kutlayan" Dargeçitli kadınlardan koruyor:

"Geri çekilin merakh Melahatlar! Ne itişip duruyorsunuz?"(...)

"Bu sırada Anakültür örgütüyle birlikte Dargeçit'e gelen Ressam Muteber hanım çıkıp bir konuşma yapıyor. 'Şimdi' diyor 'Buraya aynalar asacağız ve birbirimize yansıyacağız.'

Kızlara aynalar dağıtıyor Muteber hanım, kızlar aynaları alıyor ama ne yapacaklarını anlamıyorlar. Muteber hanımı izleyip onun yaptığım yapıyorlar. Aynalar, yadırgayan bakışlar arasında futbol sahasının tellerine asılıyor. Birbirimize yansıyoruz!"

***Artıhaber* dergisinin 13. sayısından alınmıştır**

sak onların da farklı bir kültürle tanışmasına katkıda bulunmayı hedefliyoruz. Muteber Yöğnük bir sanatçı ve bence çok hoş bir projeydi bu enstalasyon ya da happening. Ayna bizim kültürümüzde ta şamandan gelen çok hoş bir sembol. Oradaki birçok kadın da sakladılar aynaları. Ama zaman kısıtlı doya doya ilişki kurma imkânı yok. Uç üç buçukta yollar kapanıyor biliyorsun.

Dil problem oluyor mu?

Oluyor ve bunu fark ettiğimiz için de belki de ilk defa bir kadın etkinliği kırsal kesimde anında Kürtçe'ye çevrildi. Yoksa gitmemizin anlamı kalmaz. Uç bin kadınla nasıl ilişki kurarsın? Arkadaşlardan aramızda şu konuşuldu, böyle bir yöreye bir daha gideceksen iyi kötü "Merhaba, nasılsınız?" diyecek kadar bir Kürtçe öğrenelim.

Bütün bu faaliyetlerde, özellikle bölgede devletle aranıza mesafe koyma ihtiyacı hissediyor musun?

Tabii, kesinlikle. Hani bir laf var ya, eşit uzaklıkta eşit yakınlıkta. Ben devletle eşit uzaklıkta durduğuma inanıyorum. Çünkü demokrasileri artık parlamentolar, partiler temsil etmiyor, biz sivil toplum kuruluşları temsil ediyoruz. Dolayısıyla bize düşen görev devlete yönlendiricilik yapmak. Ana kültür olarak bunu yaptığımıza inanıyorum. Sivil toplum olarak resmi politikalara yön veriyoruz. Onların bakışlarını ve işlevlerini değiştiriyoruz.

Bölgede savaşın iki tarafı var. Birisiyle hiç bir bağınız yok. Ötekiyle, yani devletle ise bağınız var. Bunun sonuçları orada burada olabileceğinden daha vahim. Feministler olarak bize barış politikası yürütmek düşmez mi?

Doğru söylüyorsun. Bunu hep birlikte tartışmamız gerekiyor. İtalyan bir gazeteci Tansu Çiller'le ilgili olarak, "Siz böyle bir kadını kullanmalısınız, senin gibi on iki kişilik bir danışman ekibi kurup bu kadına yaklaşmalısınız demişti. Ben o zaman Kadın Eserleri Kütüphane'sindeydim, bunu söylediğimde olanları tahmin edebiliyorsundur. Biz feministler olarak lobicilik yapmayı bilmiyoruz.

Bunu kastetmedim. Devletle mesafe koymayınca barış politikası yürütmek zor değil mi?

Biz Anakültür olarak nerede etkinlik yaparsak inanılmaz bir de erkek izleyicimiz oluyor. Dolayısıyla kadınla erkeği her etkinlikte biraraya getiriyoruz. Hedefimiz de bu zaten. Sadece Batılı'yla Doğulu, kırsalla kent arasında diyalog başlatması değil, oradaki yerel insanlar arasında da ilişkinin başlaması-

için, kadınlarla erkeklerin barış içerisinde birarada bulunabileceğini gösteriyoruz. Hatta kadınlar barışın temsilcisidir. Bu mesajı iletebiliyoruz. Bu Sevgi Şöleni'nin haberi bir çok gazetede şöyle çıktı, "İlki Sevda Gök anısına Urfa'da düzenlenen...." Bu önemli bir şey. Sevda Gök olayım bir simge olarak kullanıyoruz. Sevda Gök tamamen erkek egemen düşünce sisteminin, şiddetin cemaat düzeyindeki örneğidir. Diyebilirsin ki bu çok soyut bir mesaj...

Hayır ama orada bir savaş var.

Ama kadınla erkek arasında da bir savaş var orada.

Her yerde var.

Ama oradaki çok daha kanlı bir savaş. Pat diye istediği yerde kesiveriyor. Urfa'da, Mardin'de, Adıyaman'da...

Diyarbakır'da bu kadar yaygın değil. Ya da mesela HADEP'liler arasında.

Hiç bir fikrim yok.

Bir de öbür tarafa gitmeyi düşündünüz mü? Mesela HADEP'i ziyaret etmeyi.

Biz hiç bir partiyle iş kurmuyoruz.

Ama devletle yapıyorsunuz.

Sistemin anahtarlarını çevirebilmek için, izin alamıyorsun en basiti. İşte geçen sene Diyarbakır'da kadın gününe izin verilmedi. Ne yapacağız? Biz kadınlarla ilişki kuruyoruz. Bizim hedefimiz devletle ona düşman güçleri barıştırmak değil. Özellikle kırsal kesimle kent arasındaki ilişkiyi kurmak. Benim Anakültür'ü kurmamın sebebi namus cinayeti. Ben 1996'ya kadar namus cinayeti diye bir şey duymadım. Biz her Sevgi Şöleni'nde bir şey öğreniyoruz.

Son bir şey sorayım. Urfa ÇATOM'da Işılay Saygın'ın manevi kızı varmış, Hülya. Annesi de yılın annesi seçilmiş. Nasıl kuruldu bu ilişki?

Hülya bizim Sevgi Şöleni'ne geldi, yerel konuşmacıydı. Ve uzun, güzel bir konuşma yaptı, Bakana yönelik konuştu. Özellikle çokkarılılık konusunda çok ateşliydi. Işılay Saygın da söz verdi, "Birden fazla kadın alana yirmi yıl hapis cezası getireceğim," diye. Bu ilişki böylece sürdü.

ÇATOM'un İdarecisi Pelin Demirhan:

"Önce isimlerini öğretiyoruz"

Siirt'teki ÇATOM'un başında yirmi yaşında Pelin Demirhan var. Kendisinden "Müdür" olarak söz ettiğimde karşı çıkıyor, "Biz burada idareci demeyi tercih ediyoruz," diyor. Pelin, Siirt'in ileri gelenlerinden bir ailenin kızı. Ailesi Kürt ve Araplardan oluşuyor. Babası ticaretle uğraşıyor, kız erkek bütün çocuklarını okutmuş. Pelin de üniversitede süt ürünleri eğitimi yaparken, Siirt Valisi Mehmet Süer'in babası aracılığıyla teklifte bulunması üzerine ÇATOM'da çalışmaya başlamış. Pelin, ÇATOM'un çalışmalarını anlattı.

"Önce bir alan araştırması yaptık. Görüyorsunuz arkamızda bir gecekondu mahallesi var. Hedefimiz 14-40 yaş arası kadınlar. Bunlara önce okuma-yazma öğretiyoruz, çünkü Türkçe bilmiyorlar. Erkekler askerde Türkçe de öğreniyorlar, okuma yazma da. Ama kadınların öyle bir şansı yok. İsimlerini bile bilmiyorlar, önce nüfus kağıtlarındaki isimlerini öğretiyorum."

Esas isimleri Kürtçe olduğu için nüfusa başka bir isim geçmiş de o yüzden bilmiyor olabilirler mi?

(Duraklıyor) Olabilir. Mesela nüfusunda Suzan yazıyor, onlar Sose filan gibi bir şey diyorlar. Okuma-yazmanın dışında ev ekonomisi, anne eğitimi ve bebek bakımı da öğretiyoruz. İki tane doktorumuz var. Doğum kontrolü de öğretiyoruz.

Öğrettiğiniz yöntemler geçici mi kalıcı mı?

Geçici, hap gibi. Ayrıca dikiş ve kilim dokuma da öğretiyoruz. Burada kadınlara okuma yazma sertifikası veriyoruz. Amacımız kadınları ilkokul diploması sahibi yapabilmek. Bu yöreye sanayi yatırımı bekleniyor. Biz burada seracılık ve trikotaj eğitimi de vereceğiz. Bunları başardığımızda, yabancı firmalar Siirt'e kesip biçtikleri tekstil ürünlerini gönderebilecekler ve bitmiş halde geri alabilecekler.

Yani kadınlara bir gelir kaynağı olacak?

Evet.

Bir yandan da sanayiye işgücü olacak?

Evet, böyle ikili bir işlev var.

Önünüze ne gibi engeller çıkıyor?

Bu çalışmaya başladığımızda gördük ki bütün problem erkeklerden kaynaklanıyor. Kadınlarla erkekler arasındaki fark gitgide fazlalaşıyor. O yüzden önce erkekleri eğitmek gerek.

Yeniden hareketin bağımsızlığı

Bu sene 8 Mart'ta bağımsız kadın kuruluşları, DİSK, DBP, ve ÖDP'den kadınlarla birlikte bir miting yaptık. Sadece kadınlar olarak ve "Yaşasın 8 Mart Dünya Kadınlar Günü" demek bu gösteriyi tertip eden kadınların, başka kadınlarla birarada olmak için gerekli gördüğü iki koşuldu. Mitinge yazılan ortak bir bildiriyle kadınlar "erkeklerin zulmüne, bu zulümle sürdürdükleri bu düzene ve savaşın vahşetine" hayır demek üzere çağrıldılar. Kadınlar bu bildiriyi İstanbul'un çeşitli yerlerinde dağıttılar, afişlerini yapıştırdılar. Gösteri başlamadan önce miting alanına girilirken emniyet kuvvetleri pek çok zorluk çıkardı. Standlarda satılacak sandviçlerden, DBP baskılı çakmaklara, Pazartesi dergilerine, kadın kitaplarına kadar her şey uzun tartışmalardan sonra alana sokuldu. Tertip komitesinde de yer alan Arjin kadın grubunun izinli pankartı polisler tarafından kadınların elinden alındı. Bununla ilgili tartışmayı bahane ederek üç kadını döve döve gözaltına aldılar ve nereye götürdüklerini söylemediler. Çoğu ilk defa bu gösteriyi düzenlerken biraraya gelmiş kadınlar olarak hayli zor ve gergin anlar yaşadık. Göz altına alınan kadınlarla beraber Arjin müzik grubunun repertuarı da gittiği için işi aslında arkada gitar çalmaktan ibaret olan erkek arkadaşları öne çıktı ve bu durum haklı olarak bir çok kadının canını sıktı. DİSK'ten son anda çok istediği için konuşma yapan kadın arkadaş, mitinge ille de katılmak isteyen erkek arkadaşlarına sınıf mücadelesinde kadın erkek beraber olunacağı mesajını vermek için mikrofonu kullanmaktan çekinmedi. Bu da kadınları rahatsız etti.

Böyle şeyler oluyor. Benimle birlikte hatırlayanlar olacaktır; bundan yıllar önce bir 8 Mart'ta yine hem sınıf hem kadın mücadelesine gönül vermiş bir arkadaş, böyle bir kürsü atraksiyonu yapmıştı. Bu son derece şahsi görüşümü şunun için aktarıyorum, bu 8 Mart'ta tarihin çok sık tekerrür ettiğine tekrar inandım.

8 Mart '98 bir çok kadının kafasında siyasal öncelikleriyle ilgili sorular uyandırdı. Taksim'deki gösteride yaşananlar, orada baskıya uğrayanlarla dayanışmak isteyen kadınları tabii ki çok üzdü. ÖDP gibi karma örgütlerde yer alan ama aynı zamanda feminist de olan kadınlar, kadın ve erkek arkadaşlarınca niye Taksim'de olmadıkları için eleştirildiler. Şişli'deki gösterinin başlıklarından birisi savaş olduğu halde bunun acısını çeken kadınlarla beraber olmamalarının yanlış olduğu söylendi. Bence 8 Mart'ta Şişli'deki gösteride hem savaşta taraf olan, ama aynı zamanda kadınların her yerde sadece kadın oldukları için de ezildiklerini kabul eden kadınlar biraradaydılar. Aynı günü herkes istediği politik öncelikle ve istediği gibi kutlamalı. Ama kadınlara karma örgütlerden gelecek dayatmalar çoğu zaman kadın önceliklerinden vazgeçmeleri doğrultusunda olacaktır, bunu da bu vesileyle tekrar hatırlamakta fayda var.

Feminist kadınların kendi politik toplantılarını ve gösterilerini kadın kadına yapmak istemeleri eskiden beri karşı çıkılan, tartışılan, kabul edilse bile hafif alaylı tebessümlere konu olan bir şey. Tabu bu 8 Mart'ta da mitinge dahil olmak isteyen tek tek erkekler ve örgütlü erkek grupları oldu. Bu tartışmanın hâlâ kadınların yanlış bir ısrarına karşı bir erkek uyarısı gibi yaşanabilmesi çok düşündürücü. Şu çok iyi anlaşılmalı ki kadınların bu tutumu politiktir. Kadınların ezilip, sömürülen bir cins olduğunu kabul eden herkese düşen, kadınların kendi dayanışmasını ve mücadelesini örmesine saygı ve müsamaha göstermek ve alan tanımaktır. Erkeklerle beraber de politik mücadele verdikleri alanlar olan feminist kadınlar, o alanda da erkeklerle mücadele etmeden varolamıyorlar bence. Kadınlar dünyanın yarısı ve kadın mücadelesi çok geniş bir alan. 8 Mart'ı bizler bütün kadınların birlik, mücadele ve dayanışma günü olarak görüyoruz. Çünkü kadınlar sadece sermayeye emeklerini sattıkları zaman sömürülmüyorlar, eviçinde harcadıkları karşılıksız bir emek var. Sadece kadın oldukları için şiddet görebiliyorlar ve ayrımcılığa uğruyorlar. Kadınlar bu yüzden kurtuluşumuz kendi ellerimizde diyorlar ve demeye devam edecekler.

Bütün ezilenlere olduğu gibi kadınlara da, daha çok şey elde edeceğim derken var olanla yetinmeleri, eldeki huzuru ve varolan düzeni bozmamaları öneriliyor. Bu 8 Mart'ta da devletin sözcüleri kadınlar için konuştu. Devlet bakam Metin Gürdere, "Ailede gizli patron kadındır." dedi. Mesut Yılmaz, arkasında duran Işılay Saygın'la birlikte kadınlar bu hızla giderse erkeklerin politik çalışmalarına hız vermesi gerekeceğinden bahsetti. Tansu Çiller kadınların evde emeğinin sömürülmesine karşı olduğundan söz etti. Tüm zamanların en despot ve en yalancı "baba"sı Süleyman Demirel'se her konuda olduğu gibi özlü konuştu. Şöyle dedi: "Kadın erkek ayrımı yapmamak lazım. Hadise insan haklarıdır." Düzen partileri kadınların yükseltikleri mücadeler sonrası 8 Mart'ları kutlar oldu. Her siyasi eğilim kendi taraftarlarını çoğaltmak için kadınlara vaatlerde bulunmaktan çekinmiyor, fakat kadınlardan sorumlu devlet bakanı Işılay Saygın mesela bekâret kontrolü uygulaması tehdidiyle yüzlerce kadının intihar edebilmesini önemsiz bir şey olarak tanımlayabiliyor ve koltuğunda rahat ve "itibarlı" bir şekilde oturabiliyor. Bu arada yine bu 8 Mart'ta var olan düzenle hiçbir meselesi olmayan bir feminizm de, kadınların adeta resmi temsilcisi olarak lanse edilmeye çalışıldı. Bence kadınların kurtuluş mücadelesi hangi düşüncelere sahip olurlarsa olsunlar kadınların siyasi kurumlarda daha fazla temsiliyet elde etmesiyle tanımlanamaz.

Yıllar önce New York'ta 8 Mart'ta eşit işe eşit ücret isteyen kadınlar sokağa dökülmüşlerdi. Bu gün yeni dünya düzeni en fazla kadınları yoksullaştırıyor. Kadınların, geliştirdikleri kurtuluş yaklaşımlarının bazen onlara karşı dönmek üzere muğlaklaştırıldığı bir dönemde çok sert politik sorunları olan bir ülkede yaşıyoruz. Ne yapmalı? Bulunduğumuz yerlerde kendimiz için ve dayanışmak istediğimiz herkes için sesimizi yükseltmenin yollarını aramalı. Bunu yaparken de hareketin bağımsızlığının, gündeminden ittifaklarına kadar her alanda titizlikle korunması gerektiğini düşünüyorum. Geçmişimize ve geleceğimize sahip çıkmanın başka yolu yok.

Handan Koç

Sığınmaevi girişimi

8 Mart'ta Mersin'de bir kapalı salon şenliği yaptık. Kadın andından alıntılarla oluşturduğumuz bildirimiz, tepki çektiyse de biz sevdik. Sloganlarımızla süslediğimiz salonda çok eğlendik. İşte birkaç örnek:

• Şiddete, tacize, tecavüze hayır • Bekâret kontrolüne hayır • Kadınlar savaş istemiyor • Aile içi şiddete son • Baskıcı, geleneksel din anlayışına hayır • Kıyafetimiz davetiye değildir, egemen elini kıyafetimizden çek • Anne, eş, bacı değil kendimiz olmak istiyoruz.

8 Mart günü sığınmaevi talebimizi haykırdık. Çığlığımızı duyan Belediye Başkanı ikna olduğunu açıklayarak, şenliğimizde sığınmaevi sözü verdi. Artık Mersin'de bir sığınmaevi girişimi var; destek bekliyoruz.

Bağımsız Kadın Derneği, Mersin

Sokak şenliği

7 Mart Cumartesi günü Bursa'nın en işlek meydanlarından Çiçekçiler Meydanı'na asılan "Kadınlar vardır, kadınlar her yerde" pankartı çevre esnafta bir hayli merak uyandırdı. Konuya vâkıf olanlar arasında gelip çiçek verenler, yardım için deli divane olanlar bile vardı. Ancak esnafın çoğu için bu kadınlar onlara pek de tanıdık gelen işler yapmıyordu. Kimisi pankart asmak için direğe tırmanıyor, kimisi ses düzeni kurmakla meşgul, kimisi çalmaya başlayan müzikle zıplıyor, ama hiç biri de sokak ortasında "kadına yaraşır" davranmıyordu. Bir 8 Mart etkinliği böylesi şaşkın bakışlar arasında başladı Bursa'da.

Yaklaşık üç yıldır Bursa'da Bağımsız Kadın İnisiyatifi olarak faaliyetlerini sürdüren kadınlar ve yine onların da arasında olduğu Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Kadın Çalışma Grubu nun birlikte düzenlediği Kadın Sokak Şenliği bir hayli neşeli ve bol kadınlı geçti. Meydanın üç yanı bizden olan, bizim isteklerimiz-istemediklerimizden oluşan ve biz kadınları ifade eden pankartlarla bezendi.

Şenlik, kadınların lehine yasa maddelerinin çıkarılması istemiyle açılan imza standıyla, bildirilerin, broşürlerin, değişen medeni kanunla ilgili el ilanlarının olduğu, fular, kalem, kitap, *Pazartesi* dergisi, kupa vb. şeylerin satıldığı standlarıyla, iplere mandallarla tutturulan dövizler ve üzerinde "cinsel tacize son" yazan erkek iç çamaşırlarıyla tam bir panayır havasındaydı. Bir elinde bebek, bir elinde çanta, bir yanında önlük, bir yanında sutyen olan "kadın anıtı" ise bir çok şeyin özetiydi.

Sevgili Yelda'nın müziğine başlamasıyla ilk başta biraz cılız da olsa her kadın "Kadınlar vardır, kadınlar her yerde" şarkısını söylüyordu. Türkçe ve Kürtçe şarkılarla halaylar çekildi, oyunlar oynandı. Yaklaşık 4 bin bildirinin dağıtıldığı şenlikte, 2 bin imza toplandı. Yapılan konuşmalarda en çok dayanışmaya-örgütlenmeye vurgu yapıldı ve en çok alkışı da yine onlar aldı.

Beş saat süren şenlik sonunda, yine etkinlikler çerçevesinde Öğ.Gör. Nurhan Kolaylı'nın açtığı resim sergisi ilgiyle izlendi.

Bağımsız Kadın İnisiyatifi, Bursa

Bir miting şart mıydı?

Kadınlar olarak savaşa karşı bir iş yaparken, savaşın tarafı olan kadınlarla biraraya gelemeyince yaptığımız işin ne kadar doğru olduğunu düşünmek gerekir.

Geçtiğimiz yıl, feministler olarak ilk kez karma örgütlerden kadınlarla birlikte bir miting yaptık. Daha önce de karma örgütlerde çalışan kadınlarla birarada oluyorduk, hatta çoğumuz karma örgütlerde de çalışıyorduk ancak geçen yılın farkı şuydu, kadınlar mitinge karma örgütlerin imzalarıyla ve örgütlerinin kararıyla katıldılar. (İmzalar DİSK'li kadınlar vs. biçiminde kullanıldı.) Dolayısıyla da mitinge karma örgütlerin hassasiyetleri de yansıdı. Mitingin çerçevesi, politik teması, konuşmaları, kısacası politik ve teknik her şeyi kadınlar tarafından örgütlenmesine rağmen herşey örgütlerin organlarının onayından geçti. Örneğin DİSK'li kadınlar, birlikte hazırladığımız bildirileri, Kürtçe sloganları çıkararak dağıtabildiler. KESK'li kadınlar kortejin dışında erkek arkadaşlarıyla birlikte yürümek zorunda kaldılar.

Yine de HADEP'li, ÖDP'li, KESK'li, DBP'li ve DİSK'li kadınlarla birlikte olmak bir ilk adım olması açısından önemliydi. Hep birlikte "Artık Örgütlü" dedik. Bu birlikteliğin devletten, düzenden, erkeklerden, karma kurumlardan bağımsız bir kadın kurtuluş hareketi örgütlenmesine katkısı oldu mu? Görünen o ki olmadı. Ama şöyle faydaları oldu, feminist olan ve olmayan Türk kadınlar, Kürt kadınlarının ulusal ve cinsel kimlik mücadelesiyle ilgili sözlerine kulak verdiler. Kürt kadınların çoğunluğu belki de daha önce söylemedikleri kendi kadınlık durumlarına uygun sözler söylediler. 8 Mart sonrasında da bu etkileşim devam etti. Örneğin geçen yıl tartışmalara neden olan HADEP imzası mı, HADEP'li kadınlar imzası mı bu yıl artık tartışılmıyan bir şeydi. Geçen yıl kürsüden Kürtçe konuşma tartışmaları bu yıl gündeme gelmedi.

Bu yıl Pazartesi nin de içinde olduğu mitıng bileşeni geçen yılki kadar geniş değildi. Bağımsız kadın grupları 8 Mart mitingini DBP'li, ÖDP'li ve DİSK'li kadınlarla birlikte kutladılar. Üstelik bu kez geçen yıl mitinge erkeksiz katılan DİSK'li kadınlar, erkeklerle birlikte katılmak zorunda kalmışlardı.

Bu yıl 8 Mart hazırlıkları sancılı başladı. 8 Mart ın ana teması savaşa, yoksulluğa, şiddete karşı belirlenmişti. Geçen yıl birlikte olduğumuz çevrelerle ortak bir etkinlik düşündüğümüz halde, HADEP'li kadınlarla ortaklık sağlanamadı. HADEP'li kadınlar, başka sol çevrelerin kadınlarıyla "Özgürlük Örgütlü Güçte" adlı bir platform oluşturarak, Şubat ortalarında 8 Mart'ta bir miting yapmak için başvuru yaptılar. Bu arada bağımsız kadın grupları ve DBP'li, ÖDP'li, DİSK'li kadınların da 8 Mart çalışmaları sürüyordu. Katılanların çoğu miting yapmayı düşünüyordu ama kesin bir biçim saptanmamıştı.

Ben bu noktada, savaşın asıl öznelerinin HADEPli kadınlar olduğunu düşündüğüm için, savaşa karşı bir iş yaparken onlarla biraraya gelememenin sorunlarının yanı sıra, bir de onlarla aynı gün aynı saatte bir miting yapmayı doğru bulmadım.

Birincisi, HADEP'li kadınlar ve biz aynı gün iki miting için başvuru yaptığımızda ya onlara izin verilmezdi, ya da izin verilse bile muhtemelen bir provokasyona açık bir iş olurdu. İkincisi, savaşın asıl tarafı ve mağduru kadınlar bir mitingde söz söylerken, biz onların olmadığı başka bir mitingde kadınların savaşta yaşadıklarından söz edecektik.

Ezilenlerin kendi aralarındaki ezme ezilme ilişkisini düşündüğümüzde, nasıl ki işçi erkek ile işçi kadın sözkonusu olduğunda işçi kadın lehine pozitif ayrımcılıktan yanaysak, Kürt ve Türk kadınlar sözkonusu olduğunda da pozitif ayrımcılıktan yana olmak gerekir diye düşünüyorum. Ayrıca erkek egemenliğinin bütün kadınları ezdiğini bilmekle birlikte Kürt kadınlarının ulusal kimlik mücadelelerine verdikleri önemi de anlamak gerekir diye düşünüyorum. Dolayısıyla "bizim de gündemimiz var ve bundan vazgeçemeyiz, bu bizim bağımsızlığımızı zedeler" görüşü bana doğru gelmiyor. Görüşmelere *Pazartesi* adına katılan arkadaşımız da bir mitingten yana olmadığı halde, diğer grupların miting ısrarı sonucu Pazartesi de miting bileşenlerinden biri oldu.

Sonuçta, Taksim'de bildiğimiz olaylar yaşandı, Şişli'de de bir miting gerçekleşti. Ben doğrusu bu sonuçtan memnun değilim. En geniş bileşenlerle, üstelik de savaşa karşı bir işte HADEP'li kadınlarla biraraya gelemedikten sonra, karma örgütlerle bir iş yapmak çok gerekli değildi. Daha küçük ama sadece gerçekten erkek egemenliğine karşı örgütlenmiş kadınlar olarak yaptığımız üstelik de temasını kendimizin belirlediği bir iş, bu 8 Mart için daha doğru olurdu bence.

Filiz Koçali

TÜPÇÜ

RAMİZE ERER

Şafaktepe Toplum Merkezi

Şafaktepe Mahallesi'nde kadınlara ve çocuklara yönelik hizmet...

SHÇEK Genel Müdürlüğü, Mamak Belediyesi ve Türk Kadınlar Birliği arasında yapılan protokol ile kurulan "Mamak Şafaktepe Toplum Merkezi"ndeki çalışmalardan pek çok kadın yararlanıyor. Mamak Belediyesi'nin iki katlı iş merkezine ait dört odada, çalışmalar yöre halkının gönüllü katılımı ve desteğiyle yürütülüyor.

Kent merkezi ile gecekondu bölgesi arasında bir köprü olma görevini üstlenen Toplum Merkezi, kent merkezindeki çeşitli kurum, kuruluş ve kişilerin proje, faaliyet ve hizmetlerini ihtiyaç doğrultusunda bölgeye kanalize ediyor.

Kadınlara yönelik çalışmalarda, kadınların kendilerini tanıma, ifade etme, kimliğini ve sosyal yaşamda var olma mücadelesini destekleyici programlara ağırlık veriyorlar.

Kadınlara yönelik çalışmalarında uygulanan program ve projeler: Meslek kazandırma, el becerilerini geliştirme, gelir elde etme, psiko-sosyal ve kültürel faaliyetler. Sosyalleştirici faaliyetler, ekonomik sorunlarına yönelik mesleki çalışmalar. Küçük ölçekli kadın girişimciliği eğitim programı, bakıcı anne eğitim programı, psiko-drama grup çalışması, halk oyunları çalışmaları, gözlem-gezi grubu, sosyalleştirici grup çalışmaları v.b.

Çocuklara yönelik çalışmalar ise şunları kapsıyor: Eğitimi destekleyici kurslar, eğitici, geliştirici ve sosyalleştirici kurslar, sportif faaliyetler v.b.

Mamak Şafaktepe Toplum Merkezi'nde çalışan kadın grubunun amaçlarından biri de diğer kadın grupları ve yayın organlarıyla iletişim içerisinde olmak, dayanışmak. Merkezin bütçesi ve geliri olmadığı için, tüm çalışmalar kendi çabaları ve yöre halkının gönüllü katılımı sayesinde yürütülüyor. Bu nedenle dışarıdan gelecek katkılara ihtiyaçları var.

"Taciz ediliyoruz"

Ankara'nın büyük hastanelerinden birinde her gün belli saatlerde hemşirelere yönelik taciz olayları yaşanıyor. Tacize uğrayan bir hemşire yaşadıklarını anlatıyor.

Ben Türkiye'nin en büyük çocuk hastanelerinden birinde çalışıyorum. Büyük olması dolayısıyla çok sayıda çalışan personelin bulunduğu hastanemizde sürekli olarak yaşanan taciz olaylarından bahsetmek istiyorum. Bu tacizlerin dışarıdan geldiğini düşünmeyin hemen. Belki her gün karşılaştığımız, oturup sohbet ettiğimiz insanlar bunlar. En çok tacize uğrayan meslek grubunu tahmin etmiş olmalısınız.

Hemşire lojmanı hastane ile aynı kampüs içerisinde yer alıyor. Lojman ile hastane arasındaki yolun bir kısmı otoparkın içerisinde. Otoparktan sonra iki tarafı ağaçlı olan bir yoldan geçiyoruz. Üç vardiyalı çalışma sisteminin yürütüldüğü hastaneden, gece 16-24 vardiyasından çıkan arkadaşlarımız bu yolu yürüyerek lojmana gitmek zorundalar. Gece 24 sabah 08 vardiyasına gelmek için de yine aynı yoldan geçmek gerekiyor.

Sözlü ya da fiili olarak sayısız tacizin yaşandığı bu yolda bundan sonra da karşılaşılabilecek yeni olayların olması bizleri korkutuyor. Daha önce hastanede telefonla taciz edilen arkadaşlarımız dışarıda da takip ediliyor. İsim ya da ses değiştirerek arayan kişiler, hangi hemşirenin hangi vardiyaya geleceğini kolayca öğrenebiliyorlar.

Tacizciler eğer hastane dışından ise türbanlı-türbansız, evli ya da bekâr gibi bir ayrım gözetmiyor; eğer hastane içinden ise genellikle türbanlı ve bekâr arkadaşlarımız seçiliyor. Hastane personeli olduğunu düşündüğümüz tacizciler bir kişi üzerinde durmayıp "biri olmazsa, öbürü" düşüncesiyle hareket edip, üstüne üstlük "ben ciddiyim" açıklaması yapıyorlar. Tacize uğrayan arkadaşlarımızın bir çoğu bu olayın utancını kendine saklıyor, yasal takibe gitmeye cesaret edemiyorlar. Bunun sonucu olarak da tacizciler hastane içerisinde ellerini kollarını sallayarak dolaşıyorlar.

Hastanede çalışan kadınların biraraya gelip, tacize karşı birlikte mücadele etmesi gerektiğini biliyorum. Bazı kadın arkadaşlarla bunu gerçekleştirmeye çalışıyoruz

Gülcan

"Dayanışmayı umut ediyoruz"

Bizler, toplumumuzun geleneksel yapısından yorulmuş bir kesimiz. Yaşamımız ev temizliği ve çocuk bakımıyla tükeniyor ve çalışmamızın, emeğimizin değeri bilinmiyor. Yaşlanmamıza rağmen düşüncelerimizi açıklamaya çekiniyor, kendi adımıza karar veremiyoruz. Vereceğimiz bir karar önce eşimiz tarafından onaylanmalı. Bir kadın ortaya çıkıp "kocam izin vermiyor ama ben işe gireceğim" deme cesaretini gösteremez.

Yaşamımızda hemen hemen hiç yaşamadığımız bir durumu toplum merkezinde yaşadık. Bizleri dinlediler. Yargılamadan dinlediler, severek dinlediler, anlayarak dinlediler. Hiç kimseyle paylaşamadığımız, hatta kendinize bile itiraf etmekten korktuğunuz herşeyi onlarla rahatlıkla konuşabilirsiniz. Söylenen orada kalır, size yardımcı olunur ve kendinizi yalnız hissetmezsiniz. Psikolojik bir sorununuz olduğunda bazılarımız hastaneye gitmeye çekiniyor. Çünkü hastaneye gidene deli gözüyle bakılıyor. Oysa burada psikologla evinizdevmiş gibi sohbet ediyor, onunla pikniğe gidiyor hatta ona espri bile yapabiliyorsunuz.

Para kazanmak isteyen kadınlara evde ürettiklerini satma imkânı sağlanıyor. Bazılarımız kendi emeğiyle para kazanmanın tadına vardı.

Biz toplum merkezindeki grup, çalışmalarımızı devam ettirmek, tüm kadın arkadaşlarımıza ve ilgili kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerine sesimizi duyurmak istiyoruz. Biz küçük kadın grupları olarak başladık. Gelişmek ve yaşama bakan küçük penceremizi genişletmek için sizinle dayanışma ve yardımlaşmayı umut ediyoruz. Ayrıca ülkemizin diğer illerindeki arkadaşlarımızın da böyle imkânlara kavuşmasını diliyor ve istiyoruz.

Şafaktepe Toplum Merkezi Kadın Grubu

Kadın yayıncılardan tepki

Pazartesi'nin Mart sayısında, "Orospu, Orospuluk Yapma" başlıklı haberimizde, Aysel Aktaş'la yaptığımız röportajı yayımlamıştık. Yayınımız üzerine başta yayıncı kadınlar olmak üzere bazı erkeklerden de tepki geldi. Özellikle, tepkisini bir de karikatür çizerek gösteren Mehmet Duru'ya teşekkür ediyoruz. Olaya tepki gösteren yayıncı kadınlar ise imzalı bir kınama yazısı gönderdi:

1. Yayıncı arkadaşımız Aysel Aktaş'a, Türkiye Yayıncılar Birliği Başkanı Atıl Ant'ın aşağıda belirtilen talihsiz olaydaki hakaret boyutundan öte sözlü cinsel taciz kapsamına giren davranışını kınıyoruz.

Atıl Ant'ın sahibi olduğu Dada Dağıtım Tic. Ltd. Şti.'nin Güncel Yayıncılık'ın bastığı kitapları satmak istemesi sonucu bu dağıtıma verilen kitaplar karşılığında çek alınmış, ancak vadesi gelen çekler ödenmemiştir. Sorunu adli işlemler yerine iyi niyetle çözmeye çalışan Aysel Aktaş, telefonla temas kurma çabaları sonuç vermeyince, Dada ofisine gitmiş; bu sırada Mehmet Aygün'le telefon görüşmesi yapmakta olan Atıl Ant kendisini telefona istemiştir. Telefonda Aysel Aktaş'a hiç konuşma fırsatı vermeyen Atıl Ant'ın şu sözleri söyleyip telefonu kapattığı belirtilmiştir: "Senin ağzına sıçarım, orospu, orospuluk yapma."

Bu toplumda yerleşik olan, kadına karşı cinsel ayrımcılığın Atıl Ant tarafından da benimsenmiş olması, kadını aşağılayan zihniyetin aşılması için "tahsil"in yetmediğini göstermektedir.

2. Sadece ticari alacağını talep eden bir insana basit ifadelerle hakaret edilmesi, değil "aydın" kimliğiyle, insan olma kimliğiyle bağdaşır bir davranış değildir.

3. Dolayısıyla bu zihniyette bir insanın ülkenin aydın insanlarını çatısı altında toplayan demokratik örgütlerden birinin başında bulunması bir talihsizliktir.

4. Saygın bir camianın üyelerini bünyesinde barındıran Türkiye Yayıncılar Birliği'nin Onur Kurulu Üyeleri'nin konuya gereken hassasiyeti göstereceğine inanıyoruz.

5. Bizler, sözün önemine dayanan bir meslek olan yayın sektöründeki kadınlar olarak Atıl Ant'ın sözlü şiddet niteliği taşıyan sözlerini basit bir öfke belirtisi sayıp geçemeyeceğimizi, hepimize yönelmiş saldırı saydığımızı belirtmek isteriz.

İnci Asena *Adam Yayıncılık*, **Aygören Dirim** *Esin Yayınevi*, **Aysel Aktaş** *Güncel Yayıncılık*, **Ümit Guimbretiere** *Güncel Yayıncılık*, **Asuman Oktay**, **Barış Tütün** *İletişim Yayıncılık*, **Ay Can** *Kitap Günlüğü*, **Müge Gürsoy Sökmen** *Metis Yayınevi*, **Senay Haznedaroğlu** *Oğlak Yayınları*, **Işık Tabar Gencer** *Pan Yayıncılık*, **Şemsa Yeğin** *Payel Yayınları*, **Ayla Çınaroğlu**, **Aytül Akal**, **Aysel Gürmen** *Uçan Balık Yayınları*, **Filiz Nayır Deniztekin** *Varlık Yayınları*.

Kadın Kütüphanesi sekiz yaşında

Belge yoksa tarih de yok

14 Nisan 1998 tarihinde 8. kuruluş yıldönümünü kutlayacak olan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, kurulduğu 1990 yılından beri Türkiye'nin ilk ve tek kadın kütüphanesi olma özelliğini taşımaya devam ediyor.

Kuruluşundan bugüne sekiz yıl geçen Kadın Eserleri Kütüphanesi Haliç'teki tarihi binada kadınların tarihine tanıklık ediyor.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadınların kendilerini ifade etme, yaşamlarını yazıya aktarma ve bunları gelecek nesillere bırakma olanakları, yasal ve toplumsal eşitsizlik nedeni ile erkeklere göre çok daha sınırlı gerçeğinden yola çıkılarak kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi, 1990 yılından beri kadınlara hizmet veriyor.

Felsefeci-edebiyat eleştirmeni Füsun Akatlı, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü eski Başkanı Jale Baysal, çevirmen-kütüphaneci Aslı Davaz-Mardin, arkeolog-fotoğrafçı Füsun Ertuğ-Yaraş, ve araştırmacı-çevirmen Şirin Tekeli tarafından kurulan ve 30 kişilik genel kurulu bulunan Kütüphane'nin amacı Vakıf Senedi'nde şöyle belirtilmiş: "Kadınların geçmişini iyi tanımak, bu bilgileri bugünün araştırmacılarına derli toplu bir şekilde sunmak ve bugünün yazılı belgelerini gelecek nesiller için saklamak."

Kütüphane'nin kuruluş çalışmaları kadın mücadelesinin sokaklara taşındığı, pek çok kampanyanın örgütlendiği yıllara rastlıyor. Kütüphanenin kuruluşu için gerekli olan maddi kaynak. öncelikle kadın hareketinden projeye ilgi duyan destekçilerden sağlanıyor. Kuruluşunda 130 kişi ve kuruluş destek oluyor kütüphaneye. Projeyi beğenen İstanbul Büyükşehir Belediyesi de talep edilen tarihi binayı tahsis ediyor.

Kuruluşundan sonra büyük bir ilgiyle karşılanan Kütüphane'ye, kadınlar ellerindeki belge, kitap, kaynak ne varsa bağışlamışlar.

Hizmete açıldığı tarihte raflarında 100 kadar kitap bulunan Kütüphane, 8 yılda kadınlar tarafından ya da onlar hakkında yazılan 6500'ü aşkın kitabı, 150'yi aşkın süreli yayını ve binlerce kupür, makale, belgeden oluşan bir arşivi okura sunabilecek duruma gelmiş.

Binasının Belediye tarafından verilmiş olması ve görev yapan kadınların üçünün belediye bünyesinde çalışmasının dışında tamamen özerk bir işleyişe sahip olan Kütüphane'nin gönüllü çalışabilecek kadınlara, parasal desteğe ve belge bağışına ihtiyacı var. Kütüphane nin ve arşivin herkese açık olduğu, üyelerin hizmet ve etkinliklerden *Haberler Bülteni* aracılığıyla haberdar edildiği Vakfa bağış karşılığı üye olanların sayısı 800'ü geçmiş durumda.

Kütüphane'nin önemli bir özelliği de çeşitli kütüphanelere dağılmış bulunan Osmanlı dönemi kadın dergilerinin fotokopilerine sahip olması. Zengin bir kaynağa sahip olan Kütüphane'de verilen hizmetler ise şöyle sıralanabilir:

Kitaplık: Kadınlar tarafından yayımlanmış 300 başlık altında 6500'ü aşkın kitap, yazar adı. kitap adı ve konularına göre sınıflandırılarak bilgisayara işlenmiş. Tüm kitaplar açık raf sisteminde sergileniyor ve araştırmacılara sunuluyor.

Süreli yayınlar: 1867'den 1928'e dek yayımlanan kadın konulu 40'a yakın Osmanlıca derginin tüm sayılarının aslı ya da fotokopileri ve 1928'den günümüze dek çıkmış yeni harfli Türkçe kadın dergilerinden 80 kadarı süreli yayın bölümünün ana malzemesini oluşturuyor. Yabancı dillerdeki kadın konulu dergiler ise 120'nin üzerinde başlık sayısına ulaşmış.

Makale arşivi: 1000'i aşkın Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Almanca makale arşivlenmiş ve bilgisayar girişi yapılmış.

Kupür arşivi: 1990'dan itibaren çoğu günlük gazetenin yanı sıra, Türkiyeli kadınların olduğu kadar dünya kadınlarının etkinliklerini, çalışmalarını içeren bu arşivde bugüne dek çeşitli başlıklarda 140 kutu malzeme derlenmiş. Haftalık ve ayhk magazin dergilerinden kupürler ve daha önceki yıllara ait, kadına ilişkin konularda yayımlanmış makale, röportaj ve haberler kupür arşivinde derleniyor. Panel metinleri, basılmamış tezler, makaleler, kadınlara ilişkin her türlü bilgi, belge ve istatistikler çeşitli konu başlıkları altında 105 kutuda toplanmış durumda.

Arşiv: Kadınların özel belge, anı. mektup ya da yayımlanmış yayımlanmamış çalışmaları özel koleksiyon olarak korunuyor, bağışı yapan kişinin isteği doğrultusunda kullanıma sunuluyor. Arşivde halen 126 kutudan oluşan bir özel koleksiyon bulunuyor.

Sözlü tarih koleksiyonu: Bu bölümde arşivin nüvesi, üç yıl önce Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü desteği ile yürütulen Kadın Sözlü Tarihi pilot projesi sırasında yapılan görüşmelerin ses kayıtları transkripsiyonları ve video kayıtlarından oluşmuş. Koleksiyonda 14 kadınla yapılan görüşme kasetleri ve bunlardan dördünün video kayıtları mevcut. Halen Erenköy Kız Lisesi ilk mezunları ve her biri kendi alanında önemli katkılarda bulunmuş meslek kadınları ile sözlü tarih görüşmeleri yapılıyor. Gelecek yıl bu araştırma malzemesi de koleksiyona dahil edilecek.

Kadın yazarlar koleksiyonu: Yüzlerce kadın yazarla ilgili biyografik dosyalar ve onlar hakkında yazılmış makaleler toplanıyor. Bu konuda 42 arşiv dosyası mevcut.

Kadın sanatçılar diateki: Kadın sanatçıların eserlerinin diaları toplanıyor. Bugüne kadar plastik sanatlar dalında eser vermiş 500'ün üzerinde sanatçı hakkında 45 arşiv kutusu malzeme toplanmış.

Görsel arşiv: Kuruluşundan bu yana başta Kütüphane bünyesinde gerçekleştirilen etkinliklerin görsel malzemesi olmak üzere, Osmanlı'dan günümüze kadınlarla ilgili bilgi ve belgelerin derlenmesi çalışmaları yurutulüyor. Arşiv konularına göre gruplanmış yaklaşık 1000 kadar dia, 250 renkli ve S/B fotoğraf, kartpostal, 15 video/film, 97 ses bandı ile 450 kadar yerli ve yabancı afişten oluşuyor.

Fotokopi: Fotokopi hizmeti yayın hakları çerçevesinde veriliyor.

Üyelerle iletişim: Kütüphaneye yeni giren yayınlar, bağışlar, kütüphane etkinlikleri, üyelere ve ilgili kişi ve kurumlara Aralık 1991'den bu yana yayınlanmakta olan *Haberler Bülteni* ile duyuruluyor.

Etkinlikler: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezinde Konferans ve Sergi salonu olarak ayrılan mekânda kadın konulu konferans, panel, şenlik, konser ve benzeri etkinlikler düzenleniyor. Ekim-Haziran avları arasında ayda bir sergi açılıyor ve kadın sanatçıların eserlerini sergilemelerine olanak sağlanıyor. Kurulduğu günden bu yana 300'ün üzerinde etkinlik düzenlenmiş olup. açılan sergilerden kütüphaneye bağışlanan yapıtlarla kadın sanatçılara ait önemli bir koleksiyonun çekirdeği oluşturulmuş. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı ayrıca iki uluslararası sempozyum düzenlemiş ve bu sempozyumlara ev sahipliği yapmış.

Bilgi hizmeti: Kadınları ilgilendiren hemen her konuda bilgi almak ve yurtiçi ya da yurtdışı kurumlara ulaşabilmek için de Kadın Eserleri Kütüphanesi'nden yararlanılabilinir.

Yayınlar: Kadın Eserleri Kütüphanesi. kuruluşundan bu yana her yıl bir ajanda yayınlıyor. Kadın Ressamlardan Bir Kesit (1991), Kadın Fotoğrafçılardan Bir Kesit (1992), Kadın Sinemacılardan Bir Kesit (1993), Kadın Seramikçilerden Bir Kesit (1994), Kütüphane Koleksiyonlarından Bir Kesit (1995), İstanbul ve Kadın (1996), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın ve Giyim (1997), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın ve Eğitim (1998) adları altında yayımlanan bu ajandalar görsel ve işlevsel olmalarının yanı sıra bu dallardaki kadın sanatçıları ve kütüphaneyi tanıtmak için bir araç olmuş ve Vakfın temel gelir kaynağım oluşturmuş. Ekim 1991'de İstanbul Kadın

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, 14 Nisan 1998 tarihinde 8. kuruluş yıldönümü kutlamaları çerçevesinde, ilk sanat galerisi olan Maya Sanat Galerisi'nı kurucusu Adalet Cimcoz'u anma toplantısı ve KEKBMV Resim Koleksiyonu'ndan Bir Kesit Sergisi düzenliyor. Program şöyle:
14 Nisan 1998, saat: !6.00
Adalet Cimcoz'u anma toplantısı
14 Nisan 1998, saat:18.00
Açılış koktevli
14-17 Nisan 1998 Sergi
Adres: Fener iskelesi karşısı
Fener. Halıç, İstanbul.
Tel: 0212 534 95 50.

Selamlık'tan Kütüphane'ye...

Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin çalışmalarını sürdürdüğü, Fener İskelesi'nin karşısında bulunan tarihi binanın 18. yy.dan kaldığı tahmin ediliyor. Geçmişine ilişkin olarak kesin bir bilginin olmadığı binanın o dönemlerde nasıl kullanıldığına ilişkin bazı rivayetler var yalnızca. Bu rivayetlerden birine göre, eskiden zenginlerin yaşadığı Haliç'teki tarihi binanın paşaların dostlarıyla eğlendikleri bir selamlık olarak kullanıldığı yolunda.
Kütüphane'nin kullanımına sunulduktan sonra aslına sadık kalınarak restore edilen tarihi bina en son gemi onarımı ve yapını yeri olarak kullanılıyormuş.

Eserleri ve Bilgi Merkezi nde gerçekleştirilen Uluslararası Kadın Kütüphaneleri Sempozyumu tutanakları, *Kadınların Belleği-Women's Memory* adıyla Ekim 1992'de Metis yayınları tarafından Türkçe ve İngilizce olarak basılmış. Kadın Eserleri Kütüphanesi Bibliyografya Oluşturma Komisyonu (Zehra Toska, Serpil Çakır. Tülay Gençtürk, Sevim Yılmaz, Selnin Kurç, Gökçen Art, Aynur Demirdirek) tarafından hazırlanan İstanbul Kütüphanelerindeki eski harfli *Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası* (1869-1927), Nisan 1993'te Metis yayın arı tarafından basılmış. *Kadın Hareketinin Kurumlaşması* Metis Yayınevi ve *Aşk-ı Hatun*, Oğlak Yayınevi tarafından 1994 yılında basılmış.

Verdiği bütün bu hizmetlerle kadınların geçmişi ve geleceği arasında bir köprü görevini üstlenen Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin kurulmasında ve çalışma sürecinde kadınlar büyük bir emek ve özveriyle çalıştılar. Bugün ise, bazı isimler değişse de, aynı emek ve özveriyle çalışmaya devamı ediyorlar. Eğer siz de bu çalışmaya bir katkım olsun diyorsanız, az ya da çok demeden. ister gönüllü çalışmayla isterseniz bağış yaparak katkıda bulunabilirsiniz. Maddi bağışlarınızı Türkiye Vakıflar Bankası Etiler şubesi, 2009197 nolu hesaba yatırabilirsiniz. Unutmayın "Belge yoksa tarih de yok.

Nevin Cerav

Kıyamet koparmak boşuna

Bekâret onarılıyor!

Kadın Eserleri Kütüphanesi 8 Mart Pazartesi "Kadın Özgürlüğü Açısından Bekâret ve Bekâret Kontrolü" konusunda bir tartışma toplantısı düzenledi.

Kütüphane'nin 8 Mart etkinliği olarak düzenlenen toplantıya konuşmacı olarak Bilkent Üniversitesi'nden Doç. Dr. Dilek Cindoğlu, Tabibler Odası Kadın Komisyonu'ndan Dr. Nuriye Ortaylı ve üniversitelerdeki kadın gruplarının temsilcileri katıldı.

Toplantı Doç. Dr. Dilek Cindoğlu ve Dr. Nuriye Ortaylı'nın sosyal ve tıbbi açıdan bekâretin kadınların hayatındaki yerini çeşitli örneklerle anlatmalarından sonra, diğer konukların da tartışmaya katılmalarıyla devam etti.

Doç. Dr. Dilek Cindoğlu, cinselliğin sosyal bir durum olduğunu belirterek şunları söyledi; "Cinselliğin kimlerle ve nasıl yaşanılacağına dair bilgiler, içinde yaşanılan toplumlarda şekil alıyor. Ve içinde yaşanılan toplumsal çerçevenin dışında cinsellik kavramsallaştırılamıyor. Bunu böyle kabul edersek, modern dünyada cinsellik çoğunlukla duygusal yakınlık hissiyle birlikte yaşansa da, duygusal yakınlık cinselliğin yaşanması için olmazsa olmaz bir duygu da değil. Ve gene tarihsel olarak düşündüğümüzde yakınlığın her zaman da cinsellik içermediğini biliyoruz. Bu çerçeveden yola çıkarak 90'lar Türkiye'sinde kadın cinselliğiyle ilgili farklı söylemlerin ortak paydası olan erkek egemen anlayışı, burada çeşitli örnekler üzerinden sorgulamak istiyorum. Erkek egemen anlayış kadın cinselliğini kendi öznelliğinin nesnesi halinde görüyor diye düşünüyorum. Ve dolayısıyla da kadın cinselliğini kontrol edilmesi gereken bir durum olarak algılıyor ve buna göre düzenliyor. Tabii bu düzenleme dediğimiz şey farklı hukuksal düzlemlerde farklı şekillerde ortaya çıkıyor. Yani medeni kanun gibi, şeriat hukuku gibi farklı hukuksal düzenlerde ortaya çıkıyor ama eninde sonunda bir düzenleme söz konusu. Bu çalışmada da arzu ve bekâret ilişkisini irdelemeye ve kadınların sessiz direnişi diye yorumlanabilecek bekâret tamirlerini cinselliğe ilişkin paradokslardan sadece birisi olarak düşünmeye çağırıyorum. Ve biraz da bekâret ne demek? Günümüz Türkiye'sinde egemen olan cinsellik kültürünün temel normlarından birisi, heteroseksüel cinsel yakınlığın normalliği ise, bir diğer norm da genç kızların evlilik öncesi cinsel yakınlaşmalar yaşamamaları, böylece hem kendilerinin hem ailelerinin hem de evlenecekleri erkeklerin namuslarını kendi bedenleri üzerinden korumalarıdır. Namusun korunmasının en temel göstergelerinden bir tanesi ise bekâret zarı. Evlenene kadar genç kız namusunu yani bekâretini korur. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, kadın cinselliğinin penetrasyon merkezli bir anlayışla kavramsallaştırılması. Ve erkek cinsel hazzının penetrasyon ile doyurulmasının toplumsal olarak kabul görmesidir. Dolayısıyla bekâretin önemi dediğim yerde aslında belli bir tür cinselliğin, belli bir tür cinsel yakınlaşmanın kontrolünden bahsediyoruz. Oysa kadın cinselliği üzerine olan literatür, kadın bedeninin haz noktalarının: a. Penetrasyon merkezli olmadığını, b. Cinsel hazzın sadece erkekle yaşanması gerekmediğini. erkekle ya da yalnız başına yaşanabileceğini söylüyor bize. Şimdi ilginç olan, özellikle evlilik öncesi penetrasyon merkezli, cinsel yakınlıkların kadın bedeni üzerindeki izlerini keşfetmekte ve onarmakta. Cinselliğin medikalizasyonu kuşkusuz modernitenin bir urunu. Cinsel temasların, cinsel yakınlıkların, kadın bedeni üzerinden kontrolü gene tıbbi otorite tarafından mümkün kılınmakta. Hafızalarımızı zorlarsak, 80'lerden beri zaman zaman kamuoyuna yansıyan bekâret muayenelerinin gerek kişisel, gerek kurumsal düzeylerde kadın bedeninden sorumlu kılınanlar tarafından yaptırıldığını fark edecek-siniz. Yani babalar, eşler, eğitim kurumları, hastaneler gibi. Öte yandan penetrasyon merkezli cinsellik anlayışının kadın bedenindeki etkilerini ortadan kaldırmanın yolu da yine modern tıptan geçiyor. Yani bekâreti onarma muayenelerinden, tamirlerden bahsediyorum. Hepinizin bildiği gibi temel olarak vajinanın girişindeki himen dokusunun yırtılması anlamına gelen bekâretin yok olması, bu himen dokusunun lokal olarak onarılması ile oldukça basit bir tıbbi müdahale yoluyla eski haline donuşturulebilmekte. Ve evliliklerin ilk gecesinde birçok kadın için kurtuluşu sağlayabilmektedir. Bu müdahale, tamir ne kadar mühim bir mevzu. Fiziksel olarak çok küçük bir müdahale. Mesela kürtajla kıyaslandığında sonuç olarak çok küçük bir müdahale. Peki bu müdahale niye bu kadar pahalı, sosyal kıymetiyle doğru orantılı olarak pahalı. Dolayısıyla şu ana kadar anlatmak istediğim paradoks, bir yandan kadın bedeninin evlilik öncesi penetrasyon neticeli bir ilişkiden korunması gerektiğini düşünen toplumsal değer sistemi, öte yandan da bu sistemi şu ya da bu şekilde delen genç kadınların, modern tıpla işbirliği yapıp tamir yoluyla tekrardan eski normlara sahip olmaları. Böylece uygun evlilikler yapıp, "namuslu" hayatlar kurabilmeleri. Ama konuşmamın başında da dediğim gibi, bekâret sadece Türkiye'deki cinsel kültüre ilişkin sembolik göstergelerden bir tanesi. İkinci paradoks olarak da bu namusun kırılganlığı, geçişliliği ve geri dönüşlülüğü üzerine dikkatinizi çekmek istedim."

Dr. Nuriye Ortaylı ise, bekâretin kadın bedeninin ual olmasıyla ilgili olduğunu söyledi. "O bir mal olmaya devam ettiği sürece, sıfır kilometre olup olmaması önem taşıyacak. Dikilir dikilmez, onarılır onarılmaz ayrı mesele ama kadın bedeni obje olduğu sürece ve onun bir sahibi olduğu sürece ve bir kullanım aracı gibi görulduğu surece, istediği kadar toplumda töreler farklılaşsın. yasalar değişsin, her zaman için az kullanılmış, kullanılmamışlık gibi bir kavram olacak. Ama bekâret konusun da ne yapmalı diye konuşmak isterseniz bence bekâret konusunda daha çok eylem yapmak lazım diye duşunuyorum."

Gay'lerle gezen kızlar

Ucunu bucağını getiremediğiniz, ama içinizi daraltmakta olan bir ilişkinin orta yerindeyseniz ya da ruhunuzu tarumar etmiş bir ilişkiden yeni sıyırtmışsanız "gay'lerle takılmak" içinize merhem gibi gelecektir.

Once, bu "gay" kelimesinin nasıllığına ve niceliğine, değinelim. "Eşcinsel" kelimesi çok tıp literatürüne layık, soğuk ve bilimsel geliyor bana. Homoseksüel de öyle: üstelik demo ve kısaltılmış olan "homo" yıllarca namusumuzun hakiki bekçileri olan magazin basınımız tarafından bir aşağılama "aracı", küfür olarak kullanıldı. Bazı gay'ler işin (yani kendilerine yöneltilmiş saldırganlığın) bokunu çıkarmak için. kendilerinden "ibne" diye de söz ediyorlar gerçi. Ya da yine bu terminolojiye vakıf olanların kullandığı "abla" "labunya" gibi kelimeler de var.

Herneyse, ben yurdumuzda da vaygın olarak kullanılmakta olan bu İngilizce kelimeyi yeğledim işte. Gizli bir kafiyesi de oldu "gezen kızlar"la. Bazı kadınlar hep gay'lerle dolanıyorlar, gay barlarmdalar. Hatta öylesine alışıyorlar ki bu yerlere, böyle takılmalara; bir zaman sonra heteroseksüellik kokan yerler acayip basmaya, sıkmaya başlıyor.

Hele ucunu bucağım getiremediğiniz, ama içinizi daraltmakta olan bir ilişkinin orta yerindeyseniz ya da ruhunuzu tarumar etmiş bir ilişkiden yeni sıyırtmışsanız "gay"lerle takılmak" içinize merhem gibi gelecektir. Hani şu harikulade malum klişeyle gay'lerin zeki, eğlenceli, zevk sahibi, ince insanlar olduğu klişesiyle yola çıkmanız da gerekmiyor. Bir kere "gay" ortamlarda daima yoğun bir cinsel enerji akımı var. Böyle bir akım var ve bu size yönelik değil. Yani o enerjiden size yönelmesini istemediğiniz bir halet-i ruhiye içinde olduğunuzdan, rahatsınız. Evet, siz yalnızca eğlenmenize bakabilirsiniz.

Bazı insanların bunu anlaması nerdeyse imkânsızdır; ama insanların hiçbir cinsel tansiyonu kaldıramadığı, arzu etmediği dönemler de vardır. Bu arzu kıtlığı, eğlenmeyi arzu etmemek anlamına gelmez. Gezmek, eğlenmek, gülmek. dans etmek istersiniz; ama hiçbir cinselliğe bulaşmadan. İşte o zaman yapabileceğiniz en iyi iş, gay'lerle gezmektir. Üstelik bunu işlevcilik adına planlayıp programlayarak yapmanız gerekmez.

Zira gay'ler iyi arkadaştırlar. Eğlenceye, eli arttırmaya, çocukluğa temayüllüdürler. Önerdiğiniz programları o ya da bu kokoz nedenle reddetmezler; Allahın her günü "angaje" değildirler. Heteroseksüeller için "çiftlik" halleri her şeyin önünde gelir. Sevgilisiyle buluşacak bir adam ya da kadın, dünyanın en eğlenceli gecesini dahi vaat etseniz, "sevgilisiyle" mıncık mıncık makarna oynamayı size yeğleyecektir.

Oysa gay'ler çapkın ve yalnızdırlar Çok daha bağımsızdırlar. Gerçi gay'lerin de şahane "çiftlikler" kurup en Rahşan-Bülent Ecevit'leştikleri görülür. Ama böyle bir "çiftlik" hayatını tercih edenler, zaten sizin gay arkadaşlarınızdan olamazlar.

Türkiye gibi cinsel devrimini 5-10 yıl önce gerçekleştirmiş yerlerde hâlâ cinsel taciz barlarda, sokaklarda, meyhanelerde, duraklarda asılı kalmış vaziyettedir. Bu sözel, fiziksel ya da ruhsal potansiyel "taciz" durumları insanı gereksiz yere yorar. Gay mekânlarda bu yorgunluğu boşu boşuna yaşamaz, keyfinize bakarsınız.

Bir başka malum klişe de: Kadınlardan nefret eden 'gay' klişesidir. Maalesef, bu klişe de yaşayan, soluk alıp veren klişelerdendir. Vardır böyle kadınlardan şiddetle nefret eden tipler. Bunlar daha ziyade yaşlı kuşağa mensup, 100-120 kilo ağırlığında kraliçelerdir ve nasıl kadınlardan nefret eden kadınları sineye çekmek zorunda kalıyorsak; bunları da görmezlikten gelmeliyiz.

Zira gay'ler arkadaşın hası misidirler. Analitiktirler. Aşka düşkündürler. Olaylara sizin gibi yaklaşıp her şeyi didikleyip, olmayacak şeyleri dert edip, orantıları büyütüp küçültebilirler. Heteroseksüel erkeklerin mustarip olduğu kimi ciddi rahatsızlıklardan. çekmektedirler. Onlar da sizin gibi erkeklerden; yani kimi erkeklerden, bu erkeklerin dangıl dungulluğundan, aldırışsızlığından, hödüklüğünden, benmerkezciliğinden çekmektedirler. Bu bağlamda pek çok sırrı ve problemi paylaşabilir; kafa kafaya verip çözemeyeceğiniz işlerle eğlenebilirsiniz.

Gay'lerle gezmenin tek riski, onlara alıştıktan sonra, niyetiniz varsa tabii, tekrar dönmek istediğinizde heteroseksüel dünyaya iltihak etmekte yaşayacağınız güçlükler olacaktır. Heteroseksüel hayatın kendine has banalliklerinden sıyırttığınız için, oralara uyum sağlamak size büsbütün güç gelecektir. Gay arkadaşlarınızla tutturduğunuz eğlence seviyesini asla tutturamamanız da cabası.

Bir diğer tehlike ise gay'lere âşık olan kadın tipine dönüşmektir. Böyle bir kadın tipi vardır ve bunlar "Dertleri zevk edindim. Ben de neşe ne arar" ruhunun yılmaz neferleridirler Heteroseksüel adamlarla çektikleri dertlerden kaçarken, yeni bir dert yumağına dolamverirler.

Yanlıştır tabii. Zira hayatta şarkınız ve mottonuz şu olmalıdır:

Sevil de sevme / Ağlama ağlat / Yoksa zehr olur / Bu tatlı hayat.

Perihan Mağden

işlemeler, el baskısı boyanmış kumaşlar.

hint işi...

hint işi kıyafetler hipilerden bu yana hayatımızda. ama anlamları zaman içinde değişiyor.

hint işi kıyafetleri bilirsiniz. ilk defa yetmişlerde gözümüze çarpmışlardı galiba. hatırlarsınız, o yıllarda hipilik almış yürüyüşündü. ve duymuştuk ki, hipiler hindistan'a gidiyorlarmış. katmandu yolları filan gibi kitaplar da okunmaya başlanmıştı galiba. doğu'nun bütün sırları, yoga, budizm, meditasyon filan, keşfedilmek üzere batılıları bekliyordu! batılılar, bu sırrı keşfedecek, biz de batılıların yaptığını takip edecektik. nitekim, şimdilerde, meditasyon. "çalışma hayatının yarattığı strese karşı en etkili yöntemlerden birisi" olarak anılıyor! budist rahiplerin tapınaklarını o uzun saçları çiçekli gençlere açarken bunu hedeflediklerini sanmıyorum.

o sıralarda, memleketimizde, avrupa'ya gidebilecek kadar paralı ama şampuan ve angora kazak getirmeyi kendilerine yediremeyecek kadar da akıllı olanların üzerinde aynalı etekler, el boyaması gömlekler filan belirmeye başlamıştı ble. tıpkı sultanahmet'e takılan hipilerin üzerinde gördüklerimiz gibi. krişna gibi hint göndermeli isimler taşıyan butiklerin bağdat caddesi, nişantaşı gibi yerlerde kurulmalarına tabii ki daha çok zaman vardı (bu hint göndermesiyle avare filminin hatırlattıkları arasındaki fark, oyalı yemeniyle küçük hanımefendi filmi arasındaki farka yakındır ve ey istanbul'u bilmek zorunda olmayan taşralı okuyucu, buralar şehrin lüks ve sosyetik semtleridir.) hint işi kıyafetler, doksanlarda önce tek tük, sonra sık sık açılan dükkânlar sayesinde herkesin ulaşabileceği bir hal aldılar. şimdilerde solcu, entelektüel her kadının en azından bir tane hint işi elbisesi, bluzu, yeleği, hiç olmadı eşarbı var. baskılı desenli tülbente benzer bir kumaştan etekler, genellikle robalı, işlemeli elbiseler, aynı malzemeden yelekler.

hintliler, kendi ülkelerinin dışında bile yaşasalar, ulusal kıyafetleriyle geziyorlar. asırlar boyu sömürge olarak, batılıların zulmü altında ya-

şamış bir ülke ve ulusal onurlarına büyük önem veriyorlar. hintli kadınların esas olarak iki tip kıyafeti var. bir tanesi çok yaygın olarak kullanılan, beli ve boynu açıkta bırakan bir tür bluzun altına uzun bir kumaşın belli bir biçimde bele dolanmasından ve kalan ucunun başa örtülmesinden oluşan bir giysi. ıkincisi ise daha ziyade tarımla uğraşan kesimler arasında yaygın olan, bol bir pamuklu pantolonun üzerine aynı kumaştan dizin üzerine kadar gelen bir tünik. bunları boyle uzun uzun bir şeye işaret etmek için tasvir ediyorum. hindistan dışında hint işi diye giyilen şeylerin hiç birini hintli kadınlar giymiyor. yani bütün bu etekler, yelekler, elbiseler falan sadece bizler giyelim diye üretiliyor. birileri, hindistan'da, hindistan'ın geleneksel giysilerine hiç benzemeyen ama bir şekilde geleneksel bir hava verilmiş şeyler üretiyor. yani hipilerin hindistan'da bulup giydikleri el boyaması yakasız, erkek gömleklerinden, bol pamuklu pantolonlardan tamamen farklı bir noktadayız. o gömlekler, o pantolonlar hepimize ayrı ayrı, ama bir şey hatırlatıyorlar; o hipiler bizim için o zamanlar neyi temsil ediyorlarsa onu. ama stresine karşı meditasyona başvurmamızın uygun olacağı işyerimize o bol pantolonlarla, ancak kot pantolonun üzerinde iyi duran gömleklerle gidecek halimiz yok. buna karşılık o "hava"ya olan heves bâki. işte o hevesi tatmin için üretiliyor bu kıyafetler. tamamen ihracata yönelik yani. ihracat kelimesiyle birlikte işin içine maalesef iktisat da giriyor. maalesef diyorum, çünkü o "hava"nın bize hatırlattığı şeyler birbirinden farklı da olsa iktisatla pek bağdaşmayan şeyler.

iktisat bize hindistan'ın dünyanın ucuz emek pazarlarından birisi olduğunu söylüyor. hani küreselleşmeyle birlikte, sermaye ve mal dolaşıma çıktı ama buna karşılık emek olduğu yerde duruyor ya. işte sermaye hindistan'a ucuz emek bulmaya gidiyor, o ucuz emekle üretilen mallar da bizim elimize geliyor. iktisadın anlattıkları bununla bitmiyor. ucuz emek, dünyanın her yerinde en başta kadın emeği anlamına geliyor. o giysiler. üç kuruş ödenen kadınlara yaptırılıp, üç kuruşa mal edilip türkiye'de genellikle batı'da olduğundan bile daha pahalıya satılıyor. ucuz emek pazarında üretilen sadece bu giysiler değil tabii ki. ama o aynalı elbiseler, sap işi işlenmiş bluzlar, hipilerin kim bilir hangi hülyanın peşinde çıktıkları yolculuklarda edindikleri gömleklerden çok farklı bir şey artık. onlar başka bir ülkedeki hemcinslerimizin yok pahasına posası çıkarılan emeğinin ürünü. onlar batının, doğu kültürünün çıkarıp sunduğu posası.

o yüzden hipilerden bu yana hayatımızda olan hint işi kıyafetlere başka bir gözle bakmanın tam zamanıdır artık. belki de bize ait gibi sunulan herşeye başka bir gözle bakmanın zamanı geldi de geçiyor bile.

ayşe düzkan

Rumuz: D.H.

D.H. "Diplomalı Hizmetçi" demek. İçlerinden birinin, üniversite mezunu olduğu halde çalışmayan kadınlara -ve kendine- uygun gördüğü tanımlama.

D.H. kırk yaşında, sarışın, güzel ve kibar bir kadın. Ama davranışları hafif bir gerilim taşıyor. Ve hüzünlü. D.H., eczacılık fakültesini bitirdiği halde çalışmıyor olması üzerine sürekli şaka yapıyor. Eşi, diplomalı hizmetçi sözünü hiç de zarif bulmuyormuş. "Oysa benim kendimi nasıl gördüğümü en iyi bu söz anlatıyor. Acı da olsa..." diyor. Mutfakta porselen bir çerçevede eşinin fotoğrafı var. "O bürosuna benim resmimi, ben de mutfağa onunkini koydum" diye ekliyor. Birlikte çay içiyoruz. Fakülteyi bitirmeden evlenmiş, hiç çalışmamış. Eşinin idealindeki kadın "üniversite okumuş" ama "çalışmayan" kadınmış. "Bana en sık tekrarladığı sevgi sözcükleri 'sen tam benim aradığım kadınsın'dır" diyor. Bu sözcüklere takılıyoruz ikimiz de. "O sizin tüm beklentilerinizi karşıladı mı?" diye sormuyorum. Kendine D.H. dedikten sonra irdelenecek ne var ki?

(Sormuyorum, çünkü bilimsel bir araştırmanın uygulama aşamasındayım. Nesnel olmam gerekiyor. Tek istediğim yüksek okul bitirmiş ev kadınlarının yaşantılarını günlük çizelgelere yazmalarını sağlamak. Görüştüğüm ev kadınlarının ortak yanıtları ise: "Yazacak birşey yok, hergün aynı şeyleri yapıyoruz" Ortak duyguları "Üniversite yılları güzeldi, geride kaldı." Onlarla konuşurken bir filmin önce ikinci yarısını, sonra ilk yarısını seyrediyoruz gibi hissediyorum. Ama filmin bütününü yeniden izleyemeyiz artık, gibi... Tıpkı rumuz "Cahide"de olduğu gibi.

"Cahide" üniversite yıllarında tiyatro çalışmış. Dil Tarih'in en güzel kızı. Arkadaşları onu Cahide Sonku'ya benzetiyorlarmış. "Sonum da ona benzemesin diye iyi bir kısmet çıkınca evlendim" diyor. "Sonum ona benzemedi, bu ev benim üstüme, iki de yazlık var, inşaatlarıyla ben ilgileniyorum." Ben sözü tiyatroya, Cahide'ye getirmek istiyorum, "Ha, tiyatro mu? Valla ne zaman gitsek içim cız ediyordu... Gerçekten çok üzuluyordum, şimdi hiç gitmiyoruz artık" diyor. Oturduğumuz salonun yerleri mermer kaplı, basamaklar zor seçiliyor, hahlar kayıyor. Koltuklar siyah deriden ve kocaman. Kapıda dobermanlar eksik diye duşunuyorum.

"Marko Paşa" çok farklı: Evin içinde müthiş bir enerji dolaşıyor. Beni mutfağa alınca hiç şaşırmadım, trafiği en iyi buradan yönetiyor. Kapıya en yakın, caddeyi en iyi oradan görüyor... Müzik seti, telefon. gazetelik mutfağa taşınmış. Rumuzunuzu saklı tutun dedimse de, "tutamam, herkes Marko Paşa'mn ben olduğumu bilir" dedi. Etrafı "yardıma muhtaç" insanlarla dolu. Kermesler, davetiye satışları, çalışan arkadaşların çocukları, bakıcı ve hizmetçi sorunları... Biz konuşurken evin içinde kapılar açılıyor, kapanıyor, çocuklar mutfağa girip çıkıyor, telefon, kapı zili, ben... Onu bir işyerini yönetirken düşünüyorum. Bir restoranı, bir oteli, bir barı... "Bar ufak gelir" diyor. "Yetmez bana." Tam da üstüne basmışım, bir "yemek evi" açmak üzereymiş. Çocukların büyümesini beklemiş.

(Günlük formlarını dağıtmaya devam ediyorum. Gittiğim evlerde çoğunlukla mutfakta oturup konuşuyoruz, ya da salonda. Yani yatak odalarına girmedim hiç! Ama birkaç kez yatak odaları salona taşındı. Bir evde "...bir gün içinde yaptığınız tüm etkinlikleri, girip çıktığınız mekânları kaydetmeniz..." derken, güzel (!) bir soruyla karşılaştım: "Gizli etkinliklerimizi yazmamız şart mı?" Gizli etkinlik?! Sonra beni bilgilendirdiler: Örneğin arada bir toplanıp porno film izlemek gibi... Banyo, vücut bakımı, herşey aklıma

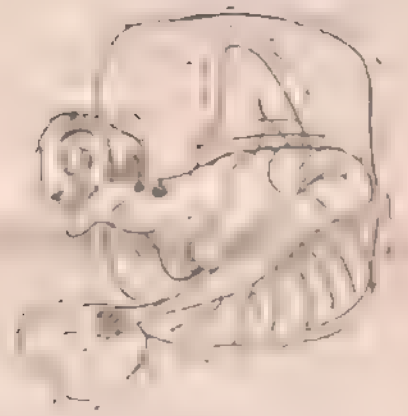

gelmişti formları hazırlarken, ama bu... Neyse, akla gelmedik bütün etkinlikleri "özel etkinlikler" adıyla kaydetmelerine karar veriyoruz).

Ozel etkinlik deyince, kendine ait hiçbir "özel etkinliği olamamanın büyük aile sistemi ile birleşip kolej kültürünü bile nasıl silip süpürdüğünün. kocaman bir evdeki oldukça mutsuz bir örneğini anımsıyorum: Rumuz "Dikmen." Etkinlik alanlarını, önce, oturduğu semtle sınırlıyordu. Sonra asıl sınırların oturduğu apartmana, evine, daha da derinlerde tam o günlerde içine düşmüş olduğu bir boşluğa doğru daraldığım gördük birlikte. Oturduğu apartmanın diğer dairelerinde kayınvalide, kayınpeder, eşinin amcalarından biri ve yine eşin erkek kardeşi oturuyor. Evler üçyüz metre kare. "Telefon çalınca evin bir ucundan başlıyorum koşmaya..." diyor. TED mezunu ve filoloji okumuş. İngilizce konuşmayı, bulvarda yürüyüş yapmayı, ucuz giyim pazarlarında dolaşmayı özlüyor. Ama asıl özlediği: Çocukları. Önce kızı, sonra oğlu peşpeşe burs kazanıp yurtdışına gitmişler. "Onlar varken çok mutluydum, günüm dopdoluydu. İkisi birden gidince çok kötü oldum, hiçbir şey yapmak gelmiyor içimden, ne ütü, ne ortalık toplamak, ne yemek... İnanın bu formları yazacak hiçbir şey yok artık" diyor. Etrafa bakıyorum. Yüksek vitrinli dolaplar, uzun masalar. Her yer düzenli ve hareketsiz. Sanki bir kez toplanmış ve bir daha dağılmayacakmış gibi duran eşyalar... "Ne yapsam, bir çocuk daha mı doğursam?" diyor gülerek. Birinin hayatını irdelediğim için hafif bir suçluluk duyuyorum. O da kendini suçluyor. "Bütün hayatımı çocuklarıma bağlamışım, onlar uçup gidince ben de evin hayaleti oldum..."

(Erkekler hiçbir zaman "evin hayaleti" olmuyorlar; kadınlar için de işsizlik sosyal bir felaket değil. Biyoloji, kimya, eczacılık, basın-yayın okuyup sonra diplomasını sandığa kaldırmak, ev içi çalışmaya razı olmak, erkekler için yalnızca ruhsal değil, cinsel, toplumsal hatta ulusal sorunlara dönüşebilecek bir şeyken, kadınlar için bastırılmış bir durum yalnızca. Bu kadınlar, bilgiyle donanıp ardından kendilerini ev işlerine, çocuk bakımına ya da çevrelerinin dayattığı etkinliklere adıyorlar. Bu etkinliklerin hiçbirinde, niçin okudum, çalışsaydım şimdi nerede olurdum, nasıl olurdum, kim olurdum...şimdi kimim?... sorularının yanıtları yok. Hiçbirinin parasal sorunları yok ama parasal özgürlükleri de yok. Sık sık duydukları "Neyin eksik?" sorusu bu durumda faşizan bir soru... Çünkü "Ozgür seçimim eksik!")

"Kadife" üniversite ikinci sınıftan ayrılıp evlenmiş. Daha doğrusu evlenip ayrılmış. Universitede muhasebe okuduğu için bir sürü iş olanağı çıkmış karşısına. Ama eşi lise mezunu ve ondan ondört yaş büyükmüş... "Türkiye'de bir kadının yaşı, statüsü ve kazancı erkekten üstün olamaz... Ama diploması daha yüksek, asla olamaz... diyor. "Eşim bana üniversite anılarımı anlattırmadı hiç... Onun kısa dönem askerlik anılarını hep dinleriz ama ben ne zaman eski arkadaşlarımı, öğrenci kahvelerini anlatmaya kalksam küçümser, tepki gösterir. "Eşinin aylık kazancını söylemekte zorlanıyor çünkü tam olarak bilmiyor. Ama eve "bıraktığı" parayı az buluyor. "Yetmediğinden değil, kendine harcadığına oranla bizim payımıza düşen az" diyor. Biz dediği, kendisi. iki oğlu ve kedisi Kadife.

(Neyse ki sonlarının trajik değil dramatik olduğunu duşunuyorum. Durum o kadar da kötü sonla noktalanmıyorsa bunun nedeni, kadınların savunma mekanizmalarını ustaca kullanmaları... Kendi durumunu, çalışan kadınların koşullarının daha zor oluşuyla rasyonalize edebiliyor. "Ev cenneti" sanrıları görebiliyor. Zaman zaman kendisiyle alay edebiliyor. Ya da üniversite yıllarına nostaljik yolculuklar yapılıp rahatlanabiliyor. Ve, belki birgün ev kadını kimliğini terkedip çalışma düşleri canlı tutulabiliyor. Ya da hiçbir zaman bilinen yaygın anlamıyla ezilen kadın olmadığını sanmanın "hoşluğu" yaşanabiliyor.)

Suna Karaküçük

Rumuz: D.H., "Ev dışında Çalışmayan Farklı Sosyo-Ekonomik Duzeylerdeki Kadınların Etkinlik Sınırı" Araştırması (A.U.E.P.H. Bölümü Y.L. Tezi, 1994) uygulama notlarından kısaltılarak alınmıştır

Her yola geliyorlar

Seks endüstrisinde son gelişmeler

Kuzey Almanya'daki Vegas adlı striptiz barında işler kesat. Dansçılar hiçbir şeye aldırış etmeden barda oturuyor ve birkaç dakikalık tatlı sohbetlerine karşılık onlara fazlasıyla pahalı bir "kokteyl" ısmarlayacak bir müşteri bekliyorlar. "Televizyonda çok fazla seks var" diye şikâyet ediyor barın yöneticisi. "Neden insanlar evlerinde oturup bedavaya görmek varken gelip burda para harcasın? On yıl önce," diyor, "İşler çok daha iyiydi."

Hemen yan komşusu Eros Centre'da (Almanya'nın en büyük lisanslı genelevi) fahişeler, oda kapılarının önünde kırmızı ışıklı koridor boyunca dizilmişler. Burada da işler iyi gitmiyor. 50 markalık standart vizite 1992'den bu yana değişmemiş, başka bir deyişle reel olarak yaklaşık üçte bir oranında düşmüş.

Yıllık 20 milyar dolar cirosuyla uluslararası seks endüstrisine hoşgeldiniz! Eğlence sektorunun bazen aşırı lüks, bazen de acınacak kadar düşük fiyatlı bir bölümü bu. Dünyanın en eski işlerinden biri olan fahişelikle en yenilerinden birini -İnternet seksini- birleştiriyor.

Hizmet olarak adlandırılabilecek kategoriler şunlar: Fahişelik, striptiz ve telefon seksi. Bir de mallar var: Pornografi ve seks ürünleri. Endüstrinin iki bölümünde de bir avuç iyi yönetilen işletme (örneğin eskort acentaları ya da Internet sayfaları) pazardaki boşlukları değerlendirerek hiçbir zaman olmadığı kadar çok para kazanıyorlar. Özellikle çok küçük ve amatör sayılabilecek geleneksel işler ise batma tehlikesiyle karşı karşıya.

Diğer bütün sektörlerde olduğu gibi burada da yaşanan en büyük değişiklik globalleşme. Birçok fakir ulkede uluslararası turizm ve iş seyahatleri fahişeliği çok cazip hale getirdi. Riga'nın en lüks oteli Hotel de Rome'da tasarımcı elinden çıkmış bir elbise ve 200 dolarlık viziteyle gece kulübünde çalışan Letonyah bir kadın, ayda ortalama 5 bin dolar kazandığını itiraf ediyor, hem de ortalama ücretin bunun yirmide biri olduğu bir ülkede. "Çok faydalı insanlarla da tanışıyorum," diyor; yakında bir pazarlama şirketi kurmayı planlıyor. Budapeşte'deki Hotel Gellert'te Macar bir kadın dünyanın en geçerli pasaportlarından birini gururla gösteriyor: Bir İsviçreli'yi anlaşmalı evliliğe ikna edecek kadar çok para kazanmış.

Fakir ülkelerden yüzbinlerce kadın benzer hayaller peşinde. Çoğu zaman bir turist vizesi yeterli oluyor Bir de biraz yabancı dil ya da başka vasıflar gerekiyor. Cinsel hizmet sunan Batılılar bunlarla rekabet etmekte gittikçe daha çok güçluk çekiyorlar. Tıpkı başka endüstrilerde olduğu gibi burada da yeniler Batılı rakiplerine nazaran daha düşük ücrete daha uzun saatler çalışıyorlar.

Sektörün mal tarafında da benzer şeyler yaşanıyor. Bugünlerde seks ürünleri neredeyse yalnızca Çin'de üretiliyor. Birçok Batı Avrupalı porno kaset üreticisi mümkün olduğunca Doğu Avrupalı oyuncularla çalışıyor, çünkü daha çok şeyi daha ucuza yapıyorlar. Budapeşte sadece sekiz yılda Amsterdam ve Kopenhag gibi rakiplerini saf dışı bırakarak Avrupa'daki pornografi üretiminin en büyük merkezi haline geldi. Porno yıldızlarının ücretleri aniden ve hızla düştü. Aşağılayıcı, küçük düşurucü davranışlar bile yapımcıya sadece 200-300 dolara maloluyor, bu 10 yıl önceki ücretlerin yaklaşık üçte biri.

Globalleşmeyle birlikte yeni bir trend de ortaya çıktı: Endüstrinin en dipteki kısmı. mesela ucuz pornografi ya da sokak fahişeliği, fiyatların iyice duştugu, arz tarafındakilerden ancak en ucuz olanın ayakta kalabildiği bir pazara donuştü. Prag'dan Berlin'e yol alan bir kamyon şoförü. E55 otovolu boyunca yüzlerce, binlerce kadın görüyor. En ucuzları (genellikle Çingeneler ya da Ukraynalılar) 10 dolara, hatta daha az paraya çalışıyorlar.

Bu girişimci için ne anlama geliyor? Merhametsiz olanları için, zenginliğe giden yol çok açık ve zalim işçilerini ezerek maliyetleri düşürmek. Fakir ülkelerin kadınları ve genç kızları kandırılıyor ya da kaçırılıyor, zengin ulkelere goturuluyor ve seks kölesi olarak çalıştırılıyor. Eğer şikâyet ederlerse kendileriyle birlikte geride bıraktıkları ailelerine de zarar vermekle tehdit ediliyorlar. Batı Avrupa'daki Rus pezevenkleri böylesi şiddet ve zulümleri ile ün salmış. İşin bu yanında hâlâ çok para kazanmak mümkün. Fakat uzun vadede düşük fiyatlı fahişeliğin geleceği iyi görünmüyor. Çünkü ezilmiş, hırpalanmış kötü durumdaki fahişeleri yalnızca çok az para ödeyen ve en az seçici davranan müşteriler tercih ediyor.

Yine diğer sektorlerde olduğu gibi global rekabete ve fiyat baskısına verilecek en akıllıca tepki, pazarın üst kısmına kaymak. Gece kulüplerindeki ya da otel barlarındaki fahişeler, sokaklardaki meslektaşlarının en az beş hatta altı katı kadar para alıyorlar. Londra'nın tanınmış telekızlarından biri yatırım bankacıları grubuna yönelik olarak uzmanlaşmış ve gecede 1000 sterlin alıyor. Lüks fahişelik çok daha güvenli, müşteriler daha nazik, üstelik oteller pezevenklerden daha güvenilir

Belki de uzmanlaşmanın en iyi orneği, aristokrat Araplar m en zengin müşterileri oluşturduğu Körfez ulkelerinde çalışan fahişeler arasından çıkıyor. Burada tercihler çok net: Yerli kadınlar en yüksek ücreti alıyor (bir kaynağa göre gecede 2 bin dolara kadar); diğer Arap ülkelerinden gelen kadınlar ikinci sırada yer alıyor. Avrupalılar ve ardından Taylandlı ve Filipinli kadınlar en ucuzları. Sonuç? Faslı fahişeler, yerli kadınlar gibi görülüp ücretlerini artırmak için sular seller gibi Körfez Arapçası konuşmaya, Ruslar da biraz daha çok kazanabilmek için Arapça oğrenmeye çalışıyor. Bu arada Londra'nın pahalı telekızları da Rusça oğreniyor: Globalleşme yeni rekabetle birlikte yepyeni müşteriler de yaratıyor.

Aynı durum pornografi için de geçerli. Piyasanın düşük fiyatlı bölümü aşırı arz sorunuyla karşı karşıya. Son 20 yılda yapılmış onbinlerce porno kasetin herbirini izlemek bir yetişkinin hiç uyumaksızın bütün hayatını alabilir. Aşırı arz sorununun yaşandığı her iş alanında olduğu gibi, burada da para kazandıran şey bir marka geliştirmek ya da bir boşluk bulmak. Müşteriler, şu anda Almanya'nın en büyük seks videosu işinin patronu eski porno yıldızı Teresa Orlowski orneğinde olduğu gibi tanıdık bir yüz için fazladan para odemeye hazırlar. Müşterilere yeni ya da farklı bir şey sunmak da bir çözüm. Ayak fetişi vb. gibi birkaç yıl önce tuhaf ya da itici bulunan konular, bugün büyük videoteklerde en azından bir iki rafhk yer tutuyor. Vivid Video nun patronu Steven Hirsch gibi porno baronları, bu tür buluş ve yeniliklerle daha yüksek fiyatlı ürünler yaratarak bir servet kazandılar.

Vivid, Amerikan porno film endüstrisinin en güçlü stüdyosu. Porno kasetler yılda 2.5 milyar dolar kazandırıyor ve bu, ülke çapında kiralanan ve satılan videoların tam dörtte birini oluşturuyor. Endüstrinin büyük bölümü Los Angeles'da Santa Monica dağlarının kuzey yakasındaki San Fernando Vadisi'nde kurul-

Seks endüstrisi globalleşmeden, yeni iletişim kanallarına kadar her türlü değişime ayak uyduruyor. Endüstri çalışanlarının gelirlerindeki düşme ve çalışma koşullarındaki ağırlaşma patronların kârını etkilemiyor.

muş durumda ve özellikle iki merkezde faaliyet gösteriyor. Biri, bir zamanlar orta sınıf banliyösü olan ve şimdi Vivid ile seks oyuncakları üreticisi Doc Johnson's'a evsahipliği eden Van Nuys. Diğeri de vadinin kuzeyinde büyük endüstriyel mal depolarının bulunduğu Chatsworth. Burada o kadar çok porno stüdyosu var ki, adı Silikon Vadisi'ne çıkmış! En büyük stüdyolardan Trac Tech, hastane, bar, restoran ve tabii yatak odası görünümlü kalıcı setleriyle dev bir tesis.

Yine pek çok başka endüstride olduğu gibi porno işi başka firmaları da buraya çekmiş. Pretty Girls International gibi yetenek ajansları, Bob's Class Lady gibi striptiz kulüpleri kadınlara yeteneklerini sergileme, böylece film aralarında para kazanma imkânı sağlıyor. Seks ürünleri yapan fabrikalar da var. Hard porno kasetlerinin kapaklarını basan Great Western Litho firması, Hewlett-Packard ve Anheuser-Busch ile birlikte bölgenin en büyük işverenleri arasında yer alıyor.

Belki ünlerini artırmak, belki markalarını geliştirmek amacıyla, belki de sırf yöneticilerinin mizah anlayışından dolayı, porno film sektörü Hollywood'u taklit etmeyi çok seviyor. Endüstrinin limuzinleri ve gösterişli teşekkür konuşmalarıyla birlikte kendi Oscar'ları var; fan kulüpleri ve film eleştirmenleri de cabası! Üstelik porno stüdyoları, yüksek star ücretleri yüzünden artan mahyetler ve düşen kârlarla zora giren normal stüdyoların aksine, maliyetleri kontrol etmede çok başarılılar. Sadece bir avuç önde gelen oyuncu yılda 100 bin dolar kazanıyor; çoğu kadın kadına bir sahne için 300 dolar, erkek-kadın içinse 400 dolar kadar alıyorlar.

Amerikan porno endüstrisinin hızla büyüyen bir başka kısmında ise maliyetler daha da düşük: Homevideo sanayii yani ev yapımı videolar. Bunlar ucuz el kameralarıyla çekilmiş, paradan çok aşk (ya da onun gibi bir şey) için çalışan oyuncuların rol aldığı filmler ve Amerika'daki porno film piyasasının beşte biri ile üçte biri arasında bir bölüme hâkimler. Endüstrinin bir kısmı artan maliyetleri karşılamak için pazarın yüksek fiyatlı bölümüne kayarken, diğer bir kısmı da maliyetlerin sıfıra yaklaştığı ve fiyatla kalitenin örtüştüğü alt kısımlarına doğru iniyor.

Tabii endüstriyi etkileyen tek teknolojik yenilik bu ucuz el kameraları değil. Çünkü porno endüstrisi, Hollywood'dan farklı olarak yeniliklere ve keşiflere çok meraklı. Çoğu ünlü porno yıldızının kendi Web sayfası var, hatta kimisi interaktif. Yeni kasetler aynı anda 8 film birden izlemenize izin veriyor, bazı CD-ROM'lar da ekranda olan biteni kontrol etmenizi sağlıyor.

Global seks endüstrisini (teknolojik ya da başka şekilde) etkileyen en önemli değişiklik Internet. Birçok başka şeyle birlikte, pornografi ve cinsel hizmetlerin satışının önündeki en büyük engelleri kaldırdı: Bunlar utanç ve ilgisizliktir. Örneğin World Sex Guide (Dünya Seks Rehberi), dünya çapındaki genelevlerin, gece kulüplerinin ve eskort acentalarının detaylı eleştirisini veren bir Web sitesi. Eskiden seks endüstrisinin tatmin/memnun olmamış müşterilerinin neredevse hiçbir tazmin hakkı yoktu. Pazarlık edemez, yüksek sesle şikâyette bulunamazlardı. Internet bunu da değiştiriyor.

Eğer bir striptiz barında 50 dolar ücret karşılığında izlenen "özel şov" çok can sıkıcıysa, tatmin olmayan bir müşterinin diğerlerini uyarıp paralarını başka yerlere harcamalarını sağlama şansı var.

Örneğin eskort ajansları için, Internet hem bu soruna çözüm bulabilir, hem de müstakbel müşterilere gönderilen renkli katalog ya da videoların maliyetini azaltabilir. Daha önce gazetelerdeki küçük ilânlar ve telefon rehberindeki numara ve adreslerle verdikleri hizmetin reklamını yapan fahişeler, sanal ortamda müşterilerine daha etkin bir şekilde ulaşıyorlar. İyi işletilen pornografik Web siteleri, İnternet'te en kârlı yerleri oluşturuyor (halihazırda sayılarının fazla olmadığını söylemek gerekiyor).

Ancak, Internet aynı zamanda da, geniş bir bedava ya da neredeyse bedava materyal kaynağı yaratarak, seks endüstrisinin potansiyel pazarının büyük bir kısmını ortadan kaldırıyor. Online haberleşme, teşhirci ve röntgencinin, açık saçık hikâyeler yazanla onları okumayı seven kişinin, bir şehiriçi telefon görüşmesi ücreti kadar para ödeyerek biraraya gelmeleri demek. Internet'teki tanınmış buluşma yerlerinden biri, www.bianca.com; günde bir milyondan fazla ziyaretçisinin olduğunu söylüyor.

Diğer bir teknolojik gelişme, ucuz renkli baskı ve dergi isimlerindeki sürekli artış, endüstri için daha ileri bir sorun-yarattı. *Penthouse* gibi soft porno dergilerin okuyucu sayısı son 20 yılda ciddi bir şekilde düştü. *GQ* ya da *Loaded* gibi yeni dergiler de, iç gıcıklayıcı konuları ya da resimleri hiçbir çekinme ya da utanca kapılmadan kullanıyorlar. Porgnografi ve eğlence arasındaki sınırlar, yayıncılığın liberalleşmesi sonucu oldukça muğlaklaşmış durumda. Otelde oda ayırmaya çalışırken karşılaşılan "üçlü ilişki" problemi gibi temalarla ilgili belgesel programlar, Kıta Avrupası'nın çoğu yerindeki televizyon istasyonlarının gece saatlerinde yer alıyor.

Çok açık ki, seks endüstrisi de, çoğu normal endüstrinin de mücadele etmesi gereken güçlüklerle karşılaşıyor. Ancak seks endüstrisi, gerçekten "normal", yani eğlence endüstrisinin tamamen saygın bir parçası olabilecek mi? Tarih bunun olabileceğini gösteriyor: Herhangi bir modern Batı Avrupa şehrini gezen, bir gazete alan ya da billboardlara bakan bir Viktorya dönemi insanı, bunun zaten gerçekleşmiş olduğu sonucuna varır. Pornografiye gösterilen hoşgörü geçtiğimiz 20 yılda önemli ölçüde değişime uğradı. 1960'lardaki ve '70'lerdeki ünlü müstehcenlik davaları bugün televizyonlarda gösterilenlerle kıyaslandığında çok gülünç kalıyor.

Ancak endüstrinin katedecek biraz daha yolu var. Seks endüstrisinin önde gelen patronları ciddi miktarda para kazandıkları diğer işlerde de kendilerine yer edinme çabasındalar. Arap dünyasının en tanınmış pezevenklerinden biri şimdi bir banka sahibi. Orta Doğu'da revaçta olan bir Rus pezevengi de burada bir otel inşa ettiriyor. Ancak seks girişimcilerinin çocuklarının toplumda saygın bir gruba kabul edilmeleri ya da seks ticaretinin meşru görülmesi için ne kadar zaman geçmesi gerekiyor?

Muhtemelen, endüstrinin savunucuları kendilerine bir siyasal ses bulurlarsa bu, çok daha hızlı olacaktır. Böylece kanun koyucuları, sektör üzerindeki yasal sınırlamaları yumuşatma ya da kaldırmaları konusunda etkileyebilirler. Şaşırtıcı bir şekilde bu zaten oluyor, özellikle de Amerika'da. Kaliforniya'daki pornografi endüstrisi ciddi oranda siyasal etki altında. Avustralya'da da sözel bir lobi var (yakın zamanda milletvekillerine bir araştırmanın sonuçlarını gönderdi: araştırmaya göre, yasal genelev sayısı ve cinsel suçlar arasında ters orantı var). Buna karşın Almanya'da, endüstri grupları, kanunları değiştirmek yerine onu etkin kılmak için çalışıyor. Pornografik filmciler birliği, GÜFA, üyelerinin telif haklarını sıkı sıkıya savunuyorlar. Bir başka organ da, pornografik yayın satılan benzin istasyonlarını mahkemelerde süründürme konusunda tereddüt etmiyor.

Endüstriyi temizleme işindeki ticari kaygı, bir sosyal politika hedefiyle de kesişmekte: kadın tüccarlığına son vermek. Bu konuyla ilgili kampanya yürüten kişilere Avrupa Birliği ve diğer uluslararası organlar sponsorluk yapıyor. Artık sektör emekçileri de örgütleniyor. Amerika'daki erotik dansçılar bir birlik kurdular. Hatta geçtiğimiz yıl greve bile çıktılar. Almanya'da aynı sektörün emekçileri de IG Medien Sendikası'nda örgütlendiler.

Kumar ve alkol dünya çapında düzinelerce ülkede değişen oranlarda yasaklanmaya çalışıldı; bu çabalar sürekli olarak kaçakçılık ve yasa dışı işlerle sonuçlandı. Seks endüstrisi de farklı değil. Bütün gehşmiş ülkeler, bu sektörün gözardı edilemeyeceği konusunda hemfikir. Teknik olarak illegal ya da yarı legal olarak kalırken bir yandan da göz yumulan fahişelik, toplumda çürümeyi getiriyor: rüşvetle başa çıkılamıyor. Yakın zamana kadar, çoğu Avrupa ülkesinden kaçan seks köleleri, "yasadışı yabancı" olarak kabul ediliyordu. Hem hukukta hem toplum değerlerinde, müsamaha edileni yasal hale getirmek, amansız bir gelişme olarak karşımıza çıkıyor. Kanun yapıcıların, müsamaha edilmeyenler üzerine odaklanmaları bekleniyor; çocukların cinsel istismarı gibi. Bu, seks sektörünün büyük bölümünü, global eğlence sektörünün bir diğer kolu haline getirecek.

Önümüzdeki günlerde pornografi prodüktörleri gerçek Oscar'lar için yarışacak. Sokak fahişeliği, bir sokak faaliyeti olarak kabul edilebilecek; genelevler ya da striptiz kulüpleri, casinolar ve gece kulüplerinden daha fazla garipsenmeyecekler. Bazı müşteriler bunu son derece sıkıcı bulabilir. Kimileri de bu yeni profesyonellikten hoşnut kalacaktır.

***The Economist*'ten derleyen:**
Yeşim Harcanoğlu

Bana iç çamaşırını söyle, sana cinse

İç çamaşırımızı kendimiz için mi birlikte olduğumuz erkek için mi seçiyoruz? Erkekler iç çamaşırlarına kadınlar kadar önem veriyorlar mı? İç çamaşırının erotizmle bir ilgisi var mı? Daha pek çok soru... Üç kadın iç çamaşırı hakkında konuştu.

İpek: Bence iç çamaşırının cinselliğimizle bir ilgisi var. İlk ergenliğe girdiğimizden beri, erkekle olan cinsel birliktelikte mutlaka bir iç çamaşırına özen gösterme, iç çamaşırının güzel olması falan gibi şeyler öğrenmişizdir. Erkeklerin hep böyle bir beklentisi olduğunu öğrenmişimdir. Güzel ve etkileyici iç çamaşırları olması ya da özellikle birlikte olacağını bildiğinde iç çamaşırına farklı bir özen gösterme gibi bir düşünce taşımışımdır.

Lale: Çamaşır benim çok fazla derdim diyorsam da derdim galiba. Ben zorda kalmadıkça sutyen takmam, göğsüm küçüktür ve sıkıntı verir bana. Çok ince bir şey giyeceksem, yazın takarım. Mümkün olduğu kadar pamuklu şeyler tercih ederim, daha sağlıklı olduğu için. Vitrinlerdeki şu güzel çamaşırları kimler giyer acaba diye duşunurum. Birgün İtalya'dan kendime iç çamaşırı aldım. Kendime küçük bir ödül verdiğimi, kendime güven oluşturduğumu düşündüm. Yani dışımdaki şey yeni, güzel ama içimdeki de pırtık değil gibi bir duygu verdi. Bu çok hoşuma gitti. Ama bunun bir fantezi aracı olması, eşime ya da hoşlandığım erkeğe güzel görünmek için bir araç gibi düşünmek istemedim. Ama evlilik sırasında farkettim ki, güzel çamaşır eşimin de hoşuna gidiyor. Bu beni zaman zaman çelişkiye düşürdü. Yani ben kendimi bir şeylerle sunuyor muyum acaba? Bu arada eşim bana bir itirafta bulundu. "Ben hep sana, yanlış anlayacağından korkarak çamaşır almaktan kaçındım" dedi.

Işık: Benim için cinsellikle doğrusu hiç alakası olmadı. Çamaşırlarıma son derece düşkünüm. Temiz olmasına, uygun olmasına, bana yakışmasına... Bu benim kendime saygımla ilgili bir şeydi. Ne beraberlik sürecinde ne de grup halinde bir yerlerde kaldığımızda denizde filan birilerinin benim çamaşırlarımı nasıl görüp görmediği umrumda oldu. Şimdiye kadar karşılaştığım kadınlardan bu noktada çok farklı olduğumu biliyorum. Çünkü erkeklere şimdiye dek yaşamımda hiç ciddi olarak yer vermemişim, hep erkeklerle birlikte yaşamama rağmen. Onlar bana özen göstersinler. Çamaşırına dikkat edecek kocam ya da sevgilim olmadı. Ben zaten onunla birlikte olmayı kabul ederek ona lütufta bulunmuş oluyorum. Üstüne üstlük bir de ona süslenmek gibi bir amacını ol-

madı. Buna rağmen hiç erkeksiz kalmadım. Kendime saygımın çamaşırlarımın biçiminden çok daha önemli olduğunu fark ettim. Bu konuda simgesel olarak kadının somurusunun çok yüksek olduğunu düşünüyorum. Onun için bu kadar tepkisel bakıyorum. Ha bekâret kemeri takmışız ha seks objesi olabilecek çamaşırlar giymişiz. Çamaşır fetişizmine müthiş tepkisel bakıyorum.

İpek: Güzel çamaşır beğenisiyle çamaşır fetişizmi çok kolay ayrılabilir gibi gelmiyor bana. Güzel çamaşır giydiğimde kendimi iyi hissediyorum. Güzel çamaşır giymek kimi zamanlarda benim cinsel birlikteliğimi etkiliyor. Belki kendime daha çok güvenmemi sağlıyor. Kenarı yırtık bir külot giymektense, hoş, bana yakıştığını bildiğim bir külot giymek. Benim göğüslerim küçük, sütyen kullanmasam da olur. Ama çamaşır sevdiğim için kullanıyorum.

Işık: Benim oğullarım var. Delikanlı yaşına gelmeye başladıklarında onlara özellikli iç çamaşırı almaya başladım. Ara sıra kızlarla birlikte olurlarsa onlar da birşey yapmış olsunlar diye. Ama umurlarında değil. Dış giyimlerine dikkat ediyorlar, parfümlerine dikkat ediyorlar. Yani kadına atfedilmiş, kadınları sıkıntıya sokan bir özellik. Genç kızlar nasıl dikkat edivorsa onlar da dikkat etsinler. Hiç aldırış etmediler, hatta benimle dalga geçtiler. Beraberlikleri olduğunu biliyordum.

Lale: Benim kocam evlendiğimiz ilk zamanlar olayın çok farkında değildi. Çünkü hep annesi çamaşırlarını yıkamış, ütülemiş, çekmecesine koymuştu, alışverişini vapmıştı. Ama zamanla ben kendime veya birlikte kendimize çamaşır alırken hem iyi bir marka olsun, uzun süre kullanılabilecek olsun hem de biçimi güzel olsun. Ben mesela erkekte lacivert iç çamaşırından hoşlanıyorum. Dikişi iyi bir şeyi eşimin üzerinde görmek benim hoşuma gidiyor. Uyarma anlamında değil ama soyunduğu zaman kötü bir don görmek istemiyorum.

Işık: Ama sen öyle istediğin için yönlenmiş.

Lale: Ama onu öğrendi. Hergün duş yapmak ve çamaşır değiştirmek zorunda olduğunu biliyor. Yapmazsa kendisi rahatsız oluyor.

Işık: O farklı bir boyut. Yanındakine saygı duyduğun için, onu üzmemek için filan. Benim oğlanlar kimi bulurlarsa birlikte olmayı düşündükleri çağlarda, buna hiç aldırış ettikleri yok. Oysa bir genç kız için çok aldırış edilecek bir noktadır.

İpek: Ben sevgilimle böyle birşey yaşamıyorum. İlişkimizin başından beri kendisi ve benim için. daha çok kendisi rahat etmek için bu konuya çok dikkat eder. Bu, vücudumuzu bir obje olarak sunmak durumunda kalmamızla ilgili. Gizli ya da açık. O da sana toplumun yargılarını gösteriyor işte. Çamaşırların şöyle ya da böyle kötüyse çok da iyi bir kadın değilsin, kendine özen göstermeyen, kadın olmayan bir kadınsın gibi bir yargı herhalde. İç çamaşırlarına dikkat ediyorsan güzel, ilgi çekici, temizse istenen, arzulanan kadın oluyorsun.

Işık: Toplum bunu enjekte ediyor. Esasında çamaşırlarımla beni başbaşa bırakmalarını isterim, hiç kimsenin, erkekler ve toplum dahil, çamaşırlarımla benim arama girmesini istemem. O benim çok özelim. O benim bileceğim iş. Toplum kadın çamaşırlarıyla, erkek çamaşırlarından daha çok ilgileniyor. Kadının beynine tecavüz etmek istiyorsanız önce bekâretivle, sonra iç çamaşırıyla uğraşmanız lazım. Ondan sonrası erkeğe kalmış. İyi "becerir" kötü "becerir.

İpek: Peki hiç güzel iç çamaşırları gördüğünüzde bu çamaşırların size yakışmayacağını ya da uymayacağını düşünüyor musunuz, kendinizi o "ideal kadın" tipiyle karşılaştırıyor musunuz?

Işık: İlk dışarı çıktığımda, Elysse'de küçük küçük butikler vardı. Christian Dior'un bir mağazası vardı. Yalnızca iç çamaşırlarına ayrılmıştı. O zamanlar Türkiye'de böyle birşey yoktu, gözlerime inanamamıştım. Koskoca Paris'te Louvre Müzesi, Empresyonistler Müzesi kadar beni etkileyen bir şeydi. İpek gibi, çok güzel şeylerdi. Olabilecek en inceltilmiş, en sofistike şeyleri yapmışlardı. Kendimi orada ne kadın ne seks objesi gibi hissettim. Onları giymenin güzel birşey olacağını hissettim. Almadım, çok pahalıydı. Onu giyeceğim zaman kocama nasıl görüneceğimi düşünmedim, onların insanın kendisine saygı duyuracak şeyler olduğunu düşündüm. Ortada ince bir ayrım var.

Lale: Herşey meta ama. Çok hoş bir bardak, çok hoş bir tablo, çok hoş bir giysi... Herkesin bunu tüketmeye hakkı var, benim de hakkım vardır gibi bir özlem. Yaşam biçimin ve gelir düzeyin onu alıp alamayacağını belirler.

İpek: Pamuklu bir çamaşırdansa ipek bir çamaşırın tendeki güzel yumuşaklığını hissetmek...

Işık: İnsana has, güzel, zarif... Her zaman ipek giymekten hoşlanmayabilirsiniz, bazen de kırıklığınız vardır, pamuklunun sıcaklığını istersiniz.

Lale: Bir cinsel obje olarak nesnelerle ulaşılan kadınlar var. Bir de evlilik, sevgililik gibi ilişkilerle birlikte olan kadınlar var. Birgün bir dukkânda şık bir iç çamaşırının fiyatını sordum, tezgâhtarda benim o çamaşırlara uygun olmadığım kanısı oluştu herhalde, kadıncağız da bana yarım ağızla "Yeni geldi" dedi. "Deneyebilir miyim" dedim ve aldım, çıktım. Herhalde kadın benim için ne düşüneceğini bilemedi. Yüzündeki ifade "bu orta yaş bunalımında bir ka-

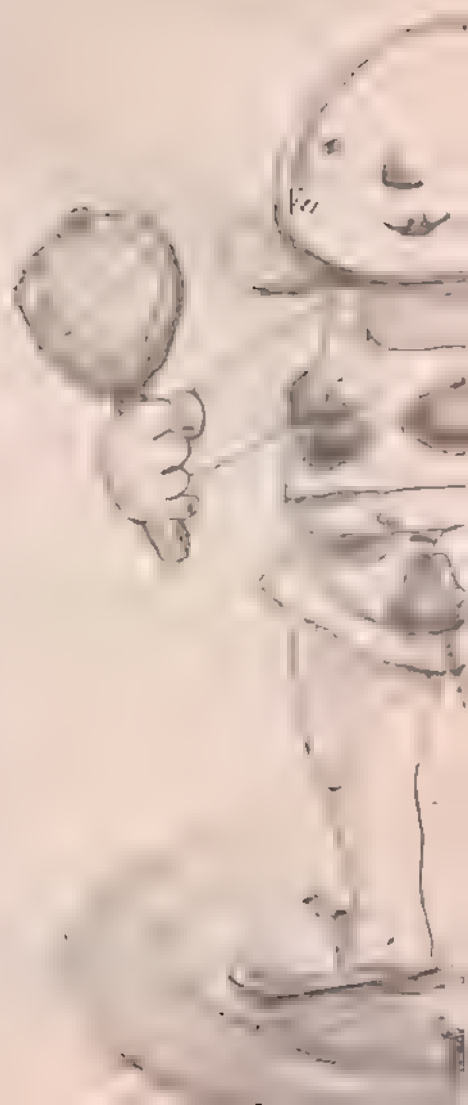

iğini söyleyeyim!

gençliğe özendi, herhalde kocasına
ey yapacak` filan gibiydi.

İpek: İç çamaşırlarından söz eder-
, cinselliğimizden de söz ediyoruz bir
mde, doğal olarak. Biz, cinselliği,
ınlığı, toplumu sorguladığımızı dü-
üyoruz. Ama sorguladığımız, kendi
amımızda pek de istemediğimiz şey-
o kadar kolay yaşamımızdan çıkara-
liğimizi zannetmiyorum. Aslında do-
olmaya, bize ait olan neyse onu ya-
aya çalışıyoruz ama bunun ayrımı
kolay değil. Çok bize ait olduğunu
ündüğümüz şeyler bile bize küçük-
öğretilmiş ve artık hücrelerimize iş-
iş. Bir yandan kendimi sorguluyo-
. Sürekli acaba sevgilimi çok dikka-
larak kendimi mi sunuyorum, acaba
elliğimi onun istediği doğrultuda mı
lendiriyorum diye düşünüyorum. Bir
dan da kimi zamanlar daha hoş, da-
seksi çamaşırlar giymekten hoşlanı-
um.

Işık: Ben başından reddettiğim için
im için öyle bir bulanık nokta yok.
lıklı noktayı bulana dek hiçbir şeye
uç bırakmadım, bundan da hiç şikâ-
i değilim. İç çamaşırının cinsel bera-
liği çağrıştırdığı kesin. İkincisi cinsel
eziler için çıkartılmış birtakım mo-
er piyasaya sunuldu. Üçüncüsü de
adım sonrasıyla normal, güzel, sevgi
u beraberliklerden çok böyle biraz
o-mazoşist ilişkilerde normal kadın
afetleri devreye girer. Kırbaçlar, aca-
çizmeler, çoraplar, kafesler bilmem
er. Dünyada böyle sapıkça eğilimler
Sapıkça birliktelikler var, bunları
yazmış Marki de Sade. İyi de yapmış,
insan beynini didik didik etmiş. Ama
ben kendime çok da kıyamıyorum doğ-
rusu. Doğuma gittiğimde, herkes mu-
ayene edildiği için, hemen girer girmez,
sanki şartlanmış gibi soyunmaya başlı-
yorlar. Eninde sonunda donumuzu çı-
kartacağız. Donumuzu çıkartmadan ço-
cuk da çıkmıyor biliyoruz. Ama öyle
aşağılık bir biçimde söyleniyor ki. Sonu-
na dek çıkartmadım. İlk kez doğum ya-
pacağım, beni çok etkilemişti. Hastabakıcı, hemşire ve ebeler benim çok şımarık ve edepsiz olduğumu düşündüler. Halbuki benim orada kollamak istediğim bir şey vardı. Özlük haklarımı korumak istiyordum. Bana, kadınlığıma saygı duyulsun, insanlığıma daha fazla tecavüz edilmesin istiyordum. Böyle kişisel bir saygı göstermeye kimsenin niyeti yok. Doğum anında da, cinsellikte de yok, yalnızca kendi işlerine kolay geleni düşünüyorlar. İnadına da don giyilmemesi gereken yerde don giymek iyi bir şeymiş gibi gelmişti.

Lale: Sen orada herhangi bir şeysin çünkü. Bir de şu var, siyah dantelli, etkileyici iç çamaşırları vardır ya onlar sanki hep kötü bir cinsellik çağrıştırır, biraz sapıkça ya da fahişelerin giyebileceği şeyler gibi nitelendirilir. "Normal kadınlar"ın böyle çamaşırlar giymek istemesinin normal olmaması gibi bir düşünce var. Böyle kadınlar kendilerini suçlu hissediyorlar, böyle çamaşırlar giymek istediklerinde.

Işık: Önemh olan ruhumuza tecavüz ya vardır ya yoktur. Bu ince bir ayrım. O çamaşırların biçiminde, sunuluşunda ve kullanılışında o var. Bazı çamaşırların beni aşağıladığını hissediyorum. Bir çamaşırın güzel olması için illa cinsel obje olması gerekmiyor.

Lale: Param varsa hoş çamaşırlar alıyorum. Pamuklu da giyiyorum, sentetik de giyiyorum v.s. Önemli olan estetik olarak bana hitap etmesi. Geçen yılbaşında arkadaşımız bize kırmızı don hediye etti. Bunu yapan da bir kadındı. Herkes saat on iki de bunları giyecek diye hepimiz bulunduğumuz yerdeki tuvaletlere zorla gönderildik. Korkunç bir şeydi. O zaman sadece espri-si, bir çeşit cinnet anının boşalması diye düşündüm. Ama çok kötü hissettim. Niye kırmızı, niye o gece ve niye naylon. Birşeyi bu kadar basitleştirmenin, içini boşaltmanın anlamı yok. Bengi ne olursa olsun, biçimi ne olursa olsun kendi estetik değerlerime, kendi beğenime göre birşeyi tercih edebilirim. Bu iş sonuçta metadır, pazardır, pazar için üretilmiştir, hedefi kadındır. Bu pazarın dışında oturup kendime dikiş dikerek iç çamaşırı üretemeyeceğime göre o pazardan alacağımı alırım.

Işık: Diyelim ki zor elde ettiğiniz ya da zorlandığınız bir ilişkide eninde sonunda bir beraberliğiniz sözkonusu. Çamaşır ne kadar önemli olur orada?

Lale: Her zamanki kadar.

Işık: Benim için de öyle.

Lale: Kendime saygıdan öte komik olurum, gülünç olurum gibi geliyor.

Işık: Ama siyah bir sutyen givdivsem altına başka renkte bir don giymem, o da siyah olsun diye dikkat ederim.

Lale: Sarımsaklı, biberli veya önü fermuarlı artık işin kepazeliğini çıkarmış, o İzmir caddesinde vitrinlere asılmış çamaşırlar... Bence bu çok önemli bir araştırma konusu olmalı bu ülkede.

İpek: Sarmısak ve biber nedir?

Işık: Biber gibi yakıyor, sarmısak gibi uyuşturuyor filan herhalde.

Lale: Bir don yapmışlar, donun üzerinde çıngırak var. Ne kadar bayağı bir fantezi. Sonra adamın biri yenen don icat etti. Bu toplumumuzun lanetlenmiş cinselliğiyle çok ilgili birşey.

Işık: Geçenlerde Erendiz Atasü'nün bir söyleşisine katıldım. "Kadına bir bakış açısı vardır o da apış arasıdır" dedi. Oyle olduğu için çamaşır konusu bu kadar sinir bozucu. Öyle köşeye sıkışmış hissediyorum ki giyerken yine acaba bir oyuna mı kurban gidiyorum gibi şeyler geliyor aklıma. Kendime yakışan, benim yaşımdaki birinin karnını toparlayabilecek, elastik, beli yüksek güzel şeyler var. İlle dantelli olması gerekmiyor, zarif olması için.

İpek: Bazen konuyu çok abartıyoruz. Bir kadının ya da erkeğin kendini çamaşırları nedeniyle daha erotik hissetmesi son derece doğal. Bunu sürekli kendimizi sunma açısından düşündüğümüzde içimizdeki cinselliği ve erotizmi de bastırıyoruz, sakatlıyoruz diye düşünüyorum.

Işık: Bence iç çamaşırının erotizmle çok da alakası yok. Pornografiyle alakası var. Çamaşırın temiz olmasından öte erotikliğe pek bir şey kattığım düşünmüyorum.

Lale: Biri seksle diğeri uyarma ya da uyarılmayla ilgilidir. Renkli çamaşır giyenlerin daha renkli, beyaz giyenlerinse daha geleneksel bir cinsel yaşamları olduğu düşuncesi var. Çok gençken bir sevgilim vardı o söylemişti. Bana "iç çamaşırların ne renk" diye sormuştu. Ben kıpkırmızı olmuştum.

Işık: Neye göre değiştirirsiniz iç çamaşırlarınızı?

Lale: Hergün banyo yapıyorum, banyoyla beraber değiştiriyorum. Herhangi bir akıntı ya da adet döneminde daha sık değiştiriyorum.

İpek: Benim bir periyodum yok. Bazen iki günde bir, bazen hergün, bazen gün içerisinde iki kez değiştiririm. Ne zaman aklıma eserse, ne zaman ihtiyaç hissedersem o zaman değiştiririm. Ama regl dönemlerimde giydiğim daha sıkı tutan, siyah, kendimi güvende hissedeceğim külotlarını vardır.

Lale: Bende şu an yarım korse var, yollarda rezil olmayayım diye.

Işık: Ben aklıma geldiği zaman değiştiririm. Her zaman temiz kokmalı. Belki bir takıntı denebilir. Elimin altında 50-60 tane sağlam külot olmadan kendimi rahat hissedebileceğimi sanmıyorum. Lastikleri bozulmasın diye bazılarına daha çok dikkat ediyorum. Akşamdan mutlaka değişerek yatıyorum.

İpek: O kirliligi nasıl tanımladığımız önemli. O gündelik akıntı vardır. Her zaman kirli, çiş gibi birşey değildir. Bedenimize ait bir şey. Bu psikolojimizle ilgili bir şey.

aslında istemiyordu!

meğer *aktüel* nevval sevindi'yi oyuna getirip basmış o resimleri. yine de gelen tepkilere orada cevap vermiş.

Diliyorsunuz, her kadının çeşitli vazifeleri var. benim endişem şudur ki bunların arasına yakında soyunup *aktüel*'e resim çektirmek de girecek. eskiden kapak kızları bu işi profesyonelce yapan fotomodeller, sinema oyuncuları falan olurdu şimdi amatörler daha revaçta. önüne gelen mesaj vermek adına kırmızıları çekivor. çekip de kameraların karşısına geçivorlar diyemiyorum çünkü orası biraz tartışmalı. daha sonra değineceğim. gerçi ben bu amatörlerin amatorluklerinin bu işi sürekli yapamamaktan jbaret olduğuna inanıyorum. yoksa nakdi bir karşılığı oluyordur bu çalışmaların. biliyorsunuz, şimdilerde belirsiz her şeyden çalışma olarak söz ediliyor. ben de eksik kalmayayım dedim. mesela bir pop şarkıcısı bir parça yapmış, pop deseniz değil, arabesk deseniz orhan abi'ye ayıp olur. "çalışma" diyor. hepimiz anlıyoruz durumu. bu çalışmalar açısından bakarsak gülten kızılkaya'nın eli belli ki dar. kadıncağızı kırmızı sutyenle görmek isteyen bu kadar okur da olduğuna (bilirsiniz futbola meraklı erkeklere taraftar denir, okur sözunun cinsiyetsizliği de tıpkı taraftarın cinsiyetsizliği gibi. bu okurların neyin salağı pardon meraklısı olduklarını söylemeye bile gerek yok.) ve basınımız da hahbercilik konusunda playboy'u hedef tayin ettiğine gore onun da bu işten para kazanmasına diyeceğim bir şey yok. en azından nevval sevindi'ninkine göre daha sade bir durum. nevval sevindi'nin hem durumu hem mesajı karışık. ona sorarsanız kış ortasında askılı elbiseyle resim çektirmesinin sebepleri muhtelif. bunlardan birincisi kendisinin izmir'li olması. ayıptır söylemesi ben de izmir'liyim ve kış aylarında kolsuz elbiselerimi kaldırıp kazaklarımı giyiyorum. yine benim gibi izmir'li olan babam tam da izmir'li olduğu için kışın o kadar üşür ki, kar hafıfçe tuttuğunda bile işe gidemez. değil ki atlet tipi tişört giysin. yani bu izmir mevzuu bana inandırıcı gelmedi. ancak nevval hanım askılı elbisesini yazlıkların bulunduğu sandıktan çıkartmakla kalmayıp resim çektirdiyse de "öyle poz" vermediğini soylüyor. yani bir kamera şakasına kurban. ve kendisine bunu yaptıkları için aktüel'cilere çok kızıyor. şimdi bir basın mensubu olarak bundan sonraki tutumunu çok takdir ettim ben. yani basımın böyle horlandığı günlerde kendisine belirli bir kötüluk yapmış olana dahi yeniden elini uzatmak... nevval sevindi'nin tasavvuf düşüncesine yakın olduğunu köşe yazılarından okuyordum ama bunu kendi hayatında gerçekleştirdiğini görmek ayrıca sevindirici oluyor. o *aktüel*'ciler ki makinada film bitti deyip çok yakın bir arkadaşlarına böyle bir şey yapmışlar. yakın arkadaş olduklarını nevval sevindi'nin rahat oturma halinden çıkarıyorum. kendisini bir panelde izlemiştim var; o da çoğumuz gibi topluluk içinde eteğini filan topluyor. neyse, benim esas dikkatimi çeken *aktüel*cilere tanıdığı o ikinci şans. çünkü o rızası dışında çekilen resimlerden sonra nereye demeç veriyor? *aktüel*'e. mesela bende bu müsamahanın onda biri yoktur ne yalan soyleyeyim. ama aktüel'cilerde de pek müsamaha yokmuş belli ki, ondan ufak bir intikam almışlar. çünkü fotoğraf sanatı sadece gerçeği gostermez aynı zamanda gözü yanıltır da. o stüdyo çekimlerindeki filtreler kenara konmuş ve nevval sevindi'nin yaşını ve cildindeki bütün gözenekleri gösteren bir resmi sayfaları "süslüyor". ama yapılan görüşme gerçekten gerçekçi.

mesela soruyorlar nevval hanım'a, "bu tepkide sarışın olmanızın etkisi var mı?" cevap, "kesinlikle var."

bu noktada sorumluluk hissediyorum. kendisini temin ederim ki, boya sarışını değil, kudretten siyah saçlı bile olsaydı ben böyle resim çektirmesini yadırgardım nevval sevindi'nin.

ikinci gosterdiği gerekçe fetullah gülen'le görüşmeler yapmış olması. benim açımdan değil gülen'le rahmetli che gueverayı mezarından çıkarıp bile görüşse yine farketmez. beni bu işte şaşırtan iki konu var; bir tanesi cemaatin bu işe niye bozulmadığı. ikincisi ise acaba nevval sevindi'nin kendisi bütün ub durumu niye yadırgamıyor?

ayşe düzkan

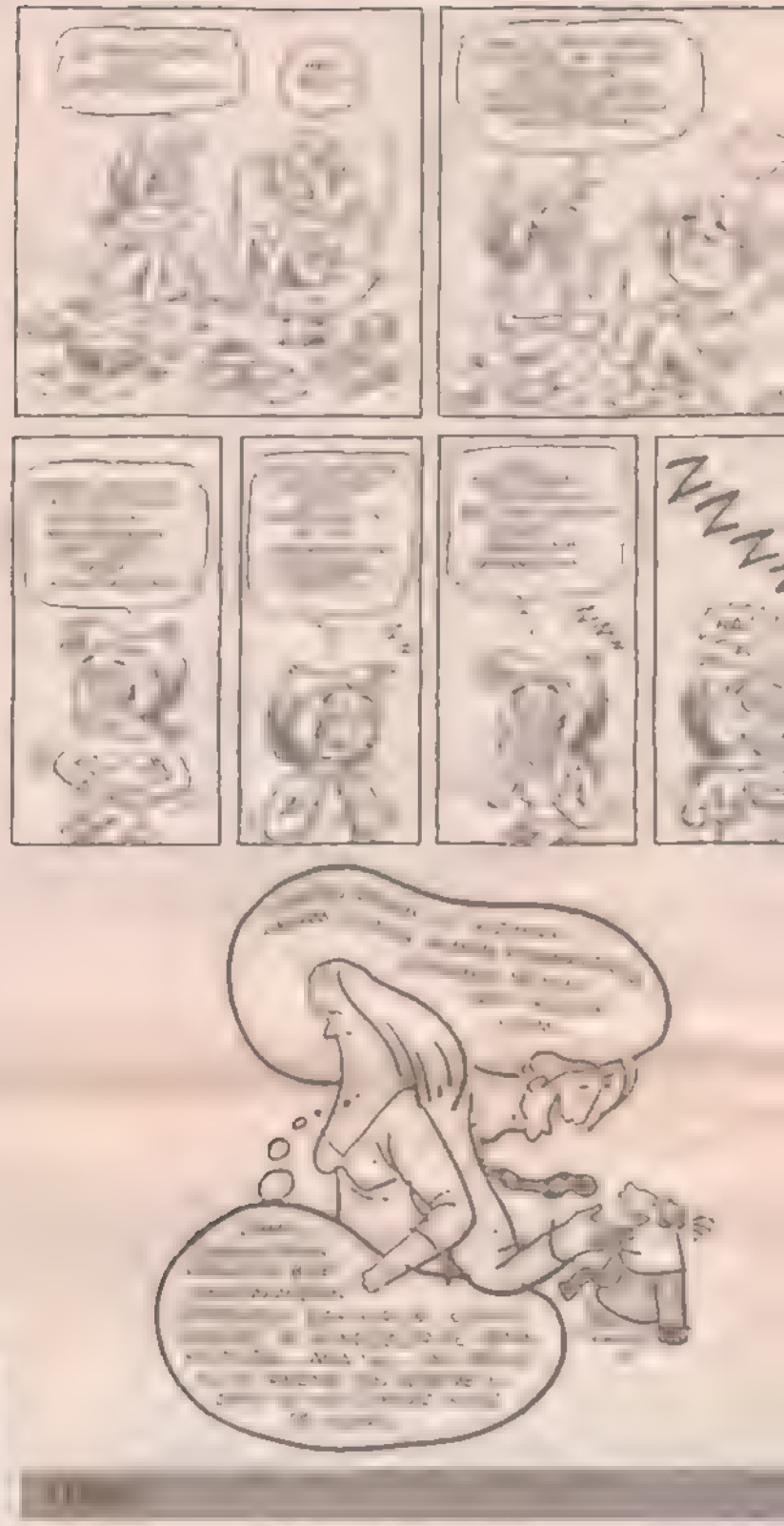

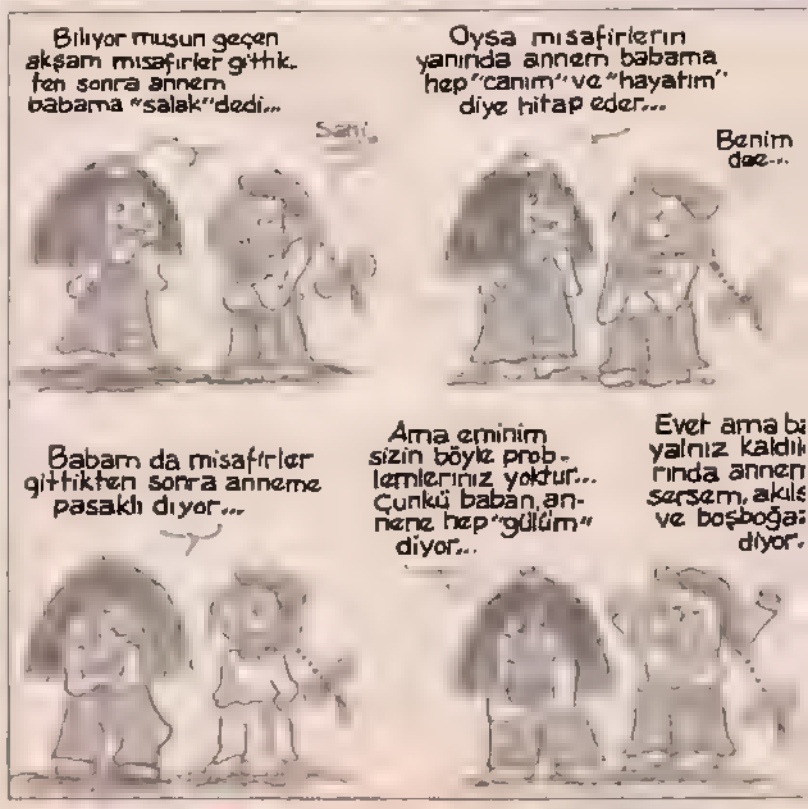

SEMRA CAN

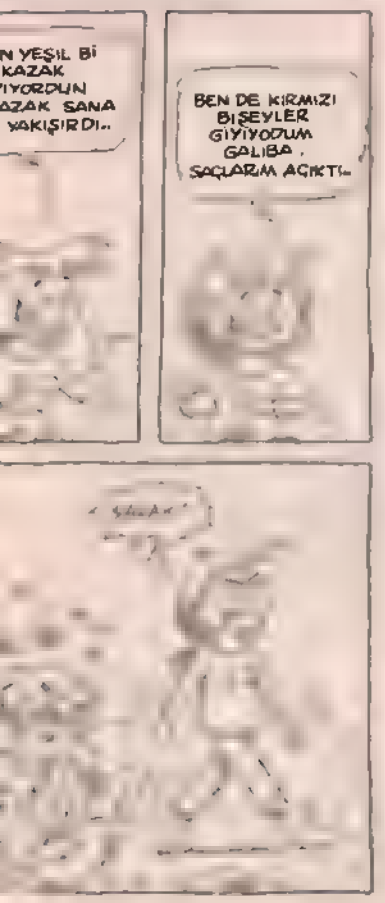

Benimki bambaşkadır canım!

Ben bu feminizm işine takıldıktan sonra her şeyi ve o arada ilişkilerimi de sorgulattım. Ve anladım ki benim sevgilim kimselere benzemiyor.

Şimdi sıradan kadınlar gibi sürekli erkeğimden bahsetmek istemiyorum tabii ama yani benimki cidden bambaşkadır. Bir kere avukat.

Tamam, ben de avukatlarla ilgili söylenenleri biliyorum. Hani kız bir avukattan hamileymiş de babası evlenmesine izin vermemiş. "Ailemize bir avukat gireceğine bir piç girsin daha iyi," demiş. Bu fıkra zaten farkındasınızdır aynı zamanda cinsiyetçi de. Gördüğünüz gibi *Pazartesi*'ye gidip gelmek beni de bu tür konularda hassaslaştırdı. Şükürler olsun ki benim de artık kadın duvarlılığım var. Kadınların aleyhine böyle bir laf oldu mu hemen uyanıyorum. Eskiden yanımda "adam" diye konuşulduğunda tınmazdım. Şimdi dişi panterler gibi atlıyorum. Benimki de alıştı artık adam yerine hep insan diyor, hatta geçen gün ben bulaşıkları yıkıyorum, o da gazetesini okuyor. Birden sinirlendi, bulaşığı bırakıp yanına gittim. "Bırakacağım artık bu gazeteyi, çok cinsiyetçiler. Baksana yine insan derken erkekleri kastetmiş bu herif," diye bir köşe yazarına söylendi. Benim içim tabii sevgi ve hürmetle yıkanmış gibi oldu. Politik duyarlılıklarımı canım sevgilim de paylaşıyor. Gerçi onun eski bir arkadaşının karısı var, onun yanında bizim hassasiyetimiz solda sıfır kalır. Bunlar çok politik bir çift. Adam (burada denebiliyor) daha önce de bahsetmiştim, seçimlerde SİP'e oy verdi de bizimki küstü. Karısı ise İnsan Hakları Derneği'nde çalışıyor. Çok da hamarat bir kız. Çocuğunu pırıl pırıl gezdiriyor. Evlerini görseniz hani cinsiyetçi söylemlerde bal dök yala derler ya tam öyle. Her akşam dört çeşit yemek. Yani laf aramızda bir sebep bulsam küslük çıkaracağım, kadın resmen benimkine kötü örnek oluyor. Evine gösterdiği titizliği kocasının konuşmasına da gösteriyor. Adam geçen gün şikâyet ediyordu, "Evde maç seyretmenin keyfini çıkaramıyorum bir türlü," diye. Maç ortamını bilirsiniz, kaldırabilmek için kadın hassasiyeti değil kadın nasırlaşması lazım. Ama benimki bu konularda da bambaşkadır. Mesela maçta hakeme küfür mü edecek, asla "İbne," demiyor. Hep, "Pezevenk," ya da "Puşt," diyor. Neden çünkü bu sözler sadece erkekleri aşağılıyor ve cinsiyetçi değil. Hep benim sayemde. Geçen gün oturuyoruz, "Melek beni söylemsel olarak çok şeetti," dedi. İnsanın hoşuna gidiyor tabii. Daha doğrusu kadının hoşuna gidiyor. Ya da kadın duyarlılığına sahip kadının hoşuna gidiyor. Siz de farkındasınızdır, feminizm artık çok gelişti. Eskiden kadının adı yok filan diyorlardı. Şimdi gördüğünüz gibi mesela ben kendimi dört kelimeyle anlatabiliyorum.

Neyse laf nereden nereye geldi. Size yine benimkini anlatacaktım. *Pazartesi*'deki kızlar bu konuda bana biraz bozuluyorlar. "Hep seninkini anlatıyorsun," diyorlar. Anlatıyorsak, kadın duyarlılığı sınırları içinde sevgilimizi sorgulayarak anlatıyoruz herhalde. Ben mesela bu feminizm işine takılalı beri her şeyi sorgular oldum. Özellikle de benimkiyle olan ilişkimi. Bilmiyorum daha önce yazdım mı, eski arkadaşlarımla bir küçük grup kurduk ve ilişkilerimizi sorguladık. Bu sorgulamanın sonunda anladım ki benimkisi bambaşka. Diğer kızlarmkilerin yanında diyebilirim ki, zemzemle yıkanmış sayılır. (Gerçi bu da bir ateist için politik olarak yanlış bir ifade herhalde ama neyse.)

Bir kere hayatta anlamı olan bir iş yapıyor. Yazının başında da söylemiştim, avukat. Ama o fıkrada kastedilen gibi değil de, hani yıllar önce televizyonda bir dizi vardı, Boticelli mi Falconetti mi her neyse. O dizideki avukat gibi. Bu iki ismi maalesef sürekli karıştırıyorum. Hangisi dizideki avukat hangisi seksi tombul ressamı. Bunların arasındaki bağlantı şu ki, sevgilim avukat bense seksi ve tombulum. Yani Falconetti'nin resimlerindeki gibi değil tabii. Daha ziyade onların Montignac diyetine başlamış hali gibi. Diyeti bitirmiş hali değil, başlamış, henüz yarı yolda. Belki başarılı sonuçlandırır, belki başarısız bitirir. Sizin anlayacağınız ben ne kadar tombulsam benimki de o kadar avukat. Ya da ben ne kadar seksiysem o da o kadar. Ve hep toplumun yararına davalara bakıyor. Tamam fıkradaki babanın ailesine almak istemediği avukatlar kadar kazanamıyor ama olsun. Para her şey değil.

Benimki işini çok ciddiye alır. Her akşam eve getirdiği ve benim ne olduğunu bir türlü anlamadığım bin bir kâğıdı, pardon evrakı gözden geçirir. Onları birbirine iliştirir, zımbalar, ataşlar falan. Sonra çeşitli telefon konuşmaları yapar. Bir takım adamları barlarda cep telefonlarından bulup hiç anlamadığım konuşmalar yapar. "O iş ne oldu?", "Sen ne yazdın?", "Peki ben yarın tekrar görüşürüm abi," gibi cümleler sarfeder. Hınzır bir kız arkadaşım var. "Bu borsa ya da at yarışı oynuyor olmasın?" dedi. Ama hiç sanmam. Öyle bir şey olsa her gün düzenleyecek o kadar kâğıdı nereden bulurdu.

Derken, bizim oturduğumuz apartmanda olağanüstü toplantı çağrısı yapıldı. Öyle bir apartman yöneticimiz var ki zaten binada sürekli olağanüstü hal var, adam kendini vali tayin etmeye karar verdi herhalde diye toplantıya gittik. Gittik ki o ne, bir darbenin imkânları bir güneş gibi doğuyor. Bizim OHAL yöneticisi dairesini satmış, dolayısıyla yöneticilikten de çekiliyor. Benimkinin gözlerinde Doğan Avcıoğlu'na gönül vermiş bir zabitin ışıltısı yanıp söndü. Hemen yöneticiliğe aday oldu. Diğer daire sahiplerinin gözlerinde herhangi bir ışıltı yanıp sönmedi. Onlar daha ziyade, "Gelen gideni aratır. atasözünün doğru çıkmamasına dua eden, seçim arifesindeki her Türkiyeli'nin donukluğunu taşıyorlardı üstlerinde. Uzatmayalım benimki apartmanımıza yönetici oldu.

Aman o ne heves. Daha eve girerken. planlar kurmaya başlamıştı bile. Yatağa yattığımızda hadise bir yerel yönetim deneyimi boyutuna ulaşmıştı. O kadar ki benimki acaba ODP'ye mi girecek diye düşünmeye başladım.

Kaloriferleri herkesin istediği saatte yakacak ve söndürecek bir sistem geliştirmişti. Bunun nasıl işleyeceğini tam olarak anlamamıştım ama anlayabildiğim kadarıyla her aileye yüz milyonluk bir ek gider gerektiriyordu. Bundan vazgeçer diye ses etmedim. Çünkü bizim bütçemiz açısından böyle bir ek harcama mümkün değildi. Ama apartmanın damını yıktırıp inşa ettireceği terasa bahçe ve yüzme havuzu kurma fikri karşısında kendimi tutamayıp güldüm.

O sıralarda, evde zımbalanan ve ataşlanan evrak sayısında bir artış oldu. Benimki anket hazırlayıp apartman sakinlerine dağıtmış, onlardan gelen cevapları bir bir dosyalıyor. Apartman ahalisi, OHAL'den doğrudan demokrasiye bu hızlı geçiş karşısında ne yapacağını şaşırdı. Herkes birbirine bir şeyler soruyor.

İşte yine böyle benimkinin anket değerlendirmesi yapıp benim de aptal aptal televizyon seyrettiğim gecelerden birisinde kapı çalındı. Gelen kapıcımızdı. Adam bir şey söyleyecek ama utanıp sıkılıyor. "İstersen kömürü alalım abi," dedi. "Biz eskiden bu aylarda çoktan almış olurduk. Hani pahalanır diyorum." O anda benimkinin bir nebze olsun sarsıldığını gördüm. Ama asla yıkılmadı. "Hallederiz," dedi.

Ben de feminist bir kadınım tabii. Ama sıkıştığında erkeğine el uzatmaktan da çekinecek değilim. Daha önce söyledim mi bilmiyorum, benim çalıştığım şirketin bir yan kuruluşu yakacak maddesi pazarlıyor. Herhalde söylememişimdir, çünkü benimkinin bile bundan haberi yokmuş. Sabah telefon ettim.. "Tabii müdüranım," deyip en ucuz fiyattan kömürü kapının önüne yığdılar. Bütün kış apartman hiç olmadığı kadar güzel ısındı. Hem ben her istediğimde ne yapıp edip kömür buluyorlardı. Hem de havalar çok iyi gitti. Benimki anketleri filan unuttu. Apartman sakinleri de ucuz kömür bulundu diye anketleri unutmayı tercih ettiler. Yani herkes yeni yöneticiden çok memnun. Dedim ya, benimki bambaşkadır. Hep topluma faydalı işler yapar.

Melek Güneş

FEYHAN GÜVEN

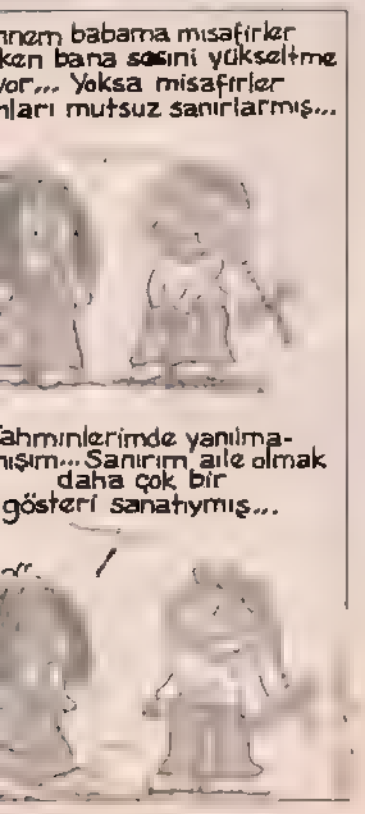

'Hanımı'lıktan 'uçuk'luğa

Bana aşktan çok manyaklık yarıyordu. Ve böylece geri dönüş süreci başladı. "Onun hanımı olmak"tan "manyak karı"lığa... Zorluğa, acıya, strese ve... Başarıya. Çünkü aşılacak zorluk olmayınca başarı da olmuyordu.

Hem de "vücutçu" olarak doğmadım, yıllar yılı çalışarak elde ettim bu fiziği. Çevremdekilerin yüzüme karşı "uçuk", arkamdan ise "manyak karı" dediği biriyimdir zaten. Özgürlüğüme de aşırı düşkünümdür. Sonuç olarak erkeklerle hep takışmak zorunda kalırım. Sanırım "bodybuilding" bu nedenle pek hoşuma gitti; kadınlara yasaklanmış bir alanda yayılmama olanak sağladığı için...

Beşinci yıl sonunda "çalıştırıcı" olmuştum. İşi kıvırmıştım yani. Üstelik vücudum hiç de bir erkeğinkine benzemiyordu. Daha çok "hafif kaslı ve sıkı" idi. Ve en güzeli de yağsız!.. Erkek sporu ile elde ettiğim bu vücudu sonunda yine erkeklerin beğenmesi de olayın espirisi idi sanırım.

Body'cilik zordu. Yapılması gereken perhizler, yenmesi zorunlu bir sürü alelacayip besin (midemin dili olsa da kemirdiğim jilatin tabakaları ile yuttuğum çiğ karaciğer parçalarını anlatsa), avuçlarımda her ay kesmem gereken nasırlar ve acı dolu idmanlar... Hoca devamlı "no pain, no gain" derdi, yani acı yoksa gelişme de yok. Her antrenmanda bir önce kaldırdığımız kiloyu mikrogramik ölçülerde de olsa aşmamız gerekiyordu. Bu nedenle uyku ve bakım diğer sporlara göre daha önemliydi bodybulding'de. Ama bileğini masaya yapıştırdığımız erkeğin gözlerinden yayılan dehşet ifadesi, her giydiğinizin yakışması, eskiden yapamadığınız bir dolu işi rahatça, yorulmadan yapmanız ve güçlü olmanın verdiği özgüven öyle doyumsuzdu ki.

Sonra bir gün ona rastladım ve âşık oldum. Çünkü benden güçlü idi. Yoksa vurulduğum için bu ayrıcalığı ona ben mi vermiştim? Bilemiyorum. Bunu hâlâ, bugün bile çözemedim. Her neyse; sonunda evlendik ve mutlu olduk... mu? Belki en başta. Ama sonra? Bir kâbus başlamıştı sanki.

Onun güçlülüğü önceleri çok güven vericiydi. Tüm sorunlar karşısında hemen devreye girip işleri benim yerime hallediveriyordu. Üstelik evimizi yuva yapmamın dışında hiçbir talebi yoktu. Bu yüzden birçok kadının yaka silktiği ev işlerine balıklama daldım. Sporcu olduğum için önceleri hiç yorulmuyordum evde çalışırken, ama spor salonunda? Kaldırdığım kilolar belki gerilemiyordu ama ilerlemiyordu da. Vücudumda ise yer yer yumuşamalar başlamıştı, çünkü artık eskisi kadar "gereken" saatlerde yatmıyor, "gereken" yiyecekleri yiyemiyordum. Ne yani, iş dönüşü özlemle bana koşmuş bir adama "Sen otur ben saat onda uyuyucağım" mı diyecektim, yoksa perhiz dönemindeyim diye "canım, ben definişe (rejime) girdim, bu gece jelatin kemireceğiz" mi?

Body çok nankör bir spordur. Hele kadınlar için. Dizginlerini bir gevşetirseniz, vücudunuz hemen baş kaldırıp, dönmeğe isteksiz olduğu uzak diyarlara tatile gider. Bana da öyle oldu zamanla. Ağır su şişelerini iki, büyük boy çelik düdüklüleri tek elimle kaldıramamaya başladım. Bir süre sonra antrenmanları da asar oldum ve sonunda mesleğimden bütünü ile ayrıldım. Beyim bu işe bayıldı, çünkü kibar bir maço olduğundan karısını evde oturtmak ve bütün faturaları o ödemek istiyordu. Laf aramızda hoşuma gitti bu durum. Çalışıp kazandığım üç kuruşu bin bir ekonomi ile harcadığım günler geride kalmıştı. Artık herşey önüme hazır geliyordu. Ne şanslıydım; Tanrım ne şanslıydım! Kazandığım tüm bu avantajlara karşın yegâne istediği ise uçuk kişiliğimden arınıp, "uygun" davranmam, yani "onun hanımı" olmamdı. Bana soyadını vermişti (ama daha çok bağışlamış gibiydi). Bu yüce konumun gereği gibi davranmamı beklemek en doğal hakkıydı!

İçimde gizli kalmış olan meleği görüp, beni uçukluğumdan "kurtarmaya" ahdetmiş olduğundan, hayatın pislikleri ile yeniden kirlenmemi istemiyordu. Çevremi sarmış olan zehirli havadan korumak için etrafıma bir oksijen çadırı kurmuş ve tertemiz bir hava solumamı sağlamıştı. Dışarda tehlike vardı, suç vardı, acı vardı. Bir kadının bunlarla yüzleşmesine ne gerek vardı? Hele ki onun hanımının...

Düş kırıklığına uğramasın diye uğraştım "hanımı" olmak, "uygun" şablonuna girebilmek için. Giyim tarzımdan, konuşma stilime dek herşeyimi aşk uğruna katlettim. Aktif olan oydu, önemli kararları veren oydu, yaşam için gereken parayı sağlayan oydu. O benim iyiliğim için yaşamımı organize ederken ben giderek pasifleşiyor ve ona bağımlı hale geliyordum. Yaşamımda kocamdan başka bir amaç kalmadığı için her sorunun çözümü de ondan geçiyordu artık.

Sanırım bu dönemde yemek yemeyi keşfettim. Yaşamımdaki boşluğu doldurmanın yolunu bulmuştum. Kısa zamanda eski adalelerimin yerini yağlar almaya başladı. İşin garibi ben şiştikçe kocanı "tam kadın" olduğumu söylüyordu. Bu kez de erkeklerce beğenilmek için güçsüz ve "tam kadın" statüsündeydim ama nedense bu konumlara ek olarak otomatikman "huysuz ve sorunlu bir kadın" kategorisine de girmiştim. Hep gergindim, olur olmaz zamanlarda ağlıyor, kocamın ilgisini çekebilmek için çeşitli mizansenler hazırlıyordum: Sık sık hastalanmak gibi, karşılaştığım günluk sorunları aşırı abartarak anlatmak gibi.

Ben onun hanımı oldukça evliliğimiz "rayına oturdu", o da klasik koca havasına girmeye başladı: Romantizm rafa kalktı, önceleri meziyet olarak övülen davranışlarım giderek görev oldu, en seksi laflarını televizyondaki kırmızı nokta programlarda çıkan kızlar için kullanmaya başladı, seks sıradanlaştı. Sanırım beni artık sevmiyordu. Şişman, güvensiz, sinirli bir kadındım ben. Sevilecek ve sevişilecek bir halim yoktu. Haklıydı beni sevmemekte!

Sonunda vurdu bana bir gün. Bu darbeler ile üzerimdeki oksijen çadırını da yırtmış oldu. Pis hava yeniden ciğerlerime doldu, eski uçuk kişiliğimi uyandırmaya başladı. Şişko popomu zıplata zıplata duvarı yumruklamaya başladım. Tombik, hanımköylü kılıklı "onun hanımı" bir anarşist gibi duvarı yumrukluyordu! Bir-iki saat sonra mavsallarımda oluşan morluklar çok hoşuma gitti. Yaşasın, yeniden manyaklaşmıştım. O kirli havayı tekrar soludum... Ve kendimi çok iyi hissettim. Anlaşılan bana aşktan çok manyaklık yarıyordu. Ve böylece geri dönüş süreci başladı. "Onun hanımı olmak"tan, "manyak karı"lığa... Zorluğa, acıya, strese ve... Başarıya. Çünkü aşılacak zorluk olmayınca başarı da olmuyordu.

Elvin

Parası kadar dayak

Yüz kırk bin kere pişman olsanız da geri dönülemeyecek kadar keskin bir viraj dayak. Vücuduna zarar verilen kadar, verenin de tüm hücrelerine işleyen, şiddetin en sinsi hali...

Yeni çıkan "koca dayağına hapis cezası" getiren ailenin korunmasına dair tasarı, kabul edildi. Buna göre, "Dayak atan eş, aynı çatı altındaki aile bireylerine karşı korkuya yönelik davranışlarda bulunamayacak." Bundan ne anladığımıza bağlı ama şimdi şöyle bir durum olsa, koca evdekilerin ağzım burnunu dağıtıp, paçavraya çevirdikten sonra, "Dediğimi yapın, bir daha beni yormayın" diye ikinci raund dayak tehditi savuramayacak.

Dayak atan eş, ortak kullanılan evden uzaklaştırılarak, bu evi diğer eşe ve varsa çocuklara bırakacak. Şimdiii... bu maddeye de şöyle yaklaşsak, yine dayakçının koca olduğundan hareket edersek, muhtemelen evi geçindiren kocanın evi eşine ve çocuklarına bırakması, sonra da yakın (!) akrabalarının açlık ve sefâletten ölmesini sevretmesi herhalde onu vicdanen rahatlatmaz.

Yasa nedense eve takmış durumda. Bir başka madde de şöyle: "Diğer eş, çocuklar veya ayrı çatı altındaki aile bireylerinin eşyasına zarar verme-yecek." Herşey gül pembe ya... Evi ve eşyaları düşünüyoruz... Ne de olsa mal canın yongası. Dayağı yedik oturduk bari evi ve eşyaları kurtaralım.

Ve... en son en vurucu darbe... Şiddet kullanan eş tutuklanarak, 3 aydan 6 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılacak. Aile içi şiddetin "içişleri sayıldığı" koca dayağı ile ölümün eşiğinde kıvranan (hatta ölen) kadınların yeniden bu eşlere teslim edildiği sistemde kediye ciğer teslim etme dönemi bitmiş görünüyor. (Burada öz ya da üvey babaları, ya da erkek kardeşleri tarafından tacize uğrayan kızları, dayak yiyen küçük çocukları hiç saymıyorum çünkü bu da başlı başına bir konu.) Şimdi hapis dönemi başlayacak. Döven koca hapiste eş ve çocuklar perperişan... Ya da dayağın cezası paraya çevrilebilir. Böylece "parası kadar" konuşmaya alışan maçolarımız, "parası kadar da dövmenin" keyfine varır...

Özgür Hepgülen

Gece yarısı sokaktaki kadının aidiyeti

Birazdan dolmuşta olacaktı. Birden iğrenç bir teklifle irkildi. Teklifin sahibi şehrin birbirine benzeyen küt sokak delikanlılarından biriydi ya da biraz ilerideki iyi giyimli adam ya da...

Arkadaşlarımdan ayrılmış eve dönüyordu. Saat çok geçti. Ertesi gün işe nasıl erken gideceğini düşündü. Belki biraz geç de kalabilirdi. Yarın da bu yollardan yürüyerek işine gidecekti. Gecenin ve gündüzün yola etkisini düşündü. İki zamanda da kalabalıktı yol. Şehrin hiç uyumayan semtlerinden birindeydi işi. Bu nedenle gecesi de gündüzü de genelde aynı yerlerde geçiyordu. Ara sokaktan geçmiş, meydana doğru ilerlemekteydi. Birazdan dolmuşta olacaktı. Birden iğrenç bir teklifle irkildi. Tüyleri diken diken oldu. İçinden ne yapacağını bilemez bir öfkeyle sarsıldı. Teklifin sahibi şehrin birbirine benzeyen küt sokak delikanlılarından biriydi ya da biraz ilerideki iyi giyimli adam ya da bir diğeri. Karşılık vermesi durumunda ne kadar yalnız kalacağını düşündü. Çünkü gece yarısıyla sokakların, meydanların, kentin sahibi erkekler oluyordu.

Böyle bir durumla kaç kez karşılaştığımızı düşünmek gerçekten bir azap. Ataerkil bir yapılanmanın içindeki sindirilmiş kadın bu örnekte yalnızca erkekler tarafından değil hemcinsleri tarafından da yalnızlığa itilir. Bastırılmış kadın havanın kararmasıyla sokağı gerçek sahibi olduğunu düşündüğü erkeğe teslim eder. Mülkiyetçi zihniyetin de getirisi olarak sokak barındırdıklarıyla beraber erkeğindir artık. İstediğini yapabilme erkiyle kendisinden geçen erkek, sabah işine gittiği tanıdık yolu kullanan kadının yalnız yürüyüşünü anlamlandıramaz ve kendine sunulmuş bir lütuf olarak algılar. Bu zihniyetle mücadelede kadın yalnızdır. Çünkü karanlıkla beraber erkeklerin ve hemcinslerinin onayıyla kadının yeri evi olmuştur. Bu durumda sokaktaki kadının önünde iki seçenek vardır: Ya başım önüne eğip yürüyecek ya da erkeksi bir tavırla bir küfür savurup ilerleyecektir. Oysa bu iki tepki de kadına ait değildir. Sadece ondan beklenendir. Toplum her zamanki gibi yine kadından "beklemekte"dir. Beklenti doğrultusunda gelen iki tepkiden birine de uygun senaryoyu yazar: Başını önüne eğip giden kadın "namus"una kast etmiş bu saldırıyı kaldıramamış fakat çaresizliğinden bir tepki gösterememiştir. Bu kadın acıma duygusu uyandırır, üzerine daha fazla gidilemez çünkü utanmıştır. Yalnız yürümektedir ama bir nedeni vardır elbet.

Küfrü savurup yoluna giden kadınsa mert bir kadındır. Hatta "erkek gibi"dir. Bu davranış çok sert bulunabilir ama "helal olsun" denir. Teklifin sahibi de kadının üzerine biraz daha gidebilir ama çetin ceviz bir kadınla karşı karşıya olduğunu görünce vazgeçer, susar.

Verilen rollerin replikleri artık eskidi. Özbenliğinin farkına varan her kadın uyanışın bir parçası artık. Sokağın efendisi olmadığı gibi kadının da aidiyeti kendinindir. Kadınlar sokakların gecesini gündüzünü zorba sahiplerinden geri istiyor.

A. Çiğdem Oztürk

Aşk melekleri

"Âşık oldum" demenin âşık olmayanların yanı sıra, Aşk Meleklerini de kızdırdığını düşünüyorum. Bir de siz düşunun... Haksız mıyım? "Âşık oldum" diyen kişinin sesinde ve bu söylemde biraz kendini beğenmişlik, hatta küstahlık yok mu?.. Bu öyle bir ifade biçimi ki, söyleyene bir ayrıcalık, kendi kendine bir büyük iş becerme duygusu veriyor çünkü. "Âşık olma"yı başaran, muaffer bir kumandan edası ile herkesten başka, daha yüksek bir yere oturtuyor kendini. Ama hiç de öyle değil. Siz Aşk Melekleri olmasa âşık olabileceğinizi mi sanıyorsunuz? Nasıl grip mikrobu vücudunuza girmeden "hasta oldum" diyemezsiniz, o kanath yağ torbası da okunu size hedeflemeden âşık olamazsınız. İşte bu nedenle Aşk Meleklerinin kızgınlığına hak vermemek elde değil. Üstelik o bunu keyfinden de yapmıyor. Kendine verilen görevi yerine getiriyor sadece. İşi; âşık etmek. Seçen o, okun ucunu parlatan o , zahmet edip yayı geren o, içinizde açılan kapıdan suzulup, vakti gelene kadar orada oturan da o, peki size ne oluyor?

Aşk meleklerinin kızgınlık hakkını teslim ettikten sonra, onların sayısı ve kişilikleri üzerine düşünmeye başlayabiliriz. Ne kadardırlar sizce? Dünya üzerinde her insana bir Aşk Meleği düşer mi? Ben bu kadar çok olduklarını sanmıyorum. Aşkın süresinin kısalığı da bunun bir göstergesi değil mi zaten? Yoksa onlar da istemez mi, yerleştikleri sıcak bir yürekte biraz daha oyalanmak, şöyle sekiz-on sene olduğu yerden kıpırdamamak. Tombul kıçlarını biraz daha büyütmek? Ama belasını arayan bir sürü fani dolaşıyor ortalıkta... Herkes aşk'tan sözediyor, herkes delice aşık olmak istiyor. Gerçi onların aşkla falan uğraşacak ne hali var, ne de zamanı. Dünya işleri malum. Kaşınan başlar işsiz güçsüz bir el ararken... Ama bir yandan da kendini bilmezlik had safhada. İstiyorlar işte. Tepmiyorlar hatta. Başa çıkabileceklerini sanıyorlar. Ders almak gibi bir özellikleri olmadığı için, "okun parlak ucu ne zaman gözümü kamaştıracak?" diye arı bir saflık duygusuna bulanmış bekliyorlar.

Gelelim "Aşk melekleri"nin özelliklerine. Bir kere asla seçici değiller. Kuralları, önyargıları, ahlaki değerleri yok. Irk, cins, sınıf, yaş ayırımı yapmazlar. Romantik bir adamı bencil bir kaltağa, küçücük bir kızı kart bir zamparaya ya da yaşmı başını almış, aklı başında bir kadını, kendini hiç iplemeyen bir genç kıza aşık ediverirler. Belki bu anlamda muzip oldukları düşünülebilir, ama ben sanmıyorum... Bıkkınlıkla ve esneyerek geriyorlar yaylarını. Kime denk gelirse. Tembeller bir kere. Hem de nasıl tembeller. Belki maaşları yetersiz, istekleri yok çalışmaya, bilmiyorum, ama bunca arzulayana karşın aşık olan sayısındaki azalma da bunun bir kanıtı değil mi? Aşk Melekleri kanatlarını üşenerek çırpıyor, ve işlerini ağırdan alıyor artık...

Şimdi de çalışma biçimleri üzerine biraz egzersiz yapalım... Aşkın, iki kişi arasında yaşanan bir duygu olduğu samlsa da, aslında sadece bir kişinin başına gelir. Hedef alınan tek bir kişidir ve nadiren aynı zamanda her iki kişi iki farklı meleğin okuna hedef olur. (Ornek Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Cem Özer ile Esin Maraşlıoğlu. (!)) Zaten bu aşkların da birer söylence olduğu düşünülürse (ilk ikisinden söz ediyorum, üçüncüye diyecek lafım yok) onlar da ciddi soru işaretleri barındırıyorlar içlerinde.

Evet, Aşk Meleği yayını gerer, ok hedefi bulur ve melek usulca açılan kapıdan içeri kanat çırpar. Orada işi biter onun. Sakin ve gölgeli bir köşe bulup, dinlenmeye çekilir. İçine Aşk Meleğinin yerleştiği insanoğlundaki değişimler de o andan itibaren başlar işte. Gözleri parlar, kanı damarlarında bütün hız sınırlarını alt üst ederek dolaşır, yürek atışlarında ve anatomik yapısında gözle görülür, elle tutulur yükselmeler hissedilir. "Aşık olan" ve ona "eşlik eden" o bilinen, yürüne yürüne aşınmış yola girer böylece. "Aşık olan" dolup taşmaktadır; "eşlik eden" üzerine gelen ne zamandır beklediği suyu görür, sevinçle çatlak topraklarına girişi engelleyen bendi kaldırır. İkisi de facianın farkına vardıklarında iş işten geçmiştir. Gelen seldir ve önünde ne var ne yok silip süpürmüştür. İki taraf da haraptır; biri bitmiş, tükenmiş, diğeri talan edilmiş. Ama olsun. Aşktır başlarına gelen, kolay mı? Ha, bunlar yaşanırken Aşk Meleği ne yapıyor derseniz, o sanılanın aksine olup bitenle hiç ilgilenmez. İlgilenmez, aynı filmi defalarca seyretmekten bıkıp usanmıştır çünkü. Bildiğiniz gibi değil, gerçek anlamda çok sıkılmıştır. Papucu da sıkmaktadır... Yorgundur üstelik, biraz kestirmek onun da hakkıdır. Neyse, sonunda zamanı gelir ve Aşk Meleği göz kapaklarını aralayıp kanatlarının tozunu silkeler, durum nedir, aşk hangi aşamasını atlama çabasındadır, bunlara kafa yormadan uçup gider. Geride iki şaşkın kalmıştır. Aşık olan şaşkındır, içindeki boşalmanın farkındadır. Normale dönmenin sıradanlığını yaşamaktadır. Artık herhangi biridir o. "Eşlik eden" şaşkındır. Sel ya da afet kesilivermiştir. Canı yanmıştır o sırada ama, itiraf etmelidir, ağzında da hoş bir tad kalmıştır. Dönüp tekrar kurumaya başlayan topraklarına bakar içi acıyarak. İkisi de bilir: Başa dönülmüştür. En başa.

Vapur saatleri aynıdır yine. Martılar ve onlara simit atanlar da. Saatler eskiden olduğu gibi çalışır, yağmur yoğunlaşan bulutların su haline dönüşüp yeryüzüne boşaldığı doğal bir olaydır, dünya yuvarlak, şiirler saçmadır. Bütün yüzler memur, bütün gözler evrak tarar gibidir... Aşk Meleği gitmiştir...

Cahide Birgül

"Oryantalizm" ve inceltilmiş "milliyetçilik" arasında feminizm

Farklı konumlardaki kadınlarla araştırma yapmanın zorlukları... Heidi Wedel'den Necla Akgökçe'ye cevap.

Pazartesi'nin Aralık sayısında, 15 Kasım'da Pazartesi kahvesinde verdiğim "Gecekondu Mahallelerinde Feminist Siyaset Mümkün mü?" başlıklı konferansımı üzerine Fügen Yıldırım tarafından yazılan bir haber/yorum yayınlandı. Yıldırım'ın yazısı, yazarın kendi seçmelerini içeren bir sayfayla sınırlı bir yazıydı ve konferansımı içinde argümanlar açısından benim önem verdiğim bir çok tesbit yer almıyordu. Konferansımın amacı, daha önce "Cinsiyet ve yerel alanda siyasal katılım" konusunda, İstanbul'un iki gecekondu mahallesinde yaptığım bir alan araştırmasını değerlendirmek ve sonuçlarını Türkiye'deki feministlerle tartışmaktı. Gerçekten de, hem o gun, hem de bir hafta öncesinde Ankara'da, KASAUM tarafından düzenlenen bir toplantıda oldukça verimli tartışmalar yapmıştık. Boğaziçi Universitesi'nin Sosyoloji bölümünde de, Batı biliminde yaratılan kavramların Türkiye bağlamındaki uygulanabilirliğini konuşmuştuk.

Erkeksi bir iktidar söylemi

Pazartesi'nin Şubat sayısında ise Necla Akgökçe'nin, Fügen Yıldırım'ın belirttiğim yazısından yola çıkarak araştırmamı "Oryantalizmin feministçesi" olarak tanımlayan bir makalesi yayınlandı. Ne var ki Akgökçe "erkeksi bir iktidar söylemi"ne de sık sık başvurduğu yazısında konuyu tartışmıyor, sadece oldukça önyargılı ve alaycı bir üslupla, bir Alman tarafından yapılmış bir araştırmayı -tam da bu nedenle- tümden reddediyor. Hem gecekondulu kadınların siyasal katılımını hem de feminist araştırmalardaki sorunları bulduğumdan dolayıdır ki, böylesi bir tartışmayı bilimsel ve yapıcı temellerde sürdürmemizi isterdim. Yine de öyle yapmaya çalışacağım.

Ancak, polemiğinin içeriğine geçmeden önce, Akgökçe'ye "usul hakkında" bir kaç soru sormadan geçemeyeceğim: Anladığım kadarıyla Akgökçe, konferansımı dinlemeye gelmemiş (geldiyse de, orada benimle kendi eleştirilerini tartışmamış) ve *Pazartesi*'ye bıraktığım konferans metnini de almamış. Acaba bir araştırmayı bilmeden, konferansı dinlemeden, metnini okumadan, sadece üçüncü bir kişinin bir sayfalık özetine dayanarak iki sayfalık "sert" bir eleştiri yazmak gerçekten doğru, haklı ve feministçe bir üslup olarak değerlendirilebilir mi? Ya da, konunun içeriğinden ziyade, araştırmacının etnik kimliği, doğru bir sonuca ulaşmak için yeterli bir "veri" olabilir mi? Acaba Akgökçe'nin derdi, "üzüm mü yemek, bağcıyı mı dövmek", yoksa her ikisi mi?

Necla Akgökçe, sadece araştırmanın konusunda değil, ayrıca şahsım hakkında da bazı değerlendirmelerde bulunuyor. Beni tanımadığı halde, Türkçe bilgilerimin düzeyini, örneğin Almanya'daki ırkçılık ya da Üçüncü Dünya'daki kadınların sömürüsüne dayanan Batılı kadınların avantajları konularındaki siyasal tavır ile faaliyetlerimin, ya da 1993/94 yıllarında alan araştırması için "Berlin'den atlayıp gelmişliğim" dışında, onun öncesi ve sonrasında da Türkiye'ye gelip gitmişliğim, oradaki durumu ve insanları ne kadar yakından tanıdığım, Türkiye'deki ilişkilerim vs. hakkında hiç bir şey bilmeden -öyle ya, hiç tanışmıyoruz-, ama "ben onların ne mal olduğunu adından ve milliyetinden anlarım" edasını da elden bırakmadan, bu konularda bir takım alaycı ve suçlayıcı yargılarda bulunuyor.

Yine, bu araştırmayı hangi yöntemlerle ve nasıl bir metodolojik çerçeve içinde yaptığımı bilmeden, sormadan, bu konudaki tahminlerini yazıyor. Mesela, "birlikte toplanıp sohbet edebileceğiniz ve kendi sorunlarınızı tartışacağınız bir kadın kahvesine ne dersiniz" gibi yönlendirici sorular sorduğumu nereden çıkartıyor? Kadınların bu yöndeki taleplerine şaşırdığından dolayı mı? Yoksa kendisinin daha farklı sonuçlar elde ettiği başka bir araştırma ya da çalışması mı var? Eğer varsa, hangi yöntemlerle yaptığını ve hangi sonuçları elde ettiğini gerçekten öğrenmek isterim. Ancak Akgökçe, ne bu konuda, ne de kendi konumu hakkında bize herhangi bir bilgi sunmuyor. Anladığımız tek şey, "yaşamının bir bölümünü Almanya'da geçirdiği."[1]

Farklı kültür, farklı konum

Neyse, konumuza geçelim. Gerçekten de, kadınları yönlendirmeden kendi yaşam değerlendirmeleri, siyasal tavır, talep ve faaliyetlerini anlayıp öğrenmek çok kolay bir iş değildir. Özellikle farklı bir kültürden gelen ve farklı bir konumda bulunan bir araştırmacı için hiç de kolay değil. Türkiyeli araştırmacılar ve feministler, elbetteki bu konuda benden çok daha avantajlı bir durumdadırlar. (Buna rağmen, salt sınıf farklılığı meselesi bile, bana göre bu zorluğu onlar için de geçerli hale getirmektedir.) Bu sorunun bilincinde olarak, araştırma boyunca kendimi, değer yargılarımı, tepkilerimi, benden kaynaklanan etkileri ve olası yanlış anlamaları sürekli sorgulamaya çalıştım. Yaptığım bazı hataları süreç içinde, bazılarını Türk ve Kürt arkadaşlarımla konuşarak keşfedebildim. Ayrıca, Maria Mies, Shulamith Beinharz, Rosamary Sayigh ve başka feminist araştırmacıların da savundukları gibi, araştırmayı beraber yaptığım kadınları, yani gecekondulu kadınları, araştırma sürecine aktif olarak katmaya çalıştım. Onlarla tanışmak ve kendimi tanıştırmak amacıyla, daha söyleşilere başlamadan, uzun bir süre kadınları ziyaret edip sohbet ettim. Aramızda belli bir güven ve yakınlık oluştuktan sonra mahalleliler, nelerin benim için ilginç olabileceği, kimlerle görüşmem ve neyi izlemem gerektiği konusunda önerilerde bulundular. Araştırma süreci içinde ilk varsayım ve izlenimlerimi yine onlarla konuştuk. Kadınların bana sundukları bilgileri nasıl kullandığımı öğrenme hakları olduğunu düşündüğümden ve bu konuda bir şeffaflık sağlamak için, 1994'te Boğaziçi Üniversitesi'nde ve 1995'te Kadın Kütüphanesi nde verdiğim konferanslara onları da davet ettim. Bazıları da katıldılar. En sonunda, Kasım 1997'de -yani *Pazartesi*'deki konferanstan bir hafta önce- mahalle içinde araştırmama katılmış olan ya da buna ilgi duyan kadınlarla mahallede bir toplantı yaptık. O toplantıda, benim çıkardığım bazı sonuçlar ile onların kendi talepleri üzerine bu araştırmadan pratiğe yönelik ne gibi sonuçlar çıkartılabileceği hususlarını kadınlarla oldukça canlı bir şekilde tartıştık. Yani, gecekondulu kadınların öz pratiklerini ve değerlendirmelerini öğrenmek, dışarıdan empoze edilen bir çerçeveye sıkıştırmamak için kendi sınırlılığım içinde yapabileceğimi yapmaya çalıştım. Ama elbette, hâlâ yanlış anlamalar, kendi yaşam şeklim ve tecrübelerimden kaynaklanan hatalar mevcut olabilir. Ve bu konudaki yapıcı eleştiri ve yardımlar da beni memnun eder.

Kadınların nesne haline gelmesini engellemek

Necla Akgökçe'nin bana haksız olarak atfettiği şekilde, gecekondulu kadınları "dilsiz öteki/konuşamayan materyal" olarak görmüyorum. Tam tersine, -araştırmalarda sürekli bir tehlike olan mekanizmalarda- kadınların nesne haline gelmelerini engellemek için, metnimde (çıkacak kitabımda) önce onları kendi dil ve sözleriyle konuşturma yöntemine de başvuruyorum. Roman yazarı ya da gazeteci değil, bilim kadını olduğumdan dolayı, kadınların kendi anlatımlarını aktardıktan sonra, bu kez kendi bilimsel yorumumu açıklıyorum. Kuşkusuz bu yorum da sonuçta bir tür "iktidar ilişkisi" teşkil etmektedir. Ancak bilimsel olarak kabul edilebilir bir çerçevede ve belirttiğim bilimsel yöntemlerle böylesi tehlikeleri azaltmaya çalışmaktayım.[2] Böylece, okuyucular da, benim yorumumu sorgulayabilir, yerinde olup olmadığım kendileri tespit edebilirler. Kitabımı Türkçe olarak yayınlandığında sizin de bu konudaki görüşlerinizi merak ediyorum.

Şimdi içeriğe geçelim. Necla Akgökçe haklı olarak Batı biliminde türetilen kavram ve kuramların çevre ülkelerdeki kadınların deneyimlerini doğrudan sınıflandırıp kategorize etmek için kullanılmasını sorguluyor. Ben de araştırmamda, "pratik ve stratejik cinsiyet ihtiyaçları" ve "kamu ile özel alan" gibi kavramları kullandım. Bunların Türkiye bağlamındaki anlamını Ankara'da ve Boğaziçi Universitesi'nde tartıştık, ki bu konuda Türkiyeli feministler arasında farklı görüşler vardı (elbette). "Kamusal ve özel alan" kavramlarını katı ve değişmez bir anlamla kullanmanın yanlışlığını Necla Akgökçe vurgulayıp, tarih içinde Avrupa'daki değişimine değiniyor. Ben de buna katılıyorum. Feminist

araştırmacıların görevinin, belli bir toplum ve zamanda bu kavramların nasıl tanımlandığını, bunun da gerçek hayattaki cinsiyetlerarası ilişki ve rolleri nasıl etkilediğini incelemek olduğunu düşünüyorum. Bu bağlamda Nilüfer Göle ve Aynur İlyasoğlu'nun özel-kamusal/mahrem-namahrem konusundaki çalışmaları çok önemli bir yer kapsamaktadırlar.[1] Ben de, "pratik ve stratejik cinsiyet ihtiyaçları"nı kavram olarak pek güzel bulmadığımı, fakat içerik olarak anlamlı bulduğumu.[4] artı, bilim ve "kalkınma siyaseti" içinde yaygınlaştıklarından dolayı uluslararası karşılaştırılabilirlik ve diyalog açısından faydalı gördüğümü beyan ettim. Ki ortak yanlar ile farkları araştıran uluslararası karşılaştırma hem bilimin bir görevidir, hem de uluslararası kadın hareketi için faydalı bir deneyim alışverişidir ve bence bu olgunun kendisi değil fakat, onun zorla belirli kavramlara sıkıştırılarak ve bir toplumun ya da sosyal grubun özelliklerini dışlayarak uygulanması yanlış ve baskıcı olur. İşte bu konuda galiba Necla Akgökçe ile anlaşamıyoruz. Anladığım kadarıyla kendisi bunu tümden reddediyor. Ayrıca kendisi, Doğu'yu Batı'ya anlatmayı da reddediyor. Ancak onun çağrısına uyarsak, farklı sınıflar ve toplumların yapılanmasını nasıl kavrayabileceğiz?

"Biz" ve "onlar"

Burada bir parantez açıp, oryantalizme ilişkin görüşlerimi de bir kaç cümleyle özetlemek istiyorum. Batıyı merkez alan anlayış olarak Oryantalizm, Batı'nın dışındaki toplumlardaki kadınlar arasındaki etnik, sınıfsal ve kültürel farkları görmemezlikten gelerek, kaba bir şekilde "biz" ve "onlar" ayırımına giderken, "biz"i, tüm sorunları çoğunlukla aşmış bir yerde, "onlar"ı ise birer "kurban" gibi değerlendirip, "onlar"ın, "biz"im geçirdiğimiz aşamalardan geçerek kurtulabileceklerini öngörür. Ayrıca, Doğu üzerine edinilen tüm "bilgiler", Doğu'ya değil, yine Batı'ya yöneliktir. Batılı bir araştırmacı için Oryantalizm, potansiyel bir tuzaktır ve buna düşmemek, hem araştırmacının kendi pozisyonunun bilincinde olmasını, hem bunu karşısındakine açmasını ve hem de bu konumunu sürekli sorgulamayı gerektirir. Ayrıca, bütün kadınların durumunu aynı görerek değil, her bir topluluktaki cinsiyet ilişkilerini, baskı mekanizmalarını ve buna karşı kadınların direniş biçimlerini kendi bağlamlarında kavramaya çalışmalıdır. Öte yandan, Batılı bir araştırmacı için Doğu'da araştırma yapmak -ya da tam tersi- buradan edinilen bilgilerle kendi toplumunu sağlıklı bir şekilde kavrayıp değerlendirmesinin de araçlarından biridir. Zira, kendi küçük topluluğumuzdan çıkamadığımız, onu başka şeylerle karşılaştıramadığımız ölçüde, kendi toplumumuzu tam olarak anlayabilmemiz -örneğin Batı toplumlarındaki yabancılaşmayı kavrayabilmemiz, kırmaya çalışmamız- oldukça zor ve eksik olacaktır. İşte bunlardan dolayıdır ki, sözkonusu araştırmaya girişirken tüm bu olgulara özen göstermeye çalıştım.

Bana göre, bilimi bilim için yapmak yeterli değildir. Doğu üzerine yapılan bilimi Batı'ya anlatmayı da (tabii ki içeriğine ve amacına bağlı olarak) çok anlamlı görüyorum. Çünkü Almanya'da iki milyon civarında Türk ve Kürt yaşadığına göre, onlar ve geldikleri bölge hakkındaki önyargılara, kaba bilgilere karşı, daha iyi temellendirilen ayrıntılı bilgiler sunmayı, bu anlamda oryantalist düşüncelere ve ırkçılığa karşı siyasal bilgilendirme yapmayı da kendimce önemsiyorum. Bu amaçla, bilimsel alanı aşarak ilgi duyan vatandaşlara ya konferans sunmaktayım ya da Türkiye'den konuşmacı davet ediyorum. Ancak, Türkiye'de yaptığım araştırma ile edindiğim bilgileri ve sonuçları sadece Batı'ya anlatmayı da yeterli bulmamaktayım. Sizlerin ve beraber araştırma yaptığım insanların da benim sonuçlarımı öğrenme haklarının olduğunu düşünüyorum. Ayrıca görüşlerinizi öğrenmek istiyorum. Ondan dolayıdır ki, araştırmadan sonra, vardığım sonuçları bir kaç kez hem mahalle içinde, hem de feminist alanlarda tartışmaya sundum. Amacım, araştırmayı yararlı hale getirmek ve toplumlararası feminist harekete küçük bir katkıda bulunmaktı. Gerçekten de KASAUM'da ve Pazartesi kahvesinde hem benimle dinleyiciler arasında, hem de dinleyicilerin kendi aralarında, araştırmanın feminist siyaset için olası yararlı sonuçları canlı bir şekilde tartışıldı. Bu bağlamda, benim herhangi bir hegemonyacı davranışım olduysa, candan özür dilerim. Onu katılan kadınlara sormak lazım.

Enformel ilişkiler

Bu toplantılarımdan hiç birine katılmayan Akgökçe, gecekondulu kadınların siyasal faaliyetlerini kısıtlayan etkenler konusundaki tespitlerime oldukça alaycı bir şekilde atıfta bulunurken, enformel ilişkilerden de bahsettiğime ancak kısaca değinmektedir. Araştırmama ilişkin bu çarpıtma, doğrusu sadece ondan değil, konferansım hakkında Fügen Yıldırım tarafından yapılan özetten de kaynaklanmaktadır. Halbuki, konferansımda da şunun altını çizmiştim: "Bu etkenler kadınların, erkeklerin egemen oldukları kamusal alandan dışlanmalarıyla bağıntılıdır. Buna karşın kadınların da, mahalle içindeki ilişkilerinin niteliğiyle belirlenen bir kamusal alanları vardır ve bu bağlamda siyasete katılma gücünü özellikle sosyal kaynaklardan, yani aralarındaki enformel ilişki ağlarından almaktadırlar. Bu ağlar akraba, hemşehri ve yakın komşularla sürekli olarak evlerde ya da sokaklarda görüşmelerle ve mahalle çeşmesinden su almak gibi gündelik işlerdeki ilişki yardımlaşmalarla pekiştirilmektedir. Bu ağlar içinde kadınlar, formel alanda ulaşamadıkları kaynakları elde edebilmektedirler." 1996'ya kadar yaptığım ilk ve geçici tespitlerde, gerçekten bu enformel ilişkilerin önemini yeterince görmediğimden dolayı bir kaç kez eleştirildim. Bu eleştirileri yapan arkadaşlara çok teşekkür ederim. Kendi materyalimi sistematik bir şekilde değerlendirdiğimde, enformel ağların gecekondulu kadınların özgül siyasal katılımlarında merkezi bir rol oynadığını anladım. Bu tespit şimdi araştırmamda önemli bir yer kapsamaktadır. Son 1,5 yıldan bu yana da, enformel ağların güçlendirici etkenleri ile onlarla bağıntılı olarak gecekondulu kadınlara özgü enformel eylem ve formel siyasette yer alma şekillerini tartışıyorum.[5] Necla Akgökçe'nin de bunları vurgulamasını haklı buluyorum. Ancak, enformel eylem şekillerinin gücünün yanında sınırlılığını da incelemek gerekir.

Benim düşuncelerime göre de, Bergamalı köylü kadınların siyanürlü altın mücadelesini Türkiyeli feminizmin bir özel örneği olarak tartışmak oldukça anlamlıdır. Benzer bir şekilde zaten, gecekondulu kadınların mahalleye yönelik siyasal faaliyetlerini araştırdığımda (ki çoğu yazar bunları siyasetten bile saymamaktadır) sorduğum ve konferansta da tartıştığım temel soru şuydu: Acaba feminist olan ya da olmayan araştırmaların bazılarında iddia edildiği gibi, bu tür yeniden üretim görevlerine bağlı olan faaliyetler, süregelen cinsiyetlerarası ilişkileri, kadınları güçlendirici bir şekilde değiştiriyor mu? Ve, mahallelerde enformel kadın ilişki ağlarında yer alan tartışmalar ve siyasal faaliyetler ile sosyalist feminist kadınların mahalle bazındaki bir çalışma örneğini ele alarak, neden ikinci tezi desteklediğimi açıkladım. Nitekim, *Pazartesi*'deki konferansımı da şöyle bitirmiştim. "Eğer gecekondulu kadınlarda, pratik ihtiyaçların yanısıra stratejik ihtiyaçlara yönelik taleplerin de olduğu kabul edilirse ve onlar, kendi kültür, bilgi, bilinç ve tecrubeleriyle ciddiye alınıp desteklenirlerse, bu alanda var olan feminist nüveler geliştirilebilir." Benzer bir şekilde, köyde yer alan bir kadın direnişini incelemek elbette ilginç olacaktır.

Herkes kendi köşesinde mi oturmalı?

Ancak Necla Akgökçe için, yukarıda da özetlemeye çalıştığım içerik ve amaç galiba önemli değildir ve sadece konuşan kişinin uyruğuna bakmak yeterlidir.[6] Zaten başka türlü, hakkında dolaysız hiç bir bilgi olmaksızın bir araştırma ve araştırmacı üzerine, böylesi bir üslupla hakarete varan değerlendirmelerde bulunmak mümkün olabilir mi? Akgökçe'ye göre Batılı kadınlar, Doğu'yu ne Doğu'ya, ne de Batı'ya anlatmamalıdırlar. Dahası, Doğu'da araştırma da yapmamalıdırlar. Yazısını okuduğumda, farklı kadınların, toplumsal grupların birbirlerini anlaması ve hep beraber daha eşit, adil, insanca ve güzel bir dünya için çaba göstermesi yerine, aralarında kalın duvarlar örülmesi yönünde bir amacının olduğu şüphesine kapıldım. Herkes kendi köşesinde oturacak, ancak küçük grubunda araştırma yapacak ve onun sonuçlarını ancak kendi grubuna anlatacak. Boyle bir öneride, biraz ulusçuluk yok mu? Bu yöndeki kaygımı, Akgökçe'nin Bergamalı kadınlar ile Sabiha Gökçe arasındaki kurduğu ve pek anlamadığım bağ da biraz pekiştirdi. Birisi, çevreyi ve hayatı korumak amacıyla direnen yerli bir halk, öteki de Atatürkçü modernleşme sürecinde yukarıdan bir sembol haline getirilen ve (*Pazartesi* dergisi tarafından da zaman zaman sorgulanan) resmi ideolojiyi temsil eden bir kadın. Aynı zamanda bir savaş pilotu olmasıyla da tanınan Sabiha Gökçe'nin "bahçeleri, çocukları, çiçekleri" arasında, savaş içinde "bahçelerini, çiçeklerini, çocuklarını" yitiren Kürt kadınlarının yaşam hakları da bulunuyor muydu acaba? Necla Akgökçe, illa da böyle bir örneği vermekle acaba neyi ifade etmek istiyor? Umarım Akgökçe, -benim de önemsediğim- yerli feminizmin tarihini böylesi bir örnek üzerinden inşa etmiyordur ve yerli feminizmi, "anti-batı" bir sığlıkta milliyetçi feminizm olarak anlamıyordur.

Heidi Wedel

Dipnotlar:

(1) Almanya'da yaşadığına gore, büyük ihtimalle buradaki alternatif sol hareketin çeşitli etkinlik ve çabalarından da haberdardır. Bu etkinliklerde, salt teorik tartışmalarla değil, yaşam biçimi ve tüketim alışkanlıklarını değiştirmeye kadar varan pratik eylemlilikle, sözkonusu somürü sureci ve bunun bize getirdiği "avantajlar" sorgulanmaktadır

(2) Doğrusu, araştırmaya katılan kadınların kendi konuşmalarına uzunca atıfta bulunduğumdan dolayı bazı erkek meslektaşlardan eleştiri de aldım.

(3) Cole'den farklı olarak, İlyasoğlu "tartışma ve karşılaştırmada ortak bir zemin bulabilmek için burada -birbirlerine tümuyle denk düşmedikleri gibi bir varsayımı da benimsemeden- kamusal/özel alan ve mahrem/namahrem terimlerini birbirlerinin yerine" kullanmaktadır. *Ortülü Kimlik*, s. 111

(4) Pratik ihtiyaçlar, geleneksel cinsiyetlerarası iş bölümü içinde kadınlara düşen gorevleri kolaylaştırmaya yoneliktir ve burada, sözkonusu iş bolumu sorgulanmamakta, tersine meşrulaştırılmaktadır. Stratejik ihtiyaçlar ise, bu iş bölümünü değiştirip cinsiyet baskısını ortadan kaldırmaya yönelmekte ve bu bakımdan feminist olarak değerlendirilmektedir *Mobilisation Without Emancipation? Women's Interests, the State and Revolution in Nicaragua*, Molyneux, Maxine 1985:, yy: Feminist Studies, c.11, s 227-254. *Gender Planning in the Third World-Meeting Practical and Strategic Gender Needs*, Moser, Caroline O. N. 1989: yy: World Development, c. 17, no. 11, s. 1799-1825

(5) Ayrıntılar için bkz. Konferans metni ve yayınlanacak kitabun. 1996'da, *Defter Dergisi*'nde (cilt 9, no. 28, s. 44-55) yayınlanan ve araştırmamın ilk verilerini ele alan makalem ise, enformel ağlara yeterince yer vermediğun için eksikti

(6) Araştırmamın başlangıcında, benzer bir konuda araştırma yapan bir Turk kadınla tanıştım ve kısaca ortak çalışmayı gozden geçirdik. Ne yazık ki, bu arkadaş ve ozellikle de onun erkek asistanı, benim Alman olmamdan dolayı Türkiye üzerine hiç bir şey bilmediğimi farz ederek bu düşünceye yanaşmadılar ve Ataturkçuluk'le ilgilenmemi onerdiler..

Internet'ten Haberler

Öfkeli erkeklere telefon hattı

Kocası tarafından dövülen kadın ağlaya ağlaya nedenini soruyor; koca, "Bir neden bulsam, seni dövmem, öldürürüm," diyor. Rusların birbirlerine gülerek anlattığı bu fıkra, ev içi şiddetin ürpertici durumunu gösteriyor. Erkek şiddetinin çok yaygın olduğu Moskova'da üç evlilikten ikisi boşanmayla sonuçlanıyor. Moskova'da hizmete giren bir telefon hattı sinirli erkekleri sakinleştirmeyi amaçlıyor. Telefon hattı erkeklere şöyle önerilerde bulunuyor: Erkek, önce ne zamanlar öfkelendiğini tespit etmeli ve o an hemen yürüyüşe çıkmalı ya da bir arkadaşına telefon etmeli. Bütün bunları yaparsa, karısını dövmeye zamanı kalmıyor. Şiddeti önlemenin bu yeni yolunun sonuçları merakla bekleniyor.

Yolda öpüşen eşcinsellere beş yıl hapis

Bomanya'da eşcinseller ve lezbiyenler en temel insan haklarından yoksunlar. Ceza yasasındaki son lehte değişikliklere karşın, cinsel tercihleri açığa çıkarsa tutuklanıyorlar. 1996'da el ele yürüdükleri ve yolda öpüştükleri için polis tarafından vahşice dövülen bir çift beş yıl hapis cezasına çarptırıldı. Bomanya yasaları eşcinsellik lehine yapılan konuşmaları da cezalandırıyor.

Internet'te kadın gazetesi (ywdCantenna.nl)

Internet'te yeni bir elektronik uluslararası kadın gazetesi. 40 ülkeden binlerce kadının ilgi gösterdiği bu Uluslararası Kadın Haberleşme Ağı'nın (WIN) üç temel hedefi var:
- Kadınlarla ilgili her türlü konunun dolaşımı,
- Kadınlar arası diyalog için bir araya gelme,
- Pek çok ülkeden kendi özgün yaklaşımlarını ve durumlarını ifade için kadınlararası yazışmada yeni kaynakların yaratılması.

Bağımsız bir ağ olan WIN'in elektronik gazetesinde politika, kültür, sağlık, annelik, meslek, ekonomi başlıkları yer alıyor. Şimdiden, Avusturalya'daki hapishaneler, Fransa'nın kadın bakanları, kadın üzerine çok satan kitaplar ve Fas'ta cinsellik konuları ağda yer aldı. Yazanlara ödeme yapılıyor ama dergi bedava. Internette iseniz, adres:
http://www.winmagazine.base.org
Internette değilseniz, e. posta adresi:
winmagazine geocities.com.

Kadın Gözüyle Aşk Film Festivali'ne çağrı

(Lipa sisters.spb.ru) St. Petersburg Lezbiyen Derneği "Labrys" Haziran ya da Temmuz 1998'de yapmayı planladığı beş günlük film festivaline dünyanın her yerinden film başvurusu bekliyor. Kadın gözüyle her tür aşkı işleyen filmlerin gösterileceği festival için dernek sadece Doğu Avrupa'dan katılan filmlerin yapımcı ya da yönetmenlerinin seyahat giderlerini karşılayabilecek. Unutmadan, sadece sinemacılar değil, kadınlar da davetli, tabii paralarını kendileri ödemek şartıyla.

Avrupa'nın yeniden askerileştirilmesi

Hırvatistanlı kadınlar, 1996 ve 1997 Haziran'ında "Geçiş sürecindeki Doğu Avrupa ülkelerinde kadının politik katılımı"yla ilgili düzenledikleri toplantıların başarısı üzerine, yeni çalışmalar başlattılar. Dubrovnik'de 18-23 Mayıs 1998'de yapılacak konferansta "Batı'daki kadınları askerileştirme tartışmasına dahil etmek" amaçlanıyor. ABD'de yaşayan Hırvatistanlı Galina Venediktova, "Bunu tartışmak çok önemli, çünkü Amerikalılar vergilerinin ne kadarının sosyal güvenlik, çocuk ve yaşlı bakımına gittiğine pek dikkat ettikleri halde, silah üretimi, silah satışı ve askeri bürokrasmin maaşlarından ne götürdüğüyle ilgilenmiyorlar bile" diyor.

KOSOVA

Drenika kadınları ve çocukları için ekmek

16 Mart günü binlerce kadın Priştina sokaklarındaydı. Drenica'daki kadınlar ve çocuklar için tam 50 kilometre yol yürüyeceklerdi. Kadınların Koordinasyonu ve Kadın Forumu tarafından düzenlenen yürüyüş Sırp polisince engellendi.

Kosova'da gerilim sürüyor. Mart ayı başlarmda Sırp polis ve askerleri, aralarında kadın ve çocukların da olduğu yüz kadar Arnavut'u öldürdü. 16 Mart günü on binlerce Arnavut kadının Kosova'nın başkenti Priştina'dan Drenika bölgesine yürüyüşü engellendi.

Kadınların Koordinasyonu ve LDK Kadın Forumu tarafmdan örgütlenen yürüyüşün başlama noktası Priştina'daki Dragodan bölgesiydi. Kadınlar Priştina ile Drenika arasındaki 50 kilometrelik yolu yürümeyi düşünüyorlardı. "Drenika Kadınları ve Çocukları için Ekmek" sloganıyla yürüyüş sabah 9'da başladı. Kadmlar ellerinde ekmek somunlarıyla sessizce yürüdüler.

Uzun kadın korteji geçmekte olan bazıları plakasız arabalarca tahrik edildi. Boşnak Sırp plakalı bir arabanın sürücüsü Priştina'daki Yüksek Ziraat Okulu'nun yanında Rahovek'li bir öğrenci olan Lendita Cena'ya çarptı. Cena tedavi için özel bir kliniğe gönderildi. Yürüyüşte adı belirlenemeyen bir başka kadına da araba çarptığı bildirildi.

Sırp polisi kadınların Fuş Kosova'ya' girişini engelledi ve daha fazla ilerleyemeyeceklerini, geri dönmemeleri halinde müdahale edeceklerini söyledi. Organizasyon komitesi Priştina ya geri döndü. Kadınlar, şehirdeki Uluslararası Kızıl Haç bürosunun önünde sembolik olarak ekmek somunlarını yere bıraktılar.

Priştina şehir merkezindeki Bozhur otelinin önünde bir Sırp polisi kordonu kadınların UNHCR bürosuna ilerlemesini engelledi.

Dragodan'daki Sırp polis kordonunun önünde kadınlar "Drenika için ekmek", "Drenika, Drenika" diye slogan attılar. "Katliamı durdurun", "Biz tehlikeye atılmış insanlarız," yazılı pankartlar taşıdılar.

Derleyen: A. Çiğdem Oztürk

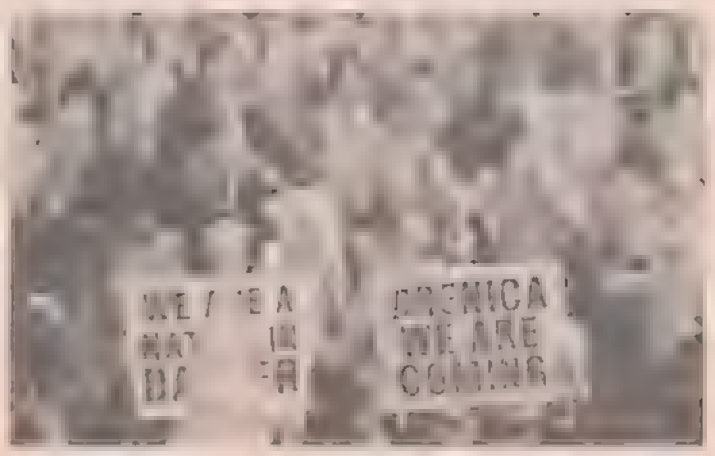

mîna urgan

“Ben bir dinozorum”

Mîna Urgan'ın anıları şu sıralarda dağıtıma giriyor. *Bir Dinozor'un Anıları*'nda gerçekleştirilmiş bir 82 yılın yanı sıra henüz gerçekleştirilememiş iki düşüne de yer vermiş Mîna Urgan; küçük de olsa bir tekneye sahip olmak ve bir şilebe atlayıp oradan oraya gezmek. Her akşam içtiği iki tek rakısından, kahvesinden ve beş tane sigarasından hâlâ vazgeçmeyen Mîna Hanım, evinin penceresinden geçip giden şileplere bakıyor özlemle. Bu gerçek olabilir. Ne de olsa bir “dinozor”dan hersey beklenir.

Mîna Urgan da, “Biraz Kemalist olmamaları imkânsız” denilenlerin kuşağından, Cumhuriyet kuşağından bir kadın. Şair kızı, şair karısı, şair annesi, bir İngiliz Edebiyatı profesörü. Kültür yaşamımıza çevirileri ve eğitmenliğinin yanısıra, *Shakespeare*, 5 ciltlik *İngiliz Edebiyatı Tarihi* gibi yapıtlarıyla da katkıda bulunmuş. Döneminin, muhalif politik çevresinin, sanatçı ve aydın çevrelerinin bir parçası olmuş, sosyalistlere yönelik baskılardan payını almış. Kadın olarak hiç ezilmediğini söylese de, 18 yıllık zor bir beraberlik, boşanma ve babasız büyüttüğü iki çocukla pek çok kadının kaderini paylaşmış. Feminizm olarak adlandırdığı bir tür erkek düşmanlığından hiç haz etmiyor Mîna Hanım. Kendi yaşamından çok feminizmi konuşmaya hazırlanmış bizimle. Bizse “tahriklere” kapılmamaya çalışarak, onunla Mîna Urgan'ın yaşamını ve kuşağını konuşmaya çalıştık.

Sizinle yapılan söyleşilerde, kız çocuğu ve kadın olarak hiç ezilmediğinizi söylüyorsunuz.

Ben talihliyim. Son derece uygar bir anne tarafından ve matriarkal bir ailede yetiştirildim. Onun için kadın olarak hiç ezilmedim. O kadar ezilmedim ve benim çevremde erkekler o kadar ezilirdi ki, büyüyeyim de şu erkekleri koruyayım derdim. İnanmayacaksınız, bütün önemli kararları kadınlar verirdi. Başta annem, sonra teyzem ve anneannem mühim durumlarda biraraya gelirlerdi. Mesela çok gençken dayımı yengem aldattı, Murat Belge nin babası Burhan Belge'yle. Matriarkal aile harekete geçti. Önce dayıma, “Bu kadın çok kötü bir şey yaptı ama bu kadın senin küçük oğlunun annesi, suçu üstune alıp boşanacaksın,” dediler. Zavallı dayım! Suçu üstüne aldı boşandı. Sonra gidildi aile dostu Burhan Belge'ye, “Sen bu kadının hayatını mahvettin, bunu hemen nikâhlayacaksın”. Böylece Burhan Belge'nin beş hanımından ilki oldu yengem. Böyle bir aileydi. Sonra ben nasıl koşullandırıldım. Herkes kızını evlenmeye koşullandırırdı o zaman. “Sen mesleği olan özgür bir kadın olacaksın. Bir evlilik yapmanı çok isterim. Ama evliliğin yürümezse ayrılacaksın, çocuklarına ve kendine bakacak durumda olacaksın”. Benim durumum o kadar müstesna idi ki, kadınların ezildiğini anlamıyordum.

Anneniz neden o kadar güçlüydü acaba, o da aileden mi kaynaklanıyor?

Hayır, hayır. Acaba Çerkezliğin mi etkisi? Bizde bütün kadınlar Çerkezdi, erkekler İstanbullu'ydu. Biliyorsunuz Çerkez kadını çok güçlüdür. Size Behice'nin (Boran) hikâyesini anlatmış mıydım? Behice Tatar ya, eşi Nevzat da Çerkez. Biz takılıyoruz Behice'ye, oyunuyoruz. Behice bir gün, “Kuzum Nevzat sana ne oluyor?” dedi, “Bırak Mîna övünsün, Çerkez'in kadını işe yarar, erkeği damızlıktır, hiçbir işe yaramaz”. Annem tabii müstesna bir insandı. O devirde, ben on bir, on iki yaşındayken, “Kızım insanın namusu kafasındadır,” dedi. “Çıkarın için bir herifle evlendin, ona çok sadıksın, çok iyi bir eşsin, ama sen orospusun,” dedi. “Ben öyle çıkar gütmeden sık sık sevgili değiştiren kadınlara orospu demem, çapkın kadın derim” dedi. “Çapkın da olmanı istemem” dedi, ki olmadım, “Bağımsız, özgür bir kadın olacaksın”. Ben böyle buyutuldüm.

Tek çocuk muydunuz?

Hayır, anne-bir kardeşim vardı. Çünkü ben iki yaşındayken babam ölmüş. Annem Falih Rıfkı yla (Atay) evlenmiş. Ben on beş yaşındayken de annem boşadı onu. Çok üzülmüştüm. Annemle evlendiği vakit dört yaşındaydım. O babalık duygusunu hep hissettirdi.

Arnavutköy Kız Koleji'nden mezunsunuz değil mi?

Ben dokuz yaşında Dame de Sion'a gittim beş av. Sonra Falih Rıfkı oradaki baskıyı görünce beni aldırdı. İlkokula hiç gitmemiştim. İlkokul diplomam olmadan, ne gibi pistonlar işledi o zaman, buna önem mi vermiyorlardı bilmem, on yaşında da Kolej'e girdim. Benim yaşımda olanlar, değil rahat okumak, yazıyorlardı, ben eski yazıyı bilmiyordum. On altı yaşımda meraklandım, kendi kendime öğrendim. Yine de kekeleyerek okuyorum.

Bugünlerde anılarınız yayınlanıyor.

Evet, *Bir Dinozorun Anıları* adıyla.

Hangi açılardan dinozorsunuz?

Yaş meselesi değil, kafa meselesi. Hâlâ eski değerlere inanmam, hâlâ komünist olmanı, hâlâ ateist olmam, bunlar dinozorluk. Özal sonrası değerlere inanmamak. Devletten bedava eğitim, bedava sağlık, bedava sigorta.

Anılarda neler var?

Yaşlılık ve ölümle başladım. Çocukluk gençlik daha sonra. Kronolojik bir sıra izlemedim. Tanıdığım bazı kişiler var. Ona tabii çok şaşacaksınız. Necip Fazıl (Kısakürek) var. dinci olmadan önceki hali. Evden çıkmazdı, çünkü annemin bir arkadaşına âşıktı. Çocukluğumdan beri tanırdım. Değil dinci, dindar bile değildi.

Nasıl dinci oldu?

Garip bir şey oldu. Bizim izahımız şuydu, bunun bir tiki vardı. Buna birisi demiş ki bir şeyh var Eyüp'te seni okur üflerse geçer. Bir hafta kadar da geçti. Galiba, ne olduysa o bir haftada oldu. Sonra da tabii hepimiz birden selam sabahımızı kestik, çünkü bizim gruptaydı. Yani Abidin Dino, Orhan Veli falan. Anıların o bölümünde mesela Neyzen Tevfik var. Behice'yi anlatıyorum.

Daha çok ekekler vardı galiba o grupta?

Yoo, kadınlar da vardı. Halet Çambel vardı, benim çocukluk arkadaşım. Sabiha Zekeriya'yı çok az tamdım. Benden çok büyüktü. O gerçek bir komünistti. Zekeriya değildi, sosyal demokrattı.

Cahit Irgat'ı o çevrede mi tanımıştınız?

Evet. O Beyoğlu'nun bohem, entelektüel çevresiydi. Tabii onları anlatmıyorum. Bir iki defa değiniyorum Cahit'e.

Kısa mı sürdü evliliğiniz.

Yok canım, ne kısası. On sene sürdü ama evlilikten önceki beraberlik de sekiz sene. Yani on sekiz sene. Ayrıldığımızda, kızım beş, oğlum dokuz yaşındaydı.

Evlenmeden önce birlikte mi yaşadınız.

Resmen öyle değil. Aynı evde değildik. Cahit bizim apartmana yakın bir pansiyonda otururdu. Evlilik zor. Ben çok zor ayrıldım Cahit'ten. Şimdiki kuşağa bayılıyorum o açıdan. Hele çocuk olmadı mı hiç mesele yok, hemen ayrılıveriyorlar değil mi?

Şimdi de o kadar kolay olmuyor.

Hayır çocuk olunca zor. İlişki derinleşmeden şıp evleniyor, yürümeyince de şıp ayrılıyor. Benim öyle öğrencilerim de var. Diyorum ki hep, “Mesele yok, ama yedi sene çocuk yapmayın.” “Neden yedi sene?” diyorlar. Diyemiyorum, “Cilkı çıkar yedi senede.”

Yedinci sene boşanma konusunda en kritik sene derler değil mi?

Bir de tabii erkeklerin andropoz dönemi... Azı-

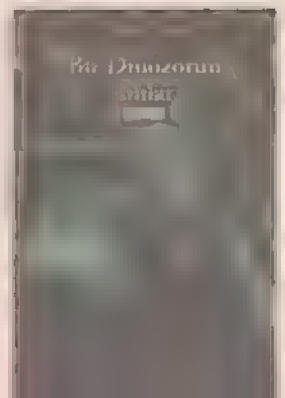

yorlar.

Sizin kuşaktan bu zamana değişmeyen şeyler de var galiba.

Ee canım, insan ilişkileri her zaman zor. Çocukla anne-baba ilişkileri bile zor. Ama anne babalar bunu kendilerinden bile gizler, kabul etmek istemezler, çünkü o kopmayan bir bağdır. Onu da anlatıyorum anılarımda, anne bir ebedi aşka mahkûm.

İki küçük çocukla, bir yandan çalışarak tek başına zor olmadı mı?

Şimdi benim için nispeten kolay oldu çünkü annemle ve dadımla otardım. İki huysuz ihtiyarla oturmanın güçlükleri var tabii ama rahatlığı da var. Fakülteye gittiğim vakit biliyordum ki çocuklar bakılıyor.

Çocuklarla ilgili suçluluk duyuyor muydunuz, ihmâl ediyorum diye?

Ee tabii, duyulmaz olur mu? Anne her zaman kendini suçlu hisseder. Çocuklara da yaranamazsın. Bişeyler vermek istiyorsun, belki yanlış bir şey veriyorsun, belki onlar yanlış görüyorlar. Benim suçum yumuşak olmaktı. Sert olmaya çalışınca da yüzüme gözüme bulaştırırdım. İnsan ilişkileri güç. En rahatı arkadaşlık ilişkisi. Orada bile sorunlar çıkabiliyor. 18. yüzyıl yazarı Dr. Johnson, "Sürekli onarımı altında tutmalısın dostluklarını" diyor. Sürekli emek vermelisin.

Anneniz ve dadınızla oturmak özel yaşamınızı da etkiledi herhalde. Boşandığınızda gençtiniz, başka ilişkiler...

Onlara annem karışmazdı.

Fransız Filolojisi'nden mezunsunuz değil mi?

Evet. Şimdi üniversitelilerin, kariyer akademik yapanların hayatına bakıyorum da, bir felaket. Kitabımda o devrin üniversitesini anlatıyorum, o fevkalade üniversite. Almanlar gelmiş. 33'te Darülfünun'dan üniversiteye geçildi, 35'te ben öğrenci oldum. O şaheser Alman hocalar. Kariyerini böyle paketleyip sana takdim ederler. İkinci sınıfa geçtim asistan vekili oldum. Ondan sonra da otomatik olarak asistan. Sonra İngiliz edebiyatı doktorası yaptım; Fransa'da başladım, İkinci Dünya Savaşı araya girince İstanbul Üniversitesi'nde bitirdim doktoramı.

Halide Edip Adıvar İngiliz Edebiyatı Bölümünü kurmuş ve başkanlığını yürütmüş. Gerilimli bir ilişkiniz varmış.

Çok çok. Anılarda anlatıyorum. İnsan olarak yücelttiğim yerler de var ama çok güçtü. İngiliz edebiyatı okumadan bölümün başına geldi. Beni derslerine girmeye mecbur ederdi. Dersleri tamamiyle uydurma. Cehaleti bir yana, ukala. 1940'dan 50'ye kadar hayatım kaydı. Halide Hanım'la hoca-asistan ilişkimiz, o bir felaket; büyükanne-torun ilişkimizde de kaprisliydi. Elli beş yaşındaydı ama yaşlı bir kadın havasına bürünmüştü, hani ben seksten çekildim der gibi. Başında bir eşarp, elinde bir baston, gereksiz yere.

Galiba o da çok acı çekmiş.

İşte onu anlatıyorum anılarda. Çok aşk acıları yaşadı o. Devletle de problemi vardı. Ama ben zannettim ki siz feminizm konusunda sorular soracaksınız.

Biz esas olarak sizin kuşağın deneyimlerini merak ediyoruz.

Ben çok mutlu bir donemde ve mutlu bir aile çevresinde yaşadım; İstanbul, okumuş insanlar, babam şair Tahsin Nahit, annem özel eğitim görmüş. Annem çok ilginç. Çok Müslüman. Bütün dinlere inanır. Oruç tutar, o akşam Rum arkadaşlarıyla kiliseye gider mum yakar. Ama başını örttüğünü falan görmedim. Kuran okurken örterdi. Annemin teorisi, Müslumanlık zamana ve mekâna göre değişmeli. Şütte'den domuz pirzolaları alırdım, bayılırdı. Çünkü o devirde Arabistan sıcağında sağlıksız, kurt dolu iğrenç bir etti. Ama şimdi tertemiz et. Ben ilk 45 yaşımda Allahü ekber diye bağıran insan gördüm. Gençler kolkola girmişler, Beyoğlu'ndan geçiyorlar bağırarak. Müslüman annem pencereye koştu, "Allah vermesin, irtica geliyor" dedi.

Anneniz gerçekten özel bir kadınmış. O devirde eşini kaybedip hayatı kendine zindan etmemek.

Hayır, hemen evlendi.

Siz bir daha evlenmediniz.

Hayır, ben bir defa yaptım o hatayı. Çok şaşıyorum o mutsuz evliliklerden sonra yine hemen evlenenlere. Mutlu evlilikten sonra evlenenleri anlıyorum bak. İşte hep derler, kocasını o kadar seviyordu, ölür ölmez evlendi filan. O evlilik zannediyorlar ki öyle bir şey her zaman. Evlilik güç. Aşk evliliği sorumluluktur. Ben olmazsam bu adam ne olur demeye başlıyorsun. Çok içerdi Cahit.

İçki yüzünden mi ayrıldınız?

Evet. Ben çok sevindim, biz boşandıktan sonra Cahit Cahide'yle (Sonku) birlikte oturmaya başlayınca. Cahit için iyi olur, belki az içer dedim. Çok edepli, çok hoş bir kadındı. Ben Paris'teyken geldi beni gördü. Çok mutsuzdu Tütüncü İhsan'la. Cahide Hanım ne güzel mesleğiniz var, niye sürdürüyorsunuz bu kadar mutsuzsanız dedim. Bana büyük bir dürustlükle, "Ben sizin gibi değilim, ben paraya alışmışını," dedi. Çok da iyi aktristti.

Sizin dönemde yine de çok mutlu evlilik var galiba.

Hayır yok. Çünkü uyum şart, kafa anlaşması şart, aynı tür yaşam şart. Yani o kadar çok şey lazım ki, bunların hepsinin birden olması zor. Bazıları yürüyor çünkü karşılıklı bir hoşgörü var. Bu hoşgörü herkeste yok, bende de yok. Aslında en iyisi kaptanla evleneceksin. Adam üç ay gidecek, gelecek, beş ay gidecek, gelecek. Başka yerlerin heyecanıyla gelecek.

Behice Boran'la ilgili söyleşimizde, "Eşiyle problemleri vardı ama bir entelektüel kadın bunları ne kadar sorun ederse o da o kadar ediyordu" demiştiniz. Burada aşkı hayatının merkezine almamak da var mı?

Tabii. Behice büyük davaların insanıydı. Halbuki normal bir kadının bir kocası var. Her şeyi ondan bekliyor.

Yazmaya geç başladınız değil mi?

Evet. 74-75'de sesimi yitirdim Amerika'da. Eyvah dedim, işlevim kalmadı hayatta, öleyim bari dedim kendi kendime. Sonra ameliyatla sesime kavuştum. Ama o sırada, hani insan yaşlanınca tutku-

larından sıyrılıyor ya, ben de öğretme tutkusundan sıyrılmışım. Daha doğrusu, sözlü öğretmeyi yazılı öğretmeye çevirmişim. Ondan sonra kitap yazmaya başladım. 77'de emekli oldum, 61 yaşımda.

Öğrencileriniz sizin eğitimciliğinizden hep övgüyle söz ederler.

Evet iyi öğretmen oldum. Öğrencileri seviyordum. Öğretmenin durumu aktörlüktür biraz. Ya inandırıcı olursun, öğretirsin ya da olmazsın, öğretemezsin. Seveceksin, öğrenciyi ciddiye alacaksın.

Politikayla ilişkiniz nasıldı?

Komünistim. Tahsin Yücel'in *Peygamber'in Son Beş Günü*'nü okudunuz mu? Oradaki komünist hep hapsedilmek ister, edilmez. Ben o durumdaydım. "Beni ciddiye almıyorlar," derdim. Başıma bir kere, Balyoz Harekâtı'nda bir şey geldi ama beş saat sürdü. Her ilerici derneğe girdim. Türkiye İşçi Partisi'ne girdim. Kapatıldı, yeniden açıldı, yeniden girdim. Sonra Sadun Aren'in Birleşik Sosyalist Parti'sine girdim. Sonra ÖDP'ye girdim. Pro-sovyetik olmadım çünkü orayı gören komünistlerin kitaplarını okurdum, onları dinlerdim. Sovyet duruşmalarını okudum. Behice'yle en büyük tartışmamız da buydu zaten. Ama örgütlenmeden, o politikadan hiçbir şey anlamazdım. Bir kongrede mesela, önce Behice konuştu, sonra Mehmet Ali konuştu. Ben ikisini de alkışladım. Çıktım herkese, "İkisi de ne güzel konuştular," diyorum, tuhaf tuhaf bakıyorlar ne salak kadın diye. Meğer parti ikiye bölünmüş. Bana göre ikisi de güzel konuşuyorlar, sosyalizmden bahsediyorlar.

Cumhuriyet sonrası dönem sizin kuşağın kadınları için ne ifade ediyor?

Mustafa Kemal kadınsız bir toplum olmayacağına inanmış, onun için kadınları eğitiyor. Köyleri bilmem ama kentlerde kadınlar için mutlu bir dönem o dönem. Benim yaşımdaki kadınlar Kemalisttir, Kemalist olmamaları imkânsız. Ben tramvaylardaki perdeyi hatırlıyorum. Bizim aile zaten ilerici. Dedem, hiç kimse denize girmezken, (erkekler de girmezdi) çocuklarını denize sokuyor. Annem balık gibi yüzerdi. Yani aileyle Cumhuriyet örtüştü. Cumhuriyetten sonra, 40'lı yıllarda genç kız arkadaşlarım Anadolu kasabalarına tayin olduklarında kısa pantolon giyip bisikletle gezerlerdi o zamanın köyünde. Şimdi olmaz böyle şey. 50'lerde, Demokrat Parti zamanında geri dönüş başladı.

Kadın-erkek ilişkilerinde de aynı rahatlık var mıydı?

Zannetmem. Annemin bana verdiği özgürlük başkaydı. 17-18 yaşımdayken, "Kızım genç kız oldun. Dağlarda, tepelerde, muhallebicilerde dolaşma. Evin var, odan var," dedi. Bak ne akıllı, hem de kimmiş görecek, bilecek tabii. Belki herkes için bu derece özgürlük yoktu ama aşk evlilikleri olurdu. Yani ben çok sonra idrak ettim ki herkes benim durumumda değil. Yine de feministlerin erkeklerin hepsi kötü demelerine katılamıyorum. Bu tür feministler var. Yahu insanlığın yarısı kötü olur mu? Benim tezim, bu kadın meselesinde, salt kadın da, salt erkek de bir felaket. İnsan dediğin kadınsı bilinen özelliklerle erkeksi bilinen özelliklerin bir toplamı. Kadın edebiyatı diyorlar, anlamıyorum. Mustafa Kemal kâğıt üstünde bütün hakları verdi, oy hakkı verdi, teorik olarak. Avrupa'ya çok geç gelen şeyleri verdi. Feminisler diyorlar ki, okumuş kentli kız da şartlanıyor. Köydekini anladık şartlanıyor. Okumuş kız niye şartlanıyor, şartlanmasın efendim. Kafası var, bilgisi var. Benim bir tezim de, toplum erkeği daha çok eziyor. Erkek ağlamaz, erkek para kazanacak, erkek olacak. Toplum onu ezdikçe o da karısını çocuğunu eziyor. Bana kalırsa ideal komünist toplumda bu sorun biter. Bir de şunu fark ettim, psikolojik sorunu olan kadınlarda saldırgan bir feminizm oluyor. Bir çeşit kin. Genellemeler yapıyor. Yok erkekler şöyledir, böyledir; erkek kırkında azar.

Ama siz de demin demediniz mi andropoz döneminde erkekler azar diye,

E öyle bir olay da var. Kadını anne olması frenliyor. Menopoz döneminde kadın genç erkeğe âşık olursa kendini ayıplıyor, sırf çevre ne der diye değil, kendine yakıştıramıyor. Bu son elli yıl cinsel özgürlük dönemi yaşadık. Eskiden eşcinsel hapse giriyordu, şimdi göğsünü gere gere dolaşıyor. Ben bu cinsel özgürlüğü çok doğru buluyorum. Yalnız cinsellikle duyguyu ayıramıyorum. Ben ille duygu olsun derken belki fazla tutucuyum, yani dinozorum.

Nesrin Tura

Başkaldırı öyküleri

Punkların gözbebeği Patti Smith bu gün elli iki yaşında ve son albümü *Peace And Noise* ile gündemde. Geçmişe bakıyor ve "Kendimi tanrıya satmadım" diyor.

Patti Smith için "punkların kraliçesi" diyorlar. Ne çelişki! Punk hareketi yeryüzünü kral ve kraliçelerden temizlemeye yeminli değil miydi sanki? Patti böyle bir hareketin en önemli kadınlarından. Gözünü budaktan sakınmayan, "Müziğe siyasi bir amaçla başladım. Dünyada olup bitenler benim kalbimi kırıyor" diyebilen bir sanatçı. Geçen yılın sonlarında piyasaya sürülen albümü *Peace And Noise* ile kulaklarımızı onurlandırdı. Otuz yıldır sürdürdüğü müzisyenliğinin yanı sıra edebiyat alanındaki çalışmaları, şairliği ve tabii "asiliği" ile küçük dünyalarımızı sarsıyor...

Turkiye'de yayımlanan nitelikli müzik dergileri, *Roll* ve *Çalıntı* son iki yıldır Patti Smith'le yapılan röportajlara yer verdiler. Buna rağmen O'nu bandrollü kasetlerden dinleyemedik. Müziği hep fotokopi kapaklı kayıtlarla ulaştı bize. Sevdiğimiz müzik dergilerinin kapaklarındaki ve sayfalarındaki görüntüsüyle, siyah giysili kadınsı bir erkek çocuğu olarak yer aldığı fotoğraflarıyla anımsadık onu. Gözlerini gözlerimize diktiği bu fotoğraflar koli bantlarına direnen nemli öğrenci evi duvarlarımda karşımıza çıktılar. Gözleri dikkat çekiciydi, gece kadar karanlık ve bir tanrıçadan beklenmeyecek kadar vaadsiz. Patti Smith kendisine yakıştırılan kraliçelik ve tanrıçalık ünvanlarını tınmıyordu, hiç üzerine alınmamıştı sanki. Zaten röportajlarından birinde "Hiç bir zaman çok başarılı olmadım" diyordu.

Patti Smith bu gün Alanis Morrisette, PJ Harvey, Courtney Love gibi sözü dinlenen kadınlarla birlikte anılıyor. Ama örneğin Courtney Love'ın tersine, Patti'nin kendi etkinliğini hafife alır bir hali var. "Yaşama dair her türlü acıyı çektim" derken yalan söylemiyor olmalı.

"Yaşarken her türlü acıyı çektim"

Patti Smith'in yaşamı 1946'da Chicago'da başlıyor. Babası bir fabrika işçisi, annesi bir zamanlar caz şarkıcılığı yapmış bir garson. Annenin bir Yehova Şahidi olması, evde pek çok dini kitap ve broşürün bulunmasını sağlıyor. O yıllar ileride ortaya çıkacak gizemci punk'ın temellerini hazırlıyor.

Patti çocukluğunu anlatırken "Ben rock'n roll'un icad edilişini gördüm" diyor. O'nun büyüdüğü yıllar Bob Dylan'lar'ın, Jim Morrisonlar'ın, Rolling Stoneslar'ın parlamaya başladığı zamanlar. Patti için müzik sevgisi şiir tutkusuyla birlikte gelişiyor, hatta belki de şiir daha derinde bir yerde tohumlanıyor. William Blake, Baudelaire, Rimbaud bu dönemde giriyorlar yaşamına. Ama o işçi sınıfından bir ailenin kızı ve ilgi duyduğu alanlarda eğitim alacak parayı bulamıyor. Burslarla sürdürmeye uğraştığı ve disiplinsizliğiyle çıkmaza giren okul yaşamı hamileliğiyle sona eriyor. Zamansız bir hamilelik yalnız ve genç bir kadın için bir felaket. Bebek doğar doğmaz, bir aileye evlatlık veriliyor. Doğumdan sonra New Jersey'de fabrika işçiliği yapmaya başlıyor Patti. İleride kariyerinin en duyarlı ve en vurucu şarkılarından birinde, *Piss Factory*'de bu dönemi şöyle anlatacak:

"Yaş on altı ve borçları kapatma zamanı
Bir sidik fabrikasında iş buluyorum, boruları kontrol etmek görevim
Haftada kırk saat çalışıyorum, 36 dolara

Burası cehennem gibi sıcak
Sıcaktan düşünemiyorum.

Otekiler kazık yedikleri anlayamayacak kadar uyuşuklar."

İşçilik gunlerinde ilk şiirler belirmeye başlıyor. (Bir yandan da Rimbaud'ya aşıktır Patti. Rimbaud ise yola çıkışları kutsayan bir şair: "Yola çıkış, yeni sevgiler ve görüntüler içinde.") Rimbaud'nun şiirlerini zihnine kazımış ünsüz kadın şair Paris'e gidiyor. 1969 yılı. 1968 Baharı'nın anıları çok tazeyken, genç insanlar "Arzularının bilincinin özgürluk" olduğunu yüksek sesle söylerlerken. Aslında Rimbaud'ya âşık ka-

Albümleri

Horses 1975, *Radio Ethopia* 1976, *Easter* 1978, *Wave* 1979, *Dream of Life* 1988, *Gone Again* 1996, *Peace And Noise* 1997.

...i çok seven kadın

dınların ortak dürtüsü bu olmalı, bir anda kalkıp Parisler'e gitmeleri, sonra da tıpış tıpış geldikleri yerlere dönmeleri. (Ben bir tanesini çok iyi tanıyorum.) Patti de dönüyor Amerika'ya. Witt adlı şiir kitabının başında kendisini annesiz, cinsiyetsiz, ülkesiz biri olarak tanıtsa da, pekâlâ da anneli (annesinin inançlarının etkisinde), cinsiyeti kadın (gizlemeye çalışmakla yok olmuyor bu) ve Amerikalı (Bir Amerikalı'nın ülkesizliği bu devirde neredeyse düşünülemez).

Patti Smith'in Paris dönüşü yaşamında yeni sayfalar açıyor. Daha sonraları aşkı ve en yakın dostu olacak Robert Mallathrope adlı fotoğrafçıyla tanışması, Chealsea Hotel'deki sanat çevresine girmesine etken. Rock dergilerinde iş bulması, şiir kitaplarının yayımlanması da bu çevrede iyi bir yer edinmesini sağlıyor. Böyle böyle başlıyor müzik çalışmaları da. 1974'de ilk 45'liği, 1975'de ilk albümü, sonra da müthiş sahne performansıyla söz ettiriyor kendinden. Ama işte kötü şans, Patti'ye nazar değiyor ve kadınımız sahneden düşüp boyun kemiğini zedeliyor. Beklenmedik bir hamilelikten beter bir durum bu, ilkinde bebeği kaybetseniz de elinizde "kendiniz" kalıyor. Ama şimdi "kendiniz" de kırıksınız, tam anlamıyla kırık. Tuhaf bir sınav gibi. Patti bu sınavı geçiyor, uzun süren tedaviler, sahneye boyunlukla çıkabilecek cüret. Biz Türkiyelilerin seksenler boyunca TRT1'de pazar sabahları izlediğimiz "aile filmlerinde" sakat kalıp yılmayan ve iyileşen sporcular gibi, Patti de eski formuna kavuşuyor. Çalışıyor, savaşıyor çalışmak için. Ellisine geldiğinde bir söyleşide; "Gençken ünlü olmak, fotoğrafımı bir derginin kapağında görmek bana heyecan verici gelirdi" diyebilecek. "Ama sonunda bunun bir pazarlama ovunu olduğunu gördüm. Ünlü olmak benim başlıca amacını değildi. Başlıca amacım daima çalışmak oldu." İnsan ona inanıyor.

70'li yılları dört albümle kapatıyor Patti Smith. Varoluşçular, uygunsuzlar, siyahlar arasında. Siyahlar'ın, Yahudiler'in, beatnikler'in kültürünü soluyarak. Tek dini müzik. Ama müziği bir din, edebiyatı ise tutkusu gibi ele alıyor. 1971'de 200 kişi karşısında şarkı söylerken, 1979'da konserlerine 70 bin kişi geliyor. Artık basınla arasına mesafe koyabiliyor, istemediği tek bir soruyu yanıtlamamakta direniyor. Dostlarından Allen Gingsberg'in "Bir mum yak, dansa devam et!" öğüdünü tutuyor.

Sonra on dakika ara. 1980'de evleniyor Patti Smith. Artık yalnız evde kocasına mı mum yakıp dansediyordur, nedir, onu ortalıkta göremiyoruz. Eş ve anneliğe doğru bir evrimleşme. Şimdilerde Madonna'nın evrimleşmesi dillerde, kadın çocuk doğurdu, benini aldırdı, Budist oldu diye takdir toplıyor. Ben çocuk doğurmadığım için (*Pazartesi* kadınları yaşın küçük, sakın ha, diyorlar!) bilemiyorum ama herhalde yazmayı bırakmam öyle bir durumda, benlerimden de memnunum. Ama küfürbaz Patti Smith -annesinin kadınsı davranışlarını taşımaktan utandığını söylemiş bir Patti Smith- nikâhın ve doğumun kerametine kapılıyor. İki çocuk var ve dokuz yıl albüm yok. "Turneye çıkamam, iki çocuğum var" diye açıklama yapıyor basma. Patti'nin çekilişi kendi tercihi olmalı. Ama dinleyiciler huysuzlanacak, tabii. 1988'de nihayet piyasaya çıkan albümünde gitarist kocasının etkileri büyük. Kim bilir Patti Rimbaud'yu kocasıyla aldatıyor...

Büyümüş, anne olmuş, dinginleşmiş Patti, "O zamanlar büyüme çağındaydık" diyor yetmişlerden söz ederken. "Daha çok başarılı oldukça daha alçakgönüllü oluyorsunuz. Dinleyiciler sizi seviyor. Sizi başarılı kılan bu sevgi. Sevgi sizi alçakgönüllü yapıyor. Ukalalığın en önemli nedeni kabul edilmemişliktir." Belki haklı ama ne bileyim, insan bazen bu kadınlar keşke hiç büyümeseler diye düşünüyor. Ukalalık da bazen işe yarayabilirdi. Neyse. Seksenlerin Patti Smith i saygı ve insan haklarından söz ediyor çokca. Artık müziği değil, yönelimi punk. Yedinci albümü *Gone Again* kocasının, en yakın dostunun ve erkek kardeşinin ölümlerinden sonra çıkan bir çalışma.1989'da ölüm üzerine yazdığı şiirlerinden oluşan kitabıyla paralel şarkıları. Kişisel acılar konusunda deneyimli Patti Smith, 1996 Haziranında, "İyi şeyler üretmek ve ailem için iyi bir yaşam sağlamak istiyorum" diyor.

Derken 1997'nin sonunda W. S. Burroughs'a adanan *Peace And Noise* albümünü buluyoruz karşımızda. Bir müzik eleştirmeni olağanüstü bulduğu bu albümdeki akıcılığı ve doğallığı, "Patti sanki canı sıkıldığı bir anda garajına gitmiş ve bu şarkıları kaydetmiş" diyerek açıklamaya çalışmış. *Peace And Noise*'da öfkeli punk ile bilge şair arasında gidip gelmiş Patti. 1976'da müziği lirik ve felsefi açıdan genişletmek istediğini anlattığı söyleşiyi anımsıyorum da, istediğini elde etmiş şimdi. Rimbaud'dan, Whitman'a, Jean Genet'den Artaud'ya, bir yığın esin kaynağını müziğiyle bir araya getirmiş. AIDS'e, göçmenlere, kitle intiharlarına, savaşlarda ölenlere yer açmış dizelerinde. Daha bir kadın. Daha siyah. Rock dünyasının onu sürekli uzaklaştırmaya çalıştığı kadın iç dünyasında yüzüyor çaktırmadan. Rock dünyası her ne kadar protestliğe yer verse de, kadını şablonsuz ele alamaz. Bock kadınları ya yavru, ya hanımefendidir. Patti yetmişlerde bu kategoriye çift cinsiyetliliği eklemişti. Kadınlara da aşk şarkıları söylemedi değil. Ancak ve ancak kadın dergileri ya da kadın muhabirlerle konuşurken içini dökebilmişti. Çirkinliğinin (kendine haksızlık ediyor) intikamını aldığını, ailesinin ona "Görüntün için üzülme, bak dünyanın en büyük ressamı Picasso da senin gibi şekilsiz kadınları idealindeki kadın olarak resmediyor" dediğini hemcinsi gazetecilere anlatmıştı. Saçlarını kendisinin kestiğini, siyah kına aramak için Arap mahallelerini dolaştığını da. Oysa herhalde onu kadın olduğunu gizlediği için çok takdir eden vardır, feminist olmadığını söylediği için de. Erkekler için erilliği aşmak bu kadar imkânsızken ve küçültücüyken, yaratıcı kadını dişiliğinin ötesine geçiyor diye alkışlarlar. Patti Smith feminist olmadığını söylüyor, kadınların ve başkaldırının biraraya geldiği öykülerden hoşlandığını açıklıyor. *Küçük Kadınlar*'dan Jo'yu tutuyor. "Kadınlar özgürleşmenin yanı sıra başka açılardan da yaşam yarışında yer aldıklarını belirtmeli" diyor. "Ben bu yüzden rock'n roll'un cesur, şairane, siyasi başlangıçlarını anımsatmak istiyorum."

Peace And Noise bu başlangıçların anımsandığı bir albüm. Ancak çocukları uyuduktan sonra yazı yazabilen onlarca kadın yazardan birinin yaptığı bir albüm. İşte bu kadın şu aralar durup durup New Jersey'deki fabrika günlerine değiniyor: "İnsanlar sendikasız ve kötü şartlarda çalışmaya razı oluyorlar. Bu rıza gösterme zorunluluğu benim isyanımın en büyük nedeni. Punk insanların komik saçlarla mutlu olması mıdır? Ben halkımla ilgileniyorum."

Kendini tanrıya satmadığını iddia edebilecek güçte bir kadın, dans etmeyi sürdürüyor.

Gamze Deniz

atillla'nın sıdıka'sı atıf yılmaz'ın elinde

"kız anne senin vizyonun şinmüş"

atilla atalay'ın sıdıka'sının önce taklidi geldi ekrana. çok sevildi. atıf yılmaz'ın sıdıka'sı ise bir süredir ekranda.

atilla atalay, sıdıka'yı ilk yazdığında bu kadar uzun süreceğini, bu kadar sevileceğini tahmin etmiş miydi acaba? annesi safiye, abisi samim ve adı anılmayan babası. ailenin bütün fertleri sıradanken sıdıka başkadır, bilmiştir, konuşur, değerlendirir ("Ay, hakkatten tarih dejavudan ibaret...") cevabını alır ("Dejavu ne kız? Kötü bişeyse öyle deme anneye!"), çok ileri giderse de annesinden terliği yer. işe babasıyla abisi karışıp şiddetin dozunu artırmazlarsa terlikle idare eder. ama o, hepsinden çaresizce akıllıdır, hiç birinin bilmediklerini bilir.

ilk günlerin sıdıka'sı daha cin fikirliydi. bilime ilgisi sosyal konulardan çok pozitif disiplinlere yönelikti. sonradan değişti; horlanan ama aklı temsil eden vicdanımız oldu.

sıdıka atilla atalay'ın gözbebeğidir, onu bacısı gibi sevdiğini hep hissederiz. atilla ise rahmetli ismet çelik'in el verdiği yazarlar içinde en kabiliyetlisi, en komiğidir ve yıllarca sıdıka'yı, hani döktürdü derler ya öyle işte. mesela yaramaz ve hain bir çocukla ilgili olarak, "Allah bilir evde legolardan bir bölü bin ölçekli Autşivitz toplama kampı yapıp, içinde oynuyordur..." kadar zekice bir yorum yapılabilir mi?

eleştirel kaltak

"Hani şu son popçu var ya, Mirkelam... Yenii imajına saç diktirmiş diyolar... Karısı dikmiştir herhal, hamarat bir kıza benziyo... Dediğin gibi dikiş yırtış biliyo galiba... Doğru söölüyorsun, zaman bööle... Elceğiziyle kocasının kotunu yırtıp saçını diken, akşama Gülriz'in mutfağından A-Laluna yemekler pişirip yol gözleyen kızlar var artık... Türkiye değişiyor..."

moda diye giyilen hırpani kıyafetler, biçimde, biçimsel değişiklikler. bir dönem, hayatımız, bir parça her birimiz.

"Abin de takıyo o aksırozun bezinden, bandanasından.

- Takıyo da, hıyar yıkattıktan sonra ütülemezsen kavga çıkarıyo ama... Yırtık kotlarına bile kılıç ütü istiyo... Ütületeceksen niye yırtıyon cins? Titiz Protest... Disiplinli serseri... Peh... Beyni kaval ruhu şişane... şizo Euro... (....) Ben de Kozmo kızı olmak istersem... Boy friendimle, dil serbes, Fransız öpücüğü çekerse canım?

- Kazmayla yarar kafanı baban... Euroluk da biyere kadar... Kocan açar duvağını, münasip görürse Euro filan olursunuz... Damat keser bıyığını, bandanasını bağlar, sen de bi plazaya işe girersin...

- Dugunumüzün videosunu da Sinan Çetin, batılı anlamda klip estetiğiyle çekiverir..."

şimdi bunları okuyunca insan şu sıdıka'yı kaçırayım, bir basın kokteyline filan götüreyim, artık hangi yükselen değerli köşe yazarı denk gelirse onun ağzının payım versin diye düşünmüyor mu?

çünkü atilla atalay'ın ve arkadaşları olan mizahçıların o zamanki işlevlerinden biri gerekli ağızlara parmakla bal çalanlara inat pay vermekti. konumuz mizah dünyasındaki değişiklikler değil. ama atilla'nın gözlem gücünün değilse bile bu gücün bu kadar verimli olmasının sebebi etiler'le nişantaşı'ndan uzakta yaşadığı hayat, çocukluğu, gençliği, o zamanlarını geçirdiği alt orta sınıfla barışıklığı, onlara olan bağlılığı değil mi? atilla zekidir ama belki onun kadar zeki olan nice plaza yazarı şunu yazamaz.

"Farkındayım, sen her Türk erkeği gibi, asker dönüşü Saadet Düğün Salonu'nda akrabalarımızın kavga ediceği bir törenle kendince 'temiz' bulduğun bir aile kızıyla yaşamının bundan sonraki bölümünü geçirmeyi, bir Tempra almayı, hafta sonları Fener'in maçına gitmeyi; olmadı, decoder karşısında pijamanla televizyona kilitlenip kutu bira içmeyi planlıyorsun..."

sıdıka'yı bu kadar kıymetli kılan bu ve buna benzer pasajlardır zaten. cümle âlem kadınların nesiyle dalga geçsek, ay rimelli gözlerinin üzerindeki kaşlarını

da alıyorlar, ne komik değil mi, üstelik de salaklar, misal kestaneyi çizmekten bahsetsen kestane pastası yaparken çizmeden önce beş dakika kaynar suda tutunca kolay oluyor diyorlar gibi kadınları aşağılayan, onlarla dalga geçen bir mizahın peşindeyken sıdıka kılığına girmiş atilla atalay, resmen ve de güzelce erkekleri alay eder, helal olsun!

Havuçları vagondan at!

işte yıllar böylece yılları kovalar. bizler, yani feminizmle de alakalı mizah dergisi okurları zevkle sıdıka'yı okuruz. o zamanlar mizah açısından televizyon ekranlarında durum pek parlak değildir. dergilerin pırıltısının yanında iyice sönük kalan şeyler yapılmaktadır. işte tam o sıralarda ekranlarda lütfiye ve mükremin ortaya çıkar. yılmaz erdoğan'ın tiplerinin atilla atalay'dan kabul göremeyecek kadar esinlenmiş olduğu aşikârdır. yılmaz erdoğan, *pazartesi* bürosu da dahil bir çok yerde kadınların gözdesidir; kendisine yönelik eleştirilere karşı ne kadar hırçın olabildiğini biliyoruz. birkaç hafta önce *tempo* dergisinde şiirlerini eleştirenlere verdiği cevap denemeyecek karşılıklar bu müsamahasızlığı bir daha tespit ediyor. atilla atalay ise, yukarıda bahsettiğim intihal karşısında olgun davranır. sıdıkagil'in evini birileri gözlemektedir, gördüklerini yazmaktadır. şifreli konuşmaya karar verirler. sıdıka safiye hanım a, "Mesela sen bana 'Perdeyi ört kız' diceğine 'havuçları vagondan at' şeklinde şifreli olarak şeet..." der. kahraman mizahçı ölmemiştir henüz. en azından okurun karşısına çıkarken, haysiyetini, tokgözlülüğünü, kalenderliğini takınmaktadır. şimdilerde buna da şükretmiyor muyuz?

yine de, sıdıka'yla mükremin arasında büyük fark olduğu kanaatindeyim. bir kere birisi sıdıka, ötekisi mükremin. yani biri kadın, öteki erkek. atilla'nın kahramanı sıdıka'dır, yılmaz erdoğan'mkiyse mükremin. sıdıka'da samim abi acımasız, budala ve zavallı, baba ondan hallice ama yine de pek makbul olmayan bir biçimde tarif edilmişlerdir. sıdıka, zeki ve akıllı, bu açıdan ona yaklaşamasa da annesi safiye hanım hayatın ve gerçeklerin farkında ve iki kadın da çaresizdirler. samim'i de babasını da sevmeyiz. mükremin ise, öyle midir? tadından yiyemeyenler, yanında yatmanın havalini kurmaktadırlar. lütfiye zekiyse de annesi hepten aptaldır. samim'in kabadayılığı içimizi bulandırır, mükremin e ise bayılırız.

yani. bizim buralardan bakıldığında sıdıka mükremin'i döver. onu da yapamazsa çenesiyle bıktırır.

ve sıdıka ekranlarda

işte biz bunları düşünürken duyduk ki atıf yılmaz sıdıka yı televizyon için çekecekmiş. atıf yılmaz yol yordam bilen, mizah duygusu olan bir sinemacıdır. üstelik çevresinde çoğu akıllı kadınlar eksik olmaz. zamanında çektiği filmlerden "kadın filmi" diye söz edildiğini de biliyoruz. en azından hayatla bağları olan şeyler çektiğine şahidiz. yani okurları olarak sıdıka'yı helal etmiştik ona. gelin görün ki ilk bölümler hayal kırıcıydı. atıf amca'sı sıdıka'ya pek ısınamamıştı sanki. o yüzden yazmak içimden gelmedi. son zamanlarda ise öyle değil. ama yine de dikkatimizi çeken şeyler var. atilla atalay'ın yine çok tatlı bir tipi olan baturalp hoca iyi olmuş da samim'e karşı biraz müsamahalı değil mi atıf yılmaz? hem bizim tanıdığımız sıdıka hiç gülünç duruma düşmezdi? niye ikide bir bizi mahcup ediyor? atıf yılmaz'ın kadınları tanıdığı söylenir, belki de sıdıka gibi kızlar yoktur etrafında. ya da atilla kadar iyi tanımıyordur sıdıka'yı. ya da yoksa atilla... hayır, buna inanmak istemiyoruz. başka hiçbir şeyin karşısında pes etmediğimizde, hayal kırıklığına yenildiğimiz şu günlerde atilla ne bize ne sıdıka'ya bunu yapmaz. yok, o kadarını aklımıza bile getirmeden seyrediyoruz sıdıka'yı. hadi bakalım, "yumuşatmış" demeyelim yazar çocuğa.

ayşe düzkan

Sıradan Şiddet

Aysel Yıldırım'ın "Sığmaklarda Kalan Kadınların Uğradığı Şiddetin Boyutları" adlı, master tezi olarak kabul edilen araştırması özüne dokunmadan kısaltılmış ve kitap olmuş. Kitabın arka kapağında yer alan tanıtma yazısında verilen örnekler ise oldukça ürkütücü:

- Ev kadınları çoğunlukta olmakla beraber doktor, mühendis, işletmeci, öğretmen gibi üniversite mezunu, meslek sahibi kadınlar da erkeğin şiddetine uğramışlardır.
- Her meslekten erkek şiddete başvurmuştur.
- Şiddete uğrayan kadınların yarısı intihara kalkışmış ve defalarca denemişlerdir.
- Şiddete uğrayan kadınların tamamına yakını haftada birkaç kez şiddete uğramıştır.
- Kadınların çoğunluğu erkeğinin cinsel arzuları yüzünden şiddete uğramıştır.
- Şiddete uğrayan kadınların çoğunluğu, şiddete başvuran erkekle evliliklerini nefretlerine rağmen yıllarca sürdürmüşlerdir.
- Şiddete uğrayan kadınların tamamına yakını çocuklarını dövmüştür.
- Şiddete uğrayan kadınların 3/4'ünün annesi de kocası tarafından şiddete maruz bırakılmıştır.
- Şiddete uğrayan kadınların tamamına yakını depresyon geçirmektedir.

Kitabı kaleme alan Aysel Yıldırım ise kadın hareketinin içinden bir kadın. Şu anda Başbakanlık-Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nda sosyal hizmet uzmanı olarak çalışan yazar, Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümü'nden mezun olup, yüksek lisans öğrenimini aynı üniversitede Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı'nda yapmış. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'ne bağlı hizmet veren Bilgi Başvuru Bankası'nın fikir ve hayata geçirilmesi aşamalarında görev yapmış. 1984 yılından bugüne kadar kadın kurtuluş hareketi içerisinde kadınların sorunları ve kadın politikası ile ilgili birçok kampanya ve etkinliklerde yer almış ve Ankara Perşembe Grubu üyesi. Kitabın gelirini ise Mor Çatı ile Kadın Dayanışma Vakfı'na bırakıyor.

Aile içi şiddete uğrayan kadınlar üzerinde yapılan, şiddeti psiko-sosyal, ekonomik, kültürel ve kurumsal hizmetler boyutlarıyla inceleyen, açıklayıcı bulgu, sonuç ve değerlendirmeler içeren ilk geniş kapsamlı bilimsel araştırmalardan birini içeren kitap, kadınlara uygulanan şiddetin gerçekliğini ve korkunçluğunu gözler önüne seriyor.

Sanat tarihinde kadın sanatçılar

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Nisan ayı'nda "Sanat Tarihinde Kadın Sanatçılar" konulu konferans dizisi düzenleyecek. Konferanslar, M.S.Ü. Sanat tarihi Bölümü öğretim üyesi Prof.Dr. Ayla Odekan tarafından verilecek. Ayla Odekan Mimar Sinan Üniversitesi ve Teknik Üniversite'de mimarlık tarihi ve sanat tarihi dersleri veriyor. Odekan, aynı konuda Dışlanmışlar isimli bir de kitap yayma hazırladı. Konferans dizisi, İnsan Merkezli Dünya'da Kadının Sanat Üretimi, Reform Hareketinin Ardından Kadının Sanat Üretimi, Akıl Çağında Kadının Sanat Üretimi ve Feminist Sanat konularında olup, dört hafta sürecek.

Ayla Odekan konferans dizisinin amacını şöyle anlatıyor; "Feminist hareketin hızlandığı 1970'lerde kadının sanat üretimi konusuna ilgi arttı ve profesyonel sanatçı olarak sanatın her kolunda kadının etkin olduğu gerçeği aydınlandı. 1985'de yayımlanan *Dictionary of Women Artists* 21binin üzerinde kadın sanatçının ad ve bilgisini topladı. Yine de, H.W. Janson'ın *History of Art* kitabının 1986 baskısına ancak 20 kadın sanatçı girebilmiştir.

Antik dönemden öteye yazılı kaynaklarda kadın sanatçılara ait bilgiler bulunuyor. Kadınlar ataerkil toplum yapısı içinde tüm sınırlamalara karşın sanatta etkinliğini korumuş ve bunun için mücadele vermişler. Belgelerde kadın sanatçıların yaşamlarını kazanabildikleri, saray sanatçısı oldukları, ödüllendirildikleri, okul kurdukları, öğrenci yetiştirdikleri, sanat hakkında düşünce ürettikleri, haklarında eleştri ve şiirler yazıldığı anlatılıyor. Aralarında kimileri düzenlemede ve ikonografide özgünlük yaratmışlar. Kimileri de sanatçıları etkilemiş, sanata biçimsel ve teknik yenilik getirmişlerdir.

"Sanat Tarihinde Kadın Sanatçılar" konulu konferans dizisi, sanat tarihinde unutulmuş kadın sanatçıları değerlendirmenin ötesinde ataerkil toplum yapısında kadının verdiği mücadele öyküsüne sanat alanında katkıda bulunmayı amaçlıyor."

Bilgi için: Hülya İskender: 0212 523 74 08-534 95 50
Ayşe Durakbaşa: 0216 327 11 44.

Alev Oskay'ın Deniz Kokusu isimli Seramik Rölyef Sergisi 13 Nisan-29 Nisan arasında Atatürk Kitaplığı Sanat Galerisi'nde...
Deniz Kokusu, Trakya Üniversitesi'nde master çalışmasına devam eden Alev Oskay'ın ilk kişisel sergisi.

PANO

- Bir kadın kuruluşunda çalışmak üzere kadın muhasebecilerin telefonlarını bekliyoruz.
Tel: 0212 248 16 80.

- Bir kadın kuruluşunda çalışmak isteyen kadınların aramalarını bekliyoruz. İlgilenenler için
Tel: 0212 248 16 80.

- Boğaziçi Üniversitesi öğrencisi İngilizce ders veriyor. Akşam 18.00 ve 22.00 arası aranabilir.
Tel: 0212 245 07 86.
Özgür Kaçar

- Fena halde işsizim. Bıyıklı ve duyarsız işverenlerle görüşmeler yapıp komik rakamlar duymaktan, emeğimin ve ideallerimin hiçe sayılmasından bıktım. Dört yıl büro deneyimim var ilgilenenlere özgeçmişimi fakslayabilirim, büro ya da farklı bir iş olabilir. Şimdiden teşekkürler, Neşe.
Tel: 0216 353 82 37.

- Güzel Sanatlar'a hazırlık. Boya, desen, serbest atölye çalışmaları için Atölye Anka. İlgilenenlere duyurulur.
Tel: 0212 244 22 49, 245 61 23.

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 2.400.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yılık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay ***Pazartesi***'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

- **Seks endüstrisinin yıllık cirosu 20 milyar dolar.**
- **Amerikan porno film endüstrisinin en güçlü stüdyosu Vivid yılda 2.5 milyar dolar kazanıyor. Bu ülke çapında satılan ve kiralanan video filmlerinin dörtte biri.**
- **Bu endüstride yaşanan en büyük değişiklik globalleşme. Birçok fakir ülkede uluslararası turizm ve iş seyahatleri fahişeliği çok cazip hale getirdi.**
- **Cinsel hizmet sunan Batılılar yabancılarla rekabet etmekte gittikçe daha çok güçlük çekiyor. Tıpkı başka endüstrilerde olduğu gibi burada da yeniler Batılı rakiplerine nazaran daha düşük ücrete daha uzun saatler çalışıyor.**
- **Almanya'da fahişelerin 50 markhk vizite ücretleri 1995'ten beri artmadı. Başka bir deyişle reel olarak üçte bir oranında düşmüş.**
- **Porno yıldızlarının ücretleri on yıl önceki ücretlerinin yaklaşık üçte biri.**
- **Global seks endüstrisini etkileyen en önemli değişiklik Internet. Internet'teki tanınmış buluşma yerlerinden birinin günde bir milyondan fazla ziyaretçisi olduğu söyleniyor.**
- **Kaliforniya'daki pornografi endüstrisi ciddi oranda siyasal etki altında. Avustralya'da sözel bir lobi var. Almanya'da, endüstri grupları kanunları değiştirmek yerine onu etkin kılmak için çalışıyor. Pornografik filmciler birliği, üyelerinin telif haklarını sıkı sıkı savunuyor.**
- **Artık sektör emekçileri de örgütleniyor. Amerika'daki erotik dansçılar bir birlik kurdu. Hatta geçtiğimiz yıl greve bile çıktılar. Almanya'da sektör emekçiler de örgütlendi.**

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura.
(Görsel Yönetmen) Semra Emre.
(Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkım Tekgül.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Şahika Yüksel, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş
Adres: Abdullah Sokak, No:9,
Beyoğlu, İstanbul
Tel: (0212) 249 59 59, 292 07 39, 292 07 47
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti.,
Kadıköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.